

UHASSELT

KU LEUVEN

Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Duo-legaten als instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020

Sharyn Vrancken

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Charlotte DECLERCK

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2020
2021

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Duo-legaten als instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020

Sharyn Vrancken

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Charlotte DECLERCK

SAMENVATTING

Het duo-legaat is een testamentaire constructie die op een interessante manier de aspecten van liefdadigheid en belastingbesparing combineert. De erfbelasting kan bijzonder hoog oplopen voor erfgenamen in een verre graad van verwantschap. Door gebruik te maken van een duo-legaat in een testament komt de erfbelasting, van zowel de verwanten als het goede doel, toe aan het goede doel. Deze techniek wordt door de Vlaamse Regering ervaren als een planningstechniek, waarbij het aspect van liefdadigheid verloren gaat. De Vlaamse Regering wil het altruïstisch element herstellen door een decretale wijziging door te voeren die inwerking treedt op 1 juli 2021.

Het doel van deze masterscriptie is het onderzoeken van het duo-legaat als een vaak gewezen techniek van familiaal vermogensbeheer en de toekomst van de techniek na de decretale wijziging. De onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: *“Is de techniek van het duo-legaat een interessant instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020-2021?”*.

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is er een verklarend onderzoek gevoerd naar de civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke behandeling van het duo-legaat en de opkomende wijziging. Dit wordt gedaan aan de hand van wetgeving, rechtspraak en rechtsleer. Gezien het actuele voorwerp van dit onderzoek wordt de literatuur aangevuld met praktijkinterviews.

De masterscriptie omvat vier grote delen. In het eerste deel geeft een introductie van het civiel- en fiscaal recht, waarbij de belangrijkste begrippen worden uiteengezet. In het tweede deel wordt er een civielrechtelijke analyse doorgevoerd en in het derde deel een fiscaalrechtelijke analyse. In het vierde deel wordt ingegaan op de toekomst van het duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer.

Uit de civielrechtelijke analyse is gebleken dat aan het gebruik van een duo-legaat enkele pijnpunten verbonden zijn, zowel bij het opmaken als bij de uitvoering van het testament. Uit de fiscaalrechtelijke analyse is gebleken dat er een belastingvoordeel is voor de verwanten van de erflater die anders onder de hoge tarieven van erfbelasting zouden vallen. Dit belastingvoordeel wordt niet verboden door de antimisbruikbepaling, waardoor de planningstechniek geen fiscaal misbruik uitmaakt. Uit de analyse naar de toekomst van het duo-legaat is gebleken dat de decretale wijziging voldoet aan de vooropgestelde doelstellingen van de Vlaamse regering om het fiscaalplanningselement te herstellen. Het gebruik van het duo-legaat is fiscaal niet meer voordelig waardoor er in de toekomst waarschijnlijk geen gebruik van gemaakt wordt. Daarnaast zijn er ook enkele pijnpunten aan de wijziging verbonden. Namelijk, bij wilsonbekwaamheid wordt geen rekening gehouden en er is een gebrek aan een uitgewerkt bekendmakingsbeleid.

Er kan geconcludeerd worden dat het duo-legaat een interessante techniek van familiaal vermogensbeheer was, maar dit na de inwerkingtreding van de wijzigingen in de Vlaamse Codex Fiscaliteit op 1 juli 2021 niet langer het geval is.

DANKWOORD

Deze masterthesis vormt het sluitstuk van mijn rechtenopleiding aan de Universiteit Hasselt, en vormt daarmee als het ware “de kers op de taart” van mijn studiejaren. De totstandkoming van dit eindwerk is mogelijk gemaakt dankzij de kennis en de juridische vaardigheden die ik gedurende mijn opleiding aan deze universiteit heb opgedaan. Ik maak van deze gelegenheid bijgevolg graag gebruik om verschillende mensen die direct of indirect hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze masterscriptie hartelijk te bedanken.

Allereerst mijn promotor, prof. dr. Charlotte DECLERCK, die mij doorheen het hele proces van deze masterscriptie professioneel heeft begeleid en wiens enthousiasme en passie voor haar vak een grote inspiratiebron vormde.

Vervolgens gaat een grote dank uit naar, minister Matthias DIEPENDAELE, tektschrijver en Raadgever Communicatie van het Kabinet Matthias Diependaele mevr. Tinne STUKKENS, notaris Frank DE WILDE, advocate Laura GOOSSENS, Directrice van testament.be Carine COOPMAN en juridische medewerkster van testament.be Anne VAN DEN BUSSCHE, om mij te woord te staan in zeer boeiende interviews.

Verder ook mijn ouders, grootouders en broer, die mij allen steeds onvoorwaardelijk hebben gesteund, zodoende dat ik mijn studies succesvol kon afronden.

Last but not least, wens ik mijn hechte vriendinnen te danken voor de noodzakelijke ontspanning evenals de bemoedigende woorden tijdens de redactie van deze masterscriptie.

Sharyn Vrancken
Borgloon, 1 mei 2021

DE MODELLERING VAN DE DUO-LEGATEN

Sharyn Vrancken

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	I
DANKWOORD	III
INHOUDSOPGAVE.....	VII
LIJST VAN AFKORTINGEN	XI
LIJST VAN BIJLAGEN.....	XIII
INLEIDING	1
ONDERZOEKSOPZET	1
ONDERZOEKSVRAGEN.....	2
ONDERZOEKSMETHODIEK	4
DEEL I. AFBAKENING VAN HET ONDERZOEKSVORWERP	5
HOOFDSTUK I. FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER	5
<i>Afdeling I. Testamenten</i>	<i>5</i>
§1. Begripsbepaling	5
§2. Grondvereisten	6
§3. Vormvereisten	6
§4. Herroepbaarheid	7
<i>Afdeling II. Duo-legaten</i>	<i>8</i>
§1. Begripsbepaling	8
§2. Redactie van het duo-legaat	8
A. Opstellen van een geldig testament	9
B. Toekennen van legaten	9
C. Toekennen van een legaat aan een goed doel.....	10
D. Koppelen van lasten aan een legaat	10
§3. Verschillende soorten duo-legaten	10
A. Klassiek duo-legaat.....	11
B. Omgekeerd duo-legaat.....	11
HOOFDSTUK II. GOEDE DOELEN	12
<i>Afdeling I. Begripsbepaling</i>	<i>13</i>
<i>Afdeling II. Voorwaarden.....</i>	<i>13</i>
HOOFDSTUK III. ERFBELASTING	14
<i>Afdeling I. Begripsbepaling</i>	<i>14</i>
<i>Afdeling II. Tarieven van de Vlaamse erfbelasting.....</i>	<i>15</i>
§1. Gewone tarieven.....	15
§2. Verlaagd tarief van 8,5 procent.....	16
DEEL II. CIVIELE ANALYSE VAN HET DUO-LEGAAT	17
HOOFDSTUK I. CIVIEL ASPECT VAN HET DUO-LEGAAT	17

<i>Afdeling I. Opstellen van een testament</i>	17
§1. Vaststelling van de omvang van het duo-legaat.....	17
§2. Voorzien van plaatsvervulling voor het goede doel.....	18
<i>Afdeling II. Interpretatie van een testament</i>	19
HOOFDSTUK II. KLASSIEKE DUO-LEGAAT	20
<i>Afdeling I. Saisine voor het goede doel</i>	20
<i>Afdeling II. Actieve rol voor het goede doel</i>	21
<i>Afdeling III. Verwerping door het goede doel</i>	21
HOOFDSTUK III. OMGEKEERDE DUO-LEGAAT	22
<i>Afdeling I. Geen saisine voor het goede doelen</i>	22
<i>Afdeling II. Passieve rol voor het goede doel</i>	22
<i>Afdeling III. Verwerping door het goede doel</i>	23
HOOFDSTUK IV. GOEDE DOELEN OVER DE TOEPASSING VAN DUO-LEGATEN	23
<i>Afdeling I. Frequentie van het ontvangen van (duo-)legaten</i>	23
<i>Afdeling II. Moeilijkheden bij de afhandeling van (duo-)legaten</i>	24
HOOFDSTUK V. VOORDELEN EN PIJNPUNTEN VAN DUO-LEGATEN	25
<i>Afdeling I. Voordelen</i>	25
§1. Voor het goede doel	25
§2. Voor de verwanten van de erflater.....	25
<i>Afdeling II. Pijnpunten</i>	26
§1. Voor het goede doel	26
§2. Voor de verwanten van de erflater.....	26
HOOFDSTUK VI. TUSSENBSLUIT.....	27
DEEL III. FISCALE ANALYSE VAN HET DUO-LEGAAT	29
HOOFDSTUK I. FISCAAL ASPECT VAN HET DUO-LEGAAT	29
<i>Afdeling I. Fiscaalrechtelijke grondslag van het duo-legaat</i>	29
<i>Afdeling II. Belasting voor de algemene en bijzondere legataris</i>	30
HOOFDSTUK II. DUO-LEGATEN EEN VORM VAN FISCAAL MISBRUIK, OF NIET?	31
<i>Afdeling I. Objectief en subjectief element van fiscaal misbruik</i>	31
<i>Afdeling II. Bewijslast</i>	32
<i>Afdeling III. Klassieke en omgekeerde duo-legaat</i>	32
§1. Circulaire nr. 4/2012 van 4 mei 2012.....	32
§2. Circulaire nr. 8/2012 van 19 juli 2012.....	33
§3. Circulaire nr. 5/2013 van 10 april 2013.....	33
<i>Afdeling IV. Omgekeerde duo-legaat met bepaalbaar bedrag</i>	33
§1. Rb. Hasselt 19 september 2013	34
§2. Rb. Gent 30 juni 2014 en Gent 22 december 2015	34
§3. Standpunt VLABEL nr. 15093 van 22 juni 2015	35
§4. Standpunt VLABEL nr. 15093 van 8 februari 2016	36
<i>Afdeling V. Goedkeuring voor de duo-legaten als techniek van vermogensplanning</i>	36
HOOFDSTUK III. TUSSENBSLUIT	37

DEEL IV. DE TOEKOMST VAN HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER.....	39
HOOFDSTUK I. ONTWERP VAN DECREET TOT WIJZIGING VAN DE VLAAMSE CODEX FISCALITEIT VAN 13 DECEMBER 2013 BETREFFENDE DE TARIEFVERLAGING VOOR NON-PROFITLEGATEN EN NON-PROFITSCHENKINGEN EN DE INVOERING VAN DE VRIENDENERFENIS.....	39
<i>Afdeling I. Ratio legis van de decreetgever</i>	<i>39</i>
<i>Afdeling II. Vooropgestelde doelstellingen</i>	<i>40</i>
<i>Afdeling III. Gewijzigde artikelen in de Vlaamse Codex Fiscaliteit.....</i>	<i>41</i>
§1. Belastbare grondslag van erfbelasting.....	41
§2. Verlaagde tarieven van erfbelasting.....	45
§3. Verminderingen van erfbelasting.....	46
§4. Tarieven van schenkbelasting.....	47
§5. Aangifte van de nalatenschap.....	48
HOOFDSTUK II. IMPACT VAN DE WIJZIGING OP HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER	49
<i>Afdeling I. Impact op het gebruik van het duo-legaat.....</i>	<i>49</i>
§1. De goede doelen.....	49
§2. De verwanten.....	50
<i>Afdeling II. Impact op de kinderloze alleenstaanden.....</i>	<i>50</i>
<i>Afdeling III. Budgettaire impact</i>	<i>51</i>
HOOFDSTUK III. INWERKINGTREDING EN BEKENDMAKING	52
<i>Afdeling I. Inwerkingtreding</i>	<i>52</i>
<i>Afdeling II. Problematiek van de inwerkingtreding bij wilsonbekwamen</i>	<i>52</i>
<i>Afdeling III. Bekendmaking</i>	<i>54</i>
<i>Afdeling IV. Problematiek van de bekendmaking.....</i>	<i>54</i>
HOOFDSTUK IV. TARIEFVERLAGING EN VRIENDENERFENIS: VOLWAARDIGE ALTERNATIEVEN? 56	
<i>Afdeling I. Tariefverlaging naar nul procent.....</i>	<i>56</i>
§1. Beoogde doelstellingen	56
§2. Begunstigden	56
§3. Tariefverlaging doorgetrokken naar schenkbelasting	57
§4. Een volwaardig alternatief?	57
<i>Afdeling II. Invoering van de vriendenerfenis.....</i>	<i>59</i>
§1. Beoogde doelstellingen	59
§2. Berekening van erfbelasting	60
§3. Kritische blik vanuit het civielrechtelijk perspectief.....	61
§4. Een volwaardig alternatief?	62
HOOFDSTUK V. TUSSENBSLUIT.....	63
DEEL V. CONCLUSIE – EVALUATIE VAN HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER	65
BIBLIOGRAFIE	67
VERWIJZINGEN NAAR WETGEVING.....	67

VERWIJZINGEN NAAR RECHTSPRAAK.....	69
VERWIJZINGEN NAAR RECHTSLEER.....	70
VERWIJZINGEN NAAR INTERNETBRONNEN	75
BIJLAGEN.....	77
BIJLAGE 1: INTERVIEW OP 15 JANUARI 2021 MET DIRECTRICE CARINE COOPMAN EN JURIDISCHE MEDEWERKSTER ANNE VAN DEN BUSSCHE, VAN TESTAMENT.BE.	77
BIJLAGE 2: INTERVIEW OP 14 JANUARI 2021 MET MATTHIAS DIEPENDAELE, VLAAMS MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED	85
BIJLAGE 3: INTERVIEW OP 20 JANUARI 2021 MET NOTARIS F. DE WILDE	89
BIJLAGE 4: INTERVIEW OP 4 JANUARI 2021 MET MEESTER L. GOOSSENS, TIBERGHIE ADVOCATEN.....	93

LIJST VAN AFKORTINGEN

BW	Burgerlijk Wetboek
FOD Financiën	Federale Overheidsdienst Financiën
HOGENT	Hogeschool Gent
nr.	nummer
nrs.	nummers
Oud BW	Oud Burgerlijk Wetboek
Rb.	Rechtbank
VCF	Vlaamse Codex Fiscaliteit
VLABEL	Vlaamse Belastingdienst
vzw	vereniging zonder winst
W.Reg.	Wetboek registratierechten
W.Succ.	Wetboek successierechten

LIJST VAN BIJLAGEN

Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Wonen.

Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris F. De Wilde.

Bijlage 4: Interview op 4 januari 2021 met meester L. Goossens, Tiberghien advocaten.

INLEIDING

Onderstaan inleidend en fictief voorbeeld illustreert de eenvoudige opname van een duo-legaat, in een eigenhandig testament, als instrument van familiaal vermogensbeheer. Dit voorbeeld wordt doorheen deze masterscriptie gebruikt om principes en berekeningen te duiden.

"Dit is mijn testament.

Ondergetekende, Lieve X wonende te Testamentstraat 101, 3500 Hasselt, geboren op 13 augustus 1970, verklaart alle eerdere wilsbeschikkingen te herroepen en mijn laatste wil als volgt te regelen.

Ik stel Het Gouden Hart vzw, stichting van openbaar nut, Hulpstraat 10 te 1030 Brussel met ondernemingsnummer 0874 267 432 aan als algemeen legataris met als last om de volgende bijzondere legaten uit te keren, vrij van erfbelasting: de totaliteit van mijn volledige bezittingen, zowel roerend als onroerend, aan Roos Lievens, wonende te Testamentstraat 100, 3500 Hasselt, en geboren op 1 september 1990, vrij van erfbelasting.

Ik leg vzw Het Gouden Hart, de bijzonder last op om de totaliteit van de erfbelasting te betalen en de bijzondere legaten uit te betalen.

De vzw Het Goude Hart krijgt in elk geval een netto minimum van 50 procent van de nalatenschap, na betaling van alle onkosten en erfbelasting. Het deel van de bijzondere legatarissen zal in voorkomend geval verminderd worden ten einde dit minimumbedrag te bekomen.

Opgemaakt te Hasselt, op 1 januari 2021."

ONDERZOEKSOPZET

1. De praktijk hanteert een duo-legaat veelal als instrument van familiaal vermogensbeheer. Deze testamentaire techniek combineert aspecten van liefdadigheid en belastingbesparing en bewijst haar nut voornamelijk in de situatie waarbij de erflater te maken krijgt met wettelijke erfgenamen of legatarissen die omwille van hun verdere verwantschap of niet-verwantschap met de erflater onder de zeer hoge en progressieve tarieven van erfbelasting vallen.

Een duo-legaat omvat civielrechtelijk een algemeen legaat aan een eerste begunstigde en een bijzonder legaat aan een tweede begunstigde, waarbij de eerste begunstigde de last krijgt om ook de erfbelasting op het bijzondere legaat voor eigen rekening te nemen. In de praktijk is de algemene legataris zeer vaak een goed doel, dat kan erven aan verlaagde tarieven in de erfbelasting. De tweede begunstigde is dan een verwant of niet-verwant, waardoor er hogere tarieven gelden in de erfbelasting.

De belastbare basis voor het legaat is kleiner doordat er een opsplitsing wordt gemaakt in meerdere begunstigen, terwijl de verschuldigde erfbelasting voor dat bijzonder legaat aangerekend wordt op het algemeen legaat aan het goede doel. Als men deze opsplitsing correct uitvoert, houdt de tweede begunstigde, netto meer over dan wanneer deze als enige legataris aangesteld is.

Er bestaan verschillende soorten duo-legaten. Civielrechtelijk zijn er aan deze verschillende soorten zowel voordelen als pijnpunten verbonden. Fiscaalrechtelijk wordt de planningstechniek vaak aangewend om er een financieel voordeel aan over te houden, waarbij de eigenlijke begunstigde minder erfbelasting moet betalen en een grote totale som overhoudt. In een dergelijk scenario blijft vaak geen of een laag voordeel voor het goede doel over. Het fiscaalrechtelijke element was de reden dat de Vlaamse Regering de duo-legaten aankaartte in haar regeerakkoord van 2019-2024.¹

De regering wil het altruïstische element herstellen en het fiscaal planningsinstrument weghalen. Dit doen ze door het fiscaal voordeel van het duo-legaat weg te halen, door de belastbare grondslag uit te breiden. Naast het werkelijk gelegateerde bedrag bestaat de belastbare grondslag ook uit het bedrag van de erfbelasting die het goede doel op dit legaat dient te betalen. Daarnaast wil de regering het zuiver altruïstische element versterken en daarom wordt de erfbelasting voor legaten aan goede doelen verlaagd van 8,5 procent naar nul procent. Er wordt dan ook gesproken over "fiscaal" afschaffen, aangezien een loutere civielrechtelijke afschaffing van het duo-legaat niet valt onder de Vlaamse bevoegdheden maar federaal geregeld wordt in het Burgerlijk Wetboek. Deze afschaffing leidt in de praktijk tot veel voor- en tegenstanders.

ONDERZOEKSVRAGEN

2. Vertrekkend vanuit de vraag in welke mate een duo-legaat vandaag een vaak gewezen techniek van familiaal vermogensbeheer is en met het nakende regeerakkoord dat op 1 juli 2021 van start gaat, wordt in deze masterscriptie gekozen voor het onderwerp: "*Duo-legaten als instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020*". De benadering van de fiscale wijziging, vanuit het civiel- en fiscaal recht, toont het belang aan om het totaalplaatje voor ogen te houden.

Dit onderzoek tracht dan ook een antwoord te bieden op de volgende onderzoeksvraag: "*Is de techniek van het duo-legaat een interessant instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020-2021?*".

Om de centrale onderzoeksvraag optimaal te kunnen beantwoorden, diende volgende subonderzoeksvragen te worden beantwoord:

- Wat wordt er verstaan onder een duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer?
- Hoe wordt het duo-legaat civielrechtelijke vormgegeven en wat zijn hierbij de knelpunten?
- Welke fiscale gevolgen kunnen/moeten worden verbonden aan het duo-legaat?
- Is er een toekomst voor het duo-legaat na de Vlaamse Decretale wijziging

¹ VLAAMSE REGERING, *Vlaams Regeerakkoord 2019-2024*, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/varia/regeerakkoord-2019-2024.pdf>.

Deze masterscriptie is opgebouwd uit vijf delen.

Het eerste deel vormt de afbakening van het onderzoeksvoorwerp. Er wordt een antwoord geboden op de subonderzoeksvraag: "*Wat wordt er verstaan onder een duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer?*". Dit deel kadert het duo-legaat in het civiel en fiscaal recht. Het geeft een betekenisvol overzicht van wat een testament is, wat een duo-legaat inhoudt, de redactie van het duo-legaat en de verschillende soorten duo-legaten. Daarnaast wordt uitgelegd wat een goed doel is en wat de voorwaarden zijn om als goed doel beschouwd te kunnen worden. Tot slot wordt ingegaan op de erfbelasting en de verschillende tarieven van Vlaamse erfbelasting. Kortom, in dit deel wordt er een introductie gegeven van het fiscaal kader voor de civilist en het civiel kader voor de fiscalist.

In het tweede deel volgt er een civielrechtelijke analyse van het duo-legaat zoals dit in de huidige rechtspraak en rechtsleer wordt vormgegeven. Er wordt een antwoord geboden op de subonderzoeksvraag: "*Hoe wordt het duo-legaat civielrechtelijke vormgegeven en wat zijn hierbij de knelpunten?*". De civiele aspecten van het duo-legaat komen aan bod en het klassieke en omgekeerde duo-legaat wordt besproken. Daarnaast wordt er een blik geworpen op de meningen van de goede doelen en tot slot volgt een analyse van de verschillende voordelen en pijnpunten.

In het derde deel focust op de fiscaalrechtelijke analyse van het duo-legaat conform de huidige rechtspraak en rechtsleer en biedt een antwoord op de subonderzoeksvraag: "*Welke fiscale gevolgen kunnen/moeten worden verbonden aan het duo-legaat?*". Er wordt ingegaan op de fiscaalrechtelijke grondslag van het duo-legaat en de toepassing voor de bijzondere en algemene legataris. Vervolgens wordt besproken waarom de duo-legaten als een vorm van fiscaal misbruik werden gezien, na het invoeren van de antimisbruikbepaling inzake registratie- en successierechten, bij de programmawet van 29 maart 2012². In het tweede en derde deel wordt de *lege lata* besproken.

In het vierde deel wordt de *lege ferenda* van het duo-legaat besproken. Er wordt een analyse van de toekomst van het duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer gemaakt. Hierdoor wordt een antwoord geboden op de subonderzoeksvraag: "*Is er een toekomst voor het duo-legaat na de Vlaamse Decretale wijziging?*". Er wordt een analyse gemaakt van het ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013. Daarnaast wordt ingegaan op de alternatieve methodes zoals het verlaagde tarief op legaten aan goede doelen en de invoering van de zogenaamde "vriendenerfenis".

In deel vijf leest u de algemene conclusie.

² Programmawet 29 maart 2012 houdende antimisbruikbepalingen die van toepassing zijn inzake het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten en inzake het Wetboek der successierechten, BS 6 april 2012.

ONDERZOEKSMETHODIEK

3. Om de onderzoeksvraag van deze masterscriptie te beantwoorden wordt er een verklarend onderzoek gevoegd naar de civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke behandeling van het duo-legaat en de opkomende wijziging. In de literatuurstudie wordt er vertrokken vanuit de wetgeving, het Burgerlijk Wetboek³ en de Vlaamse Codex Fiscaliteit⁴. Met het toekomstig nieuw Burgerlijk Wetboek in het achterhoofd, wordt er steeds verwezen naar de voorgestelde nieuwe artikels in het Burgerlijk Wetboek. Er wordt gebruik gemaakt van het wetsvoorstel houdende boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek.⁵ Voor de toekomstige wijzigingen in de Vlaamse Codex Fiscaliteit met betrekking tot "de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis" wordt het ontwerp van decreet besproken.⁶ In België zijn er tussen de gewesten veel verschillen op het vlak van erfbelasting. De gewesten maken gebruik van de individuele bevoegdheid die hen is toegekend door de Bijzondere wetten van 16 januari 1989⁷ en 13 juli 2001⁸ om de tarieven, vrijstellingen, verminderingen en zelfs de heffingsgrondslag inzake erfbelasting te bepalen. Het onderzoek wordt dan ook enkel toegespitst op de regelgeving die geldt in het Vlaams Gewest. Hier werd bewust voor gekozen om de omvang van deze masterscriptie beheersbaar te houden. Daarnaast wordt er voornamelijk gewerkt met literatuur, aangevuld met juridische artikels. Tot slotte wordt er ook een blik geworpen op de relevante rechtspraak.

Naar aanleiding van het actuele onderwerp van deze masterscriptie werden tevens vier interviews afgenomen. Deze interviews zijn terug te vinden in bijlagen.

³ Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807. (Hierna: Oud BW)

⁴ Vlaamse Codex Fiscaliteit 13 december 2013, *BS* 23 december 2013. (Hierna: VCF)

⁵ Voorstel van wet houdende boek 2, titel 3, "Relatievermogensrecht" en boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 1272/001. (Hierna: BW)

⁶ Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, betreffende de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl. St.* Kamer, 613 (2020-2021), nr. 1, 3.

⁷ Bijzondere Wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en Gewesten, *BS* 17 januari 1989.

⁸ Bijzondere Wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen, *BS* 3 augustus 2001.

DEEL I. AFBAKENING VAN HET ONDERZOEKSVOORWERP

4. In dit eerste deel wordt het onderzoeksvoorwerp van deze masterproef afgebakend. De kernbegrippen worden kort uitgelegd zodat zowel civilisten, fiscalisten als niet-juristen, dadelijk een goed beeld krijgen over het voorwerp. Civielrechtelijk wordt het familiaal vermogensbeheer besproken, een testament opstellen is één manier om aan familiaal vermogensbeheer te doen, daarnaast wordt er ingegaan op de duo-legaten en de verschillende soorten hiervan. Om beroep te kunnen doen op een duo-legaat moet er sprake zijn van een goed doel, de voorwaarden om gezien te worden als een goed doel worden besproken in dit deel. Fiscaalrechtelijk wordt er ingegaan op de tarieven van erfbelasting. Ter verduidelijking wordt er een toepassingsvoorbeeld gegeven van de tarieven op een testament met en zonder duo-legaat.

HOOFDSTUK I. FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER

5. Het "familiaal vermogensbeheer" of de "estate planning" betreft alle vragen van organisatie en overdracht van het vermogen, zowel tijdens het leven als bij overlijden. Het bevat regels waarbij vermogen van een natuurlijke persoon overgaat naar een andere natuurlijke persoon of naar een rechtspersoon. De belangrijkste instrumenten voor het familiaal vermogensbeheer zijn onder andere de eenzijdige testamenten, de conventionele vermogensafspraken in huwelijks- en samenlevingscontracten, schenkingen en aanwas- en levensverzekeringsovereenkomsten. De diversiteit van aspecten tonen aan dat familiaal vermogensbeheer zowel het civiel recht, vennootschapsrecht als fiscaal recht omvat.⁹

Gelet op het voorwerp van deze masterscriptie ligt de focus op de testamenten instrument van familiaal vermogensbeheer.

Afdeling I. Testamenten

§1. Begripsbepaling

6. Een testament is het instrument om te beschikken over het vermogen. Door een testament op te maken kan de erflater voor de tijd wanneer hij niet meer in leven zal zijn een bestemming geven aan (een deel van) zijn goederen.¹⁰ De erflater kan zijn vermogen vooraf naar eigen goeddunken verdelen. Eenieder kan bij testament beschikken, hetzij onder de benaming van erfstelling, hetzij onder de benaming van legaat.¹¹

⁹ A.-L. VERBEKE, "Voorwoord bij de tweede editie Handboek Estate Planning" in A.-L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE (eds.), *Handboek Estate Planning. Algemeen deel 5: Vermogensplanning met Effect na Overlijden: Erfrecht en testament*, Brussel, Larcier, 2014, III-VI.

¹⁰ Artikel 895 Oud BW (Toekomstig artikel 4.132, §3 BW); Deze definitie is zeer eng omschreven, er wordt bij voorkeur een bredere definitie van het concept testament gehanteerd waardoor een testament ook uitsluitend extrapatrimoniale beschikkingen kan bevatten: T. DE VOGELAERE, *Het testament: enkele basisbeginselen*, Bruxelles, Intersentia, 2015, 74-75.

¹¹ Artikel 967 Oud BW (Toekomstig artikel 4.178 BW); R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 397.

Aan het opmaken van een testament zijn echter wel enkele grond- en vormvereisten verbonden (*infra* nrs. 7-9).

§2. Grondvereisten

7. Om te testeren moet de erflater bekwaam¹² en gezond van geest¹³ zijn. De wet definieert niet wat onder 'gezondheid van geest' moet worden verstaan. Het Hof van Cassatie omschrijft dit begrip als 'zowel vrijheid van wil als helderheid van geest'.¹⁴ Het hof van beroep van Brussel verduidelijkt dat de erflater de voorgenomen rechtshandeling zelf moet willen en moet kunnen begrijpen.¹⁵ Als een stoornis in de geestvermogens van om het even welke aard tot gevolg heeft dat de beschikker de aard, de draagwijdte en de rechtsgevolgen van de schenking niet meer begrijpt, dan kan deze worden vernietigd op grond van de afwezigheid van een bewuste en vrije toestemming.¹⁶

8. Indien een testateur onbekwaam is, neemt dit de vorm aan van rechtsonbekwaamheid of van handelingsonbekwaamheid. Rechtsonbekwaamheid doelt op de onmogelijkheid voor een persoon om drager te zijn van rechten, terwijl handelingsonbekwaamheid doelt op de onmogelijkheid om zelf en zelfstandig een recht uit te oefenen.¹⁷

Twee tijdstippen zijn in theorie van belang voor de beoordeling van de bekwaamheid tot testeren: het opstellen van het testament en het opvallen van de nalatenschap. Het testament is vanaf de redactie ervan een definitieve rechtshandeling, maar wordt slechts aanvaard als de testateur rechts- en handelingsbekwaam is op het ogenblik van de opstelling van het testament en niet bij zijn overlijden. Vroeger werd dat laatste wel eens betwist.¹⁸

Daarnaast moet hij ook rechtsbekwaam tot ontvangen zijn op het ogenblik van het opstellen van het testament. In geval van handelingsonbekwaamheid is vertegenwoordiging of bijstand mogelijk, bij rechtsonbekwaamheid niet.¹⁹

§3. Vormvereisten

9. Er bestaan drie wettelijke vormen van testamenten: (i) het eigenhandig testament, (ii) het notarieel testament en (iii) het internationaal testament.²⁰

¹² Artikel 904 Oud BW (Toekomstig artikel 4.138 §2 BW).

¹³ Artikel 901 Oud BW (Toekomstig artikel 4.136 BW).

¹⁴ Cass. 18 maart 1909, *Pas.* 1909, I, 184.

¹⁵ Brussel 29 november 2016, *T.Not.* 2018, 143-156, noot J. VERSTRAETE.

¹⁶ F. SWENNEN, *Geestesgestoorden in het Burgerlijk Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2001, nrs. 312 en 318-326.

¹⁷ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 153.

¹⁸ F. SWENNEN, *Geestesgestoorden in het Burgerlijk Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2001, nr. 345; NIJBOER, N., "Grondvereisten" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 232.

¹⁹ Artikel 902 Oud BW (Toekomstig artikel 4.135 BW); N. NIJBOER, "Grondvereisten" in A.-L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 242.

²⁰ Artikel 969 Oud BW (Toekomstig artikel 4.180 BW); A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS (eds.), *Familiaal Vermogensbeheer: het Burgerlijk Wetboek na 200 jaar nog actueel*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 100.

Eigenhandige testamenten zijn geldig indien deze met de hand geschreven, gedagtekend en ondertekend zijn door de erflater.²¹

Een notarieel testament wordt ofwel verleden voor een notaris in tegenwoordigheid van twee getuigen ofwel verleden voor twee notarissen zonder getuigen.²² De erflater moet het testament dicteren aan de notaris.²³ Het notarieel testament moet worden ondertekend door de testateur, de notaris en de getuigen. Daarnaast wordt het notarieel testament opgenomen in het centraal register van testamenten.²⁴

Het internationaal testament wordt voornamelijk gebruikt bij nalatenschappen met een grensoverschrijdende context. Het moet schriftelijk worden opgemaakt door de testateur. Aan het internationaal testament wordt een schriftelijke verklaring gehecht door de notaris die bevestigt dat de akte formeel geldig is, tot bewijs van tegendeel geleverd wordt.²⁵

Het notarieel testament is de meest aan te raden vorm voor de techniek van het duo-legaat. De notaris speelt een belangrijke rol met zijn kennis, zeker bij complexe juridische materies zoals het duo-legaat. Er is namelijk het risico dat het testament nietig wordt verklaard wegens schendingen van de grond- en vormvereisten.²⁶ Daarnaast geniet de algemene legataris van het bezitsrecht/saisine indien hij aangeduid is in het testament en er geen reservataire erfgenamen aanwezig zijn.²⁷ Als men kiest voor een andere soort van testament dan zal de algemeen legataris altijd eerst de afgifte van zijn legaat moeten vragen aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.²⁸ Daartegenover is er aan een notarieel testament wel een groter prijskaartje verbonden.

Een diepgaandere analyse van deze rechtsgevolgen komt verder in deze masterscriptie aanbod (*infra* nrs. 36-86). Het is van belang om bij dit deel te onthouden dat er verschillende vormen van testamenten bestaan en aan deze vormen grond- en vormvereisten gekoppeld zijn.

§4. Herroepbaarheid

10. Een testament is een *ad nutum* herroepelijke akte. Dit betekent dat de testateur zijn testament te allen tijde kan herroepen.²⁹ De testateur kan dit zelfs doen indien het testament uitdrukkelijk

²¹ Artikel 970 Oud BW (Toekomstig artikel 4.181 BW).

²² Artikel 969 Oud BW (Toekomstig artikel 4.180 BW).

²³ Artikel 972 Oud BW (Toekomstig artikel 4.183 §3 BW); A.-L. VERBEKE, E. ALOFS, H. CASMAN en R. DEKKERS, *Erfrecht en giften (derde herziene editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 239-247.

²⁴ A.-L. VERBEKE, E. ALOFS, H. CASMAN en R. DEKKERS, *Erfrecht en giften (derde herziene editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 248-256.

²⁵ A. VAN DEN BOSSCHE, "Het internationaal testament.", *T.Not.* 2019, nr. 5, 402-413.

²⁶ Artikel 1001 Oud BW (Toekomstig artikel 4.190 §1 BW); N. LABEEUW, "Charity: fiscaliteit van de non-profitsector" in B. PEETERS en R. DEBLAUWE, *Fiscaliteit van de liefdadigheid. Belasting, vrijgevigheid en vrijwilligheid*, Gent, Larcier, 2002, 33-34; F. DEREME, "Les legs duos" in J.-F. TAYMANS en N. BAUGNIET (eds.), *Planification successorale: aspects civils et fiscaux*, Louvain-la-Neuve, Academia Bruylant, 2008, 472.

²⁷ Artikel 1006 Oud BW (Toekomstig artikel 3.194 §2, lid 1 BW); H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Ontferf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 252.

²⁸ Artikel 1008 Oud BW (Toekomstig artikel 4.194 §2, lid 1 BW).

²⁹ A. VAN DEN BOSSCHE, M. DE CLRECQ en R. DILLEMANS, *Beginnelsen van het Belgisch Privaatrecht VII – Testamenten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 40; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 402.

voorziet dat het diens laatste wil bevat. Het gebruik in een testament van het begrip 'onherroepelijk' maakt het testament op zich niet onherroepelijk.³⁰

De herroeping kan hetzij uitdrukkelijk gebeuren, hetzij impliciet. De uitdrukkelijke herroeping kan geheel of gedeeltelijk zijn. Deze kan echter slechts gebeuren door een later testament of door een akte verleden voor een notaris waarin de testateur aangeeft dat zijn wil is gewijzigd.³¹ Gebeurt de uitdrukkelijke herroeping bij testament, dan is het onbelangrijk voor welke testamentsvorm wordt gekozen. Het is niet vereist dat de herroeping gebeurt in dezelfde testamentsvorm als het eerdere testament. Een notarieel testament kan bijgevolg worden herroepen door een onderhands testament of omgekeerd.³²

De herroeping van het testament kan ook impliciet of stilzwijgend gebeuren. Er zijn twee vormen van impliciete herroeping, namelijk wanneer een eerdere beschikking onverenigbaar is met een vorige of wanneer de gelegateerde zaak werd vervreemd.³³

- De eerste vorm van stilzwijgende herroeping kan betrekking hebben op alle legaten, ongeacht hun omvang.
- De tweede vorm heeft noodzakelijkerwijs betrekking op de herroeping van een legaat onder bijzondere titel.

Afdeling II. Duo-legaten

§1. Begripsbepaling

11. Het duo-legaat wordt civielrechtelijk geregeld op federaal niveau. De wettelijke regels zijn terug te vinden in het Burgerlijk Wetboek. Het duo-legaat bevat, zoals de naam laat uitschijnen, twee legaten: een algemeen legaat en bijzonder legaat.³⁴

Er zijn drie categorieën legaten: algemene legaten, legaten onder algemene titel en legaten onder bijzondere titel.³⁵ Deze soorten worden verder in de redactie van het duo-legaat besproken (*infra* nr. 14).

§2. Redactie van het duo-legaat

12. Bij de redactie van een duo-legaat zijn er vier essentiële elementen.³⁶ De erflater moet een testament opstellen. In dit testament moet een gedeelte van zijn vermogen gelegateerd worden aan een wettige erfgenaam of derden en een gedeelte aan een non-profit rechtspersoon. Daarnaast

³⁰ M. PUELINCKX-COENE, N. GEELHAND en R. BARBAIX, "Giften, 2009-2011", *TPR* 2013, 639.

³¹ Artikel 1035 Oud BW (Toekomstig artikel 4.215 BW).

³² R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 402.

³³ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 403.

³⁴ A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103-108.

³⁵ Artikel 1002 Oud BW (Toekomstig artikel 4.192 BW).

³⁶ A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103-108.

gebeurt het legaat aan een derde onder last. Deze constructie wordt de redactie van het duo-legaat genoemd, in dit hoofdstuk worden deze vier elementen nader besproken.

A. Opstellen van een geldig testament

13. Er moet in eerste instantie een testament opgemaakt worden.³⁷ Een testament is een eenzijdige rechtshandeling en heeft een herroepbaar karakter. De testateur kiest volledig vrij op welke manier en aan welke begunstigden hij zijn nalatenschap wil legateren, onder voorbehoud dat hij op het moment van de opmaak van het testament gezond van geest is en zijn handelen niet aangetast is door enig wilsgebrek.³⁸

B. Toekennen van legaten

14. De testateur moet een gedeelte van zijn vermogen legateren aan een wettige erfgenaam of een derde.³⁹

Er bestaan drie soorten legaten: algemene legaten, legaten onder algemene titel en bijzondere legaten.⁴⁰

- Bij het algemeen legaat legateert de erflater aan een persoon de algemeenheid van de goederen. Dit wil niet zeggen dat de algemeen legataris alles krijgt, het is mogelijk dat de testateur naast een algemeen legaat, voorziet in een legaat onder algemene titel of ten bijzondere titel.⁴¹ Hierdoor krijgt de legataris van het algemeen legaat slechts hetgeen overblijft na uitkering van de legaten onder algemene titel en bijzondere legaten.
- Het legaat onder algemene titel is een legaat waarbij de erflater een gedeelte legateert van de goederen waarover hij volgens de wet mag beschikken, zoals de helft, een derde, of al zijn onroerende goederen, of al zijn roerende goederen, of een bepaald gedeelte van al zijn onroerende of roerende goederen.⁴² Er is geen sprake van een legaat onder algemene titel wanneer de legataris slechts een deel van een bepaalde categorie van goederen vermaakt.
- Het bijzondere legaat is een restcategorie, waardoor de legataris aanspraak maakt op de goederen van de nalatenschap, maar niet als algemeen legataris of legataris onder algemene titel is aangeduid.⁴³

15. Bij de techniek van het duo-legaat wordt gebruik gemaakt van een algemeen legaat en een bijzonder legaat. Afhankelijk van het soort legaat aan de erfgenamen of verwanten en aan het goede

³⁷ H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Onterv uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 242.

³⁸ Artikel 901 Oud BW (Toekomstig artikel 4.136 BW); A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 12; H. CASMAN en R. DEKKERS, *Handboek burgerlijk recht IV – Huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 526- 530.

³⁹ A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103.

⁴⁰ Artikel 1002 Oud BW (Toekomstig artikel 4.192 BW); P. DELNOY, *Les libéralités et les successions. Précis de droit civil*, Brussel, Larcier, 2013, 163.

⁴¹ Artikel 1003 Oud BW (Toekomstig artikel 4.193 BW).

⁴² Artikel 1010, eerste lid Oud BW (Toekomstig artikel 4.195 BW).

⁴³ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 400-401.

doel, wordt de constructie gekwalificeerd als een klassiek duo-legaat dan wel als een omgekeerd duo-legaat, dit onderscheid wordt verder verduidelijkt (*infra* nrs. 18-21).

C. Toekennen van een legaat aan een goed doel

16. De testateur neemt in zijn testament een legaat voor een goed doel op. Wat er verstaan kan worden onder een "goed doel" komt verder aan bod (*infra* nrs. 22-27).⁴⁴ Bij het klassieke duo-legaat wordt het goede doel opgenomen als algemeen legataris en bij het omgekeerde duo-legaat als bijzondere legataris.⁴⁵

D. Koppelen van lasten aan een legaat

17. Het legaat aan het duo-legaat wordt gedaan onder last om de erfbelasting te betalen op het legaat aan de wettige erfgenaam of de derde.⁴⁶ Het legaat onder last is een verbintenis voor de erfgenaam om een bepaald iets te doen of na te laten.⁴⁷ Als het goede doel het legaat aanvaardt dan wordt zij gehouden om de last uit te voeren. Bij een klassiek duo-legaat verkrijgt het goede doel een algemeen legaat onder last, om een bijzonder legaat uit te betalen aan de wettige erfgenaam of de derde. Daarnaast krijgt het goede doel de last om de erfbelasting te betalen die rust op het bijzondere legaat aan de wettige erfgenaam.⁴⁸ Bij een omgekeerd duo-legaat komt het algemeen legaat toe aan de wettige erfgenaam onder last om een bijzonder legaat uit te keren aan het goede doel. Het goede doel krijgt dan een bijzonder legaat onder last om de erfbelasting van de wettige erfgenaam te betalen.⁴⁹

§3. Verschillende soorten duo-legaten

18. Voor een correcte begripsomschrijving van het duo-legaat in het civielrecht moet er een onderscheid gemaakt worden afhankelijk van de soort. Uit sommige rechtsleer kan men besluiten dat er een aantal verschillende soorten duo-legaten zijn, maar hier wordt uitgegaan van twee hoofdcategorieën, andere soorten zijn varianten van elkaar. Deze hoofdcategorieën zijn de klassieke duo-legaten en de omgekeerde duo-legaten. Het omgekeerde duo-legaat kent een variant met bepaalbaar bedrag.⁵⁰ Dit onderscheid is van belang en daarom worden de twee soorten verduidelijkt aan de hand van voorbeelden.

⁴⁴ A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103.

⁴⁵ B. CARMELIET, "Duolegaat of legaat vrij van successierechten", *Intercon*. 2009, afl. 3, 51.

⁴⁶ A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 103.

⁴⁷ Artikel 774 Oud BW (Toekomstig artikel 4.34, lid 1 BW); A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 101.

⁴⁸ C. DECKERS, J. DE HERDT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 1: (Fiscale) successieplanning "in extremis" in Vlaanderen*, Gent, Larcier, 2008, 413.

⁴⁹ C. DECKERS, J. DE HERDT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 1. (Fiscale) successieplanning "in extremis" in Vlaanderen*, Gent, Larcier, 2008, 418; R. VAN BOVEN, "Heeft het omgekeerde duolegaat nog een toekomst?", *De Venn.* 2015, nummer 11, 8.

⁵⁰ Zo spreken COOLS, VAN BOXSTAEL en VAN WINCKEL in hun respectievelijke bijdragen over dit onderwerp onder meer over het dubbel algemeen legaat, het intern duolegaat, het opeenvolgend legaat, het monolegaat, ect. Zie: H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Ontferf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de

A. Klassiek duo-legaat

19. Bij het klassieke duo-legaat stelt de testateur een goed doel aan als algemeen legataris en een (verre) verwant als bijzondere legataris. De algemeen legataris heeft, zoals eerder besproken bij de redactie, niet enkel de last om de bijzondere legaten uit te keren, maar ook om de erfbelasting van de bijzondere legataris te betalen.⁵¹

Voorbeeld klassiek duo-legaat:

Lieve heeft geen kinderen, geen broers of zussen en haar ouders zijn reeds gestorven. Zij wenst haar nalatenschap bij overlijden na te laten aan haar lieve buurvrouw Roos. De totale netto nalatenschap heeft een waarde van 800.000 euro.

Indien Lieve een testament opmaakt waarin zij haar volledige nalatenschap legateert aan Roos, dan is Roos erfbelasting verschuldigd aan hoge tarieven (infra nr. 32). Concreet moet Roos 425.500 euro aan erfbelasting betalen en houdt zij een bedrag van 374.500 euro over.

Een tweede mogelijkheid is dat Lieve een testament opmaakt waarin zij een klassiek duo-legaat opneemt. Hierbij vermaakt zij haar nalatenschap aan een goed doel, de vzw Het Gouden Hart, onder de last voor de vzw om een geldbedrag van 400.000 euro uit te keren aan Roos en om de erfbelasting die Roos verschuldigd is te betalen. In deze hypothese krijgt Roos 400.000 euro. Het Gouden Hart verkrijgt 400.000 euro, maar van dit bedrag moet de vzw erfbelasting betalen, enerzijds op haar bedrag van 400.000 euro, namelijk 8,5 procent⁵², zijnde 34.000 euro en anderzijds op de 400.000 euro die Roos verkrijgt aan het hoge tarief voor Roos, zijnde 205.500 euro. Via de techniek van het klassieke duo-legaat houdt Roos, 25.500 euro meer over dan bij verkrijging via testament zonder duo-legaat. De vzw Het Gouden Hart verkrijgt bovendien 161.500 euro. De tarieven ter berekening van de erfbelasting worden verder verduidelijkt (infra nrs. 30-34).

B. Omgekeerd duo-legaat

20. Een tweede soort duo-legaat is het omgekeerde duo-legaat. De techniek en de doelstelling van het omgekeerde duo-legaat is hetzelfde als bij het klassieke duo-legaat. Bij een omgekeerd duo-legaat worden echter de (verre) verwanten van de testateur aangeduid als algemeen legatarissen en het goede doel als bijzondere legataris. Hierbij heeft de algemeen legataris de last om het bijzondere legaat aan het goede doel uit te keren. Het goede doel krijgt de last opgelegd om haar eigen erfbelasting te betalen alsook de erfbelasting van de algemeen legataris.⁵³ Op fiscaal vlak is er geen verschil met het klassieke duo-legaat.

paradox van het duo-legaat", *TEP* 2010, 241-280; V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 2- 21.

⁵¹ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 35; N. GEELHAND DE MERXEM, "Het duo-legaat: er is goed en slecht nieuws", *Notariaat* 2013, 1.

⁵² Artikel 2.7.4.2.1, 10° VCF.

⁵³ V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 8; S. LAUKENS, "Het duo-legaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 3.

Voorbeeld omgekeerd duo-legaat:

Lieve heeft geen kinderen, geen broers of zussen en haar ouders zijn reeds gestorven. Zij wenst haar nalatenschap bij overlijden toe te bedelen aan haar lieve buurvrouw Roos. De totale netto-nalatenschap heeft een waarde van 800.000 euro.

Lieve maakt een testament waarbij zij een omgekeerd duo-legaat opneemt. Buurvrouw Roos wordt hierbij aangesteld als algemeen legataris en het goede doel de vzw Het Gouden hart als bijzonder legataris van 400.000 euro onder de last om de erfbelasting van de algemene legataris te dragen. Zoals in het voorbeeld van het klassieke duo-legaat verkrijgt Roos op deze manier 400.000 euro en de vzw Het Gouden Hart, na aftrek van de erfbelasting van zowel Roos als de eigen erfbelasting, 161.500 euro.

21. Een variant op het omgekeerde duo-legaat, is het omgekeerde duo-legaat met bepaalbaar bedrag. De nalatenschap wordt ook toebedeeld aan de aangeduide algemene legataris(sen), onder de verplichting om een bijzonder legaat uit te keren aan een goed doel, op last voor dit goede doel om de erfbelasting te betalen. Dit bijzonder legaat bestaat enerzijds uit een vast bedrag en anderzijds uit een nader te bepalen bedrag dat overeenstemt met de door de algemene legataris(sen) en de bijzondere legataris verschuldigde erfbelasting.⁵⁴

Voorbeeld omgekeerd duo-legaat met bepaalbaar bedrag:

Lieve maakt nu een testament op waarin een omgekeerd duo-legaat met bepaalbaar bedrag wordt opgenomen. Ze laat haar vermogen na aan Roos, onder de last om een bedrag uit te keren aan het goede doel vzw Het Gouden hart, op last voor deze vzw om de erfbelasting die Roos verschuldigd is te betalen en te dragen. Het totale bedrag dat moet toekomen aan de vzw moet op zodanige wijze worden berekend dat de vzw, na betaling van de volledige erfbelasting, netto een bedrag van 40.000 euro overhoudt.

De berekening van de omvang van het bijzondere legaat aan de vzw gebeurt op basis van een formule: $X = A * (B - X) + C * X + D$. Dit is niet de enige formule om deze berekening te maken, in de rechtsleer zijn er verschillende formules ontwikkeld.⁵⁵ X staat voor het uit te keren bedrag aan de vzw. A is het percentage erfbelasting dat de algemeen legataris verschuldigd is. B staat voor de omvang van de nalatenschap. C is het percentage erfbelasting dat verschuldigd is door de vzw en D staat voor het nettobedrag dat moet toekomen aan de vzw.⁵⁶

HOOFDSTUK II. GOEDE DOELEN

22. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat een goed doel is en aan welke voorwaarden een rechtspersoon moet voldoen om gekwalificeerd te kunnen worden als een goed doel.

⁵⁴ R. VAN BOVEN, "Het (omgekeerd) duolegaat", *Acc.Act.* 2016, afl. 13, 4.

⁵⁵ R. ELSERMANS, "Het omgekeerd duolegaat met een bepaalbaar bedrag aanvaard door VLABEL: het zit hem in de formulering", *VIP* 2016, afl. 2, 48; F. HEYLEN, "Het E=MC2 van het duo-legaat – Naar een allesomvattende formule voor het duo- legaat", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 2, 38.

⁵⁶ R. ELSERMANS, "Het omgekeerd duolegaat met een bepaalbaar bedrag aanvaard door VLABEL: het zit hem in de formulering", *VIP* 2016, afl. 2, 48.

Afdeling I. Begripsbepaling

23. Het onderzoek heeft betrekking op goede doelen. Het begrip "goed doel" kent geen wettelijke verankering, maar de rechtspersonen die onder een gunsttarief van erfbelasting vallen, worden opgesomd in de Vlaamse Codex Fiscaliteit.⁵⁷ Er wordt bepaald dat het gunsttarief van toepassing is op bepaalde publiek- en privaatrechtelijke instellingen.

Afdeling II. Voorwaarden

24. Om als goed doel in aanmerking te komen voor een duo-legaat, moet er sprake zijn van een rechtspersoon die actief is zonder winstoogmerk. Dit is een instelling of organisatie met een onbaatzuchtig doel dat ook wel een non-profit organisatie wordt genoemd.⁵⁸ Doorheen deze masterscriptie wordt er gesproken over "goede doelen", er mag vanuit worden gegaan dat deze goede doelen in aanmerking komen voor een duo-legaat en voldoen aan de vereisten om als een non-profit organisatie te worden beschouwd. Enkele voorbeelden hiervan zijn: Alzheimer Liga Vlaanderen, Artsen Zonder Grenzen en Kom op tegen Kanker. Een legaat aan een goed doel wordt een non-profit legaat genoemd. Hierdoor vallen de duo-legaten onder de non-profit legaten.

Testament.be werkte een project uit waarbij goede doelen zich kunnen aansluiten en waarbij er een gids is uitgewerkt met informatie over het legateren aan een goed doel. Meer dan honderden organisaties hebben zich aangesloten bij het project. De goede doelen die deel uitmaken van het project zijn bekende goede doelen, maar het is geen limitatieve lijst.⁵⁹

25. Daarnaast moet het goede doel, de legataris-rechtspersoon, rechtspersoonlijkheid hebben op het ogenblik van het overlijden van de testateur, dit wil zeggen dat de legataris-rechtspersoon moet bestaan op het ogenblik van het overlijden van de testateur.⁶⁰ Een goed doel verwerft rechtspersoonlijkheid vanaf de dag van neerlegging van een authentieke of onderhandse oprichtingsakte op de bevoegde griffie van de ondernemingsrechtbank van waar het adres van de maatschappelijke zetel zich bevindt.⁶¹

26. Ook moet er voor elke legaat aan de vereniging waarvan de waarde hoger is dan 100 000 euro een machtiging door de minister van Justitie of zijn vertegenwoordiger. Het legaat wordt geacht te zijn gemachtigd indien de minister van Justitie of zijn vertegenwoordiger niet heeft gereageerd binnen een termijn van drie maanden te rekenen van het aan hem gerichte verzoek tot machtiging.⁶²

⁵⁷ Artikelen 2.7.4.2.1 en 2.8.4.1.1 § 3 Decr.VI. 9 november 2012 houdende diverse bepalingen betreffende financiën en begroting, *BS* 26 november 2012.

⁵⁸ L. VERSLUYS, *Je rechten bij erfenis*, Berchem, Uitgeverij EPO, 2010, 116.

⁵⁹ X, *Testament.be*, <https://www.testament.be/nl/Goede-doelen/>.

⁶⁰ Artikel 725 en 906 Oud BW (Toekomstig artikel 4.4 en 4.137 BW).

⁶¹ Artikel 2:6, §2 Wet 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019. (Hierna: WVV)

⁶² Artikel 9:22 WVV; B. PEETERS en R. DEBLAUWE, *Fiscaliteit van de liefdadigheid: belasting, vrijgevigheid en vrijwilligheid*, Brussel, Larcier, 2002, 50-51.

27. Daarnaast zijn er enkele verplichte vermeldingen bij de omschrijving van het goede doel in het duo-legaat. Volgende gegevens van het goede doel moeten worden vermeld: naam, adres en ondernemingsnummer.⁶³

HOOFDSTUK III. ERFBELASTING

28. In dit hoofdstuk wordt het begrip erfbelasting verduidelijkt en worden de verschillende tarieven besproken.

Afdeling I. Begripsbepaling

29. De erfbelasting is een belasting op erfenissen. De belangrijkste kenmerken van de Vlaamse erfbelasting zijn: gewestbelasting; persoonlijke belasting; indirecte belasting; belasting bij overlijden; verkrijgersbelasting; progressieve belasting en fiscale saisine.

Erfbelasting behoort tot de bevoegdheid van de gewesten. Het Vlaams Gewest bepaalt de heffingsgrondslag, het tarief, de verminderingen en vrijstellingen van de Vlaamse erfbelasting.

Daarnaast is het ook een persoonlijke belasting omdat de hoedanigheid van de persoon die vermogen verkrijgt bij een overlijden, de heffing determineert.

De Vlaamse erfbelasting is een indirecte belasting, deze wordt geheven naar aanleiding van een alleenstaand, toevallig feit, met name de overgang van goederen door overlijden.

Ook is er een overlijden vereist en is er pas een overgang van goederen bij overlijden, volgens artikel 2.7.1.0.2 VCF is de erfbelasting is verschuldigd ongeacht of de verkrijging gebeurt ingevolge wettelijke devolutie, uiterste wilsbeschikking of contractuele erfstelling.⁶⁴

De Vlaamse erfbelasting is ook een verkrijgersbelasting aangezien de belasting wordt berekend op hetgeen de belastingplichtige verkrijgt uit de nalatenschap. Een uitzondering hierop betreft de categorie 'andere'. Voor deze belastingplichtigen wordt het tarief immers toegepast op de som van hun gezamenlijke verkrijgingen⁶⁵, hierdoor vormt voor hen de Vlaamse erfbelasting eerder een boedelbelasting.

Verder wordt er met een progressieve belasting bedoeld dat de belastbare grondslag opgedeeld wordt in verschillende schijven, waarbij de hogere schijven zwaarder worden belast.

Tot slotte is er ook het kenmerk van de fiscale saisine, de erfbelasting ontstaat op het ogenblik van het opvallen van de nalatenschap. Feiten, handelingen of overeenkomsten die zich voordoen na

⁶³ A. MAELFAIT en A. VAN LANGENHOVE, "Schenken en nalaten aan het goede doel" in A. MAELFAIT, A. VAN LANGENHOVE en B. BOSSAERTS, *Goed geregeld goed gegeven: voor een betere wereld*, Brugge, die Keure, 2020, 55.

⁶⁴ Artikel 2.7.1.0.2 VCF.

⁶⁵ Artikel 2.7.4.1.1, §2 VCF.

het openvallen van de nalatenschap, worden in de regel buiten beschouwing gelaten voor de heffing van de Vlaamse erfbelasting.⁶⁶

Afdeling II. Tarieven van de Vlaamse erfbelasting

30. In deze afdeling worden de tarieven van erfbelasting en de belastingbesparing door gebruik te maken van de techniek van het duo-legaat, besproken. Dit zal verder verduidelijkt worden aan de hand van praktijkvoorbeelden.

31. Sinds de Bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989⁶⁷ zijn de gewesten bevoegd om het tarief, de vrijstellingen en de verminderingen inzake successierechten te bepalen. Het is niet ongebruikelijk dat de eindafrekening op het vlak van erfbelasting snel oploopt. De Vlaamse decreetgever heeft, met ingang van 1 september 2018, getracht een verlaging van de erfbelasting tot stand te brengen.⁶⁸ De erfgenamen buiten de rechte lijn, uitgezonderd partners, in het Vlaams Gewest worden geconfronteerd met progressieve tarieven tot 55 procent. Hierdoor weet de erflater dat zijn vermogen maar slechts voor een beperkt deel naar zijn gekozen persoon gaat. De techniek van het duo-legaat speelt hierop in.

§1. Gewone tarieven

32. De tarieven van de erfbelasting zijn progressief. Hoe meer men verkrijgt uit een nalatenschap, hoe hoger de tariefschijf zal zijn. De tarieven verschillen afhankelijk van de categorie van erfgenamen. Er zijn drie categorieën, gebaseerd op de verwantschap ten opzichte van de erflater, ook wel testateur.

Zoals onderstaande tabel aantoont is het tarief voor een verkrijging in rechte lijn of tussen partners 3 procent van 0,01 tot 50.000 euro, 9 procent van 50.000,01 tot 250.000 euro en 27 procent vanaf 250.000,01 euro. Het tarief voor een verkrijging tussen broers en zussen is 25 procent van 0,01 tot 35.000 euro, 30 procent van 35.000,01 tot 75.000 euro en 55 procent vanaf 75.000,00 euro. Het tarief voor een verkrijging tussen anderen is 25 procent van nul tot 35.000 euro, 45 procent van 35.000,01 tot 75.000 euro en 55 procent vanaf 75.000,00 euro.⁶⁹

⁶⁶ A. AYDOGAN, *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Mortsel, Intersentia, 2020, 3-6.

⁶⁷ Bijz. Wet 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en Gewesten, *BS* 17 januari 1989.

⁶⁸ E. SPRUYT, "Vlaamse schenk- en erfbelasting hervormd", *Fisc. Act.* 2017, afl. 29, 3-13.

⁶⁹ Artikel 2.7.4.1.1 VCF.

VLAAMS GEWEST					
TARIEVEN ALGEMEEN – ROERENDE EN ONROERENDE GOEDEREN					
In rechte lijn* en tussen partners**		Tussen broers en zussen		Tussen andere personen	
Schijf	Tarief	Schijf	Tarief	Schijf	Tarief
0,01 EUR – 50.000 EUR	3%	0,01 EUR – 35.000 EUR	25%	0,01 EUR – 35.000 EUR	25%
50.000,01 EUR – 250.000 EUR	9%	35.000,01 EUR – 75.000 EUR	30%	35.000,01 EUR – 75.000 EUR	45%
boven 250.000,00 EUR	27%	boven 75.000,00 EUR	55%	boven 75.000,00 EUR	55%
Dit tarief wordt toegepast op de nettover- krijging in de onroerende goederen ener- zijds en op de nettoverkrijging in de roe- rende goederen anderzijds in hoofde van elke verkrijger.		Dit tarief wordt toegepast op de nettover- krijging in hoofde van elke verkrijger.		Dit tarief wordt toegepast op de globale nettoverkrijging van alle verkrijgers van deze groep.	

70

33. Daarnaast zijn er enkele vrijstellingen mogelijk in de erfbelasting waarbij er op een deel of op het geheel van het erfdeel, legaat of op welbepaalde gelegateerde vermogensbestanddelen van de nalatenschap, geen erfbelasting verschuldigd is.⁷¹

§2. Verlaagd tarief van 8,5 procent

34. Er geldt een verlaagd tarief van 8,5 procent voor legaten gedaan aan de volgende rechtspersonen: de Gewesten, de Gemeenschappen, de provincies en gemeenten in het Vlaamse Gewest, erkende sociale huisvestingsmaatschappijen, verenigingen zonder winstoogmerk, private stichtingen en stichtingen van openbaar nut en gelijksoortige Europese rechtspersonen. De erkende goede doelen genieten hierdoor van een voordeeltarief van 8,5 procent, waardoor het erg aantrekkelijk is om constructies op te zetten.⁷²

⁷⁰ A. VAN GEEL, E. GOIDSENHOVEN, G. VANDEN ABEELE, J. VANHOVE en O. HERBERT, "Kerncijfers van de Belgische vermogensfiscaliteit 2020", *VIP* 2020, afl. 2, 61.

⁷¹ A. AYDOGAN, *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Mortsel, Intersentia, 2020, 153.

⁷² R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2019, 463; T. LAUWERS, *Regionale belastingen*, Acedemia Press, Gent, 2019, 128; J. RUYSEVELDT, *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2019, 187; R. ACKERMANS en S. ALLARD, "Duidelijkheid over de private stichting in het Vlaamse Gewest", *Fisc.Act.* 2018, afl. 14, 6-10.

DEEL II. CIVIELE ANALYSE VAN HET DUO-LEGAAT

35. In dit deel wordt de huidige civielrechtelijke analyse van het duo-legaat besproken. Eerst wordt besproken hoe een testament opgesteld en geïnterpreteerd moet worden. In de praktijk is dit vaak een lastige evenwichtsoefening. Daarnaast wordt er een analyse gemaakt van de rechtsgevolgen voor het klassieke en omgekeerde duo-legaat. Verder wordt de ervaring van goede doelen bij de toepassing van duo-legaten geanalyseerd. Na deze analyse worden de voordelen en de pijnpunten voor de goede doelen en verwanten uiteengezet.

HOOFDSTUK I. CIVIEL ASPECT VAN HET DUO-LEGAAT

36. In dit hoofdstuk wordt het civielrechtelijk aspect van het duo-legaat besproken. Waaronder het belang van het omzichtig opstellen van een testament. De omvang en het voorzien van plaatsvervulling vervullen hierin een grote rol. Verder wordt ingegaan op de problematiek omtrent de interpretatie van een testament.

Afdeling I. Opstellen van een testament

§1. Vaststelling van de omvang van het duo-legaat

37. Om ervoor te zorgen dat het goede doel het duo-legaat aanvaard, is het van belang dat het goede doel zelf nog een voldoende deel overhoudt na het betalen van de erfbelasting. Als een goed doel zelf nog in de kosten moet bijdragen zal ze het legaat verwerpen. Dit zal ook gebeuren als het netto legaat dat ze ontvangt niet opweegt tegen de administratieve last die ze draagt.⁷³

38. In de praktijk is het vaststellen van deze omvang vaak een lastige evenwichtsoefening. Daarnaast moet ook de testateur zijn patrimoniale toestand op het ogenblik van overlijden kunnen inschatten en willen verkondigen aan de notaris. Zoals uit de praktijk blijkt, is deze transparantie moeilijk voor sommige personen. Werken met vaste bedragen houdt een groot risico in, een vermogen kan nog aanzienlijk wijzigingen in de periode na het opstellen van het testament en het overlijden. Notarissen verkiezen dan ook steeds meer en meer om te werken met percentages of breukdelen die, ongeacht de vermogenstoestand bij het openvallen van de nalatenschap, een consequente uitwerking zullen hebben.⁷⁴

39. De rechtbank van Gent stelde vast dat teneinde zekerheid te verkrijgen over de aanvaarding van een legaat door de vzw, het aangewezen is om, naast het deel van het legaat dat vereist is om de erfbelasting te betalen, het legaat op een manier te berekenen dat er na de betaling van de erfbelasting nog steeds een bepaald nettobedrag voor de vzw overbleef.⁷⁵ Daarom is het aangewezen

⁷³ P. VAN MELKEBEKE, "De legaten vrij van successierechten of de duo-legaten" in P. DELNOY, *In de herfst van mijn leven. Notarieel Congres 2007*, Brussel, Larcier, 2007, 126; H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Onterf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duo-legaat", *TEP* 2010, 256.

⁷⁴ Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris F. De Wilde.

⁷⁵ Rb. Gent 30 juni 2014, *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 1, 25-28.

om niet te zuinig te zijn en het voordeel van het duo-legaat eerlijk te verdelen tussen de vzw en de erfgenamen.

40. Enkele rechtsgeleerden werkten voorstellen uit om op de fluctuaties van het vermogen te anticiperen. Zo ontwikkelde DEBLAUWE een formule waarin de minimumgrens wordt aangegeven in een percentage. De minimumgrens is bereikt als de erfbelasting die het goede doel moet betalen op haar legaat plus de erfbelasting die ze moet betalen op de legaten van de aangeduide (verre) verwanten, precies gelijk is aan het legaat aan het goede doel. Er wordt wel benadrukt dat het beter is een marge te nemen, waarbij er enkele percentages meer gelegateerd worden.⁷⁶

41. VAN WINCKEL sluit zich aan bij DEBLAUWE. Ook volgens hem is het van belang dat er een goed evenwicht wordt gezocht en dat er rekening wordt gehouden met de mogelijke toekomstige schommelingen van het vermogen van de testateur. Het is van belang om op deze schommelingen te anticiperen door in het testament te bepalen dat het duo-legaat komt te vervallen, indien het geen fiscaal voordeel meer oplevert. Het gedeelte voor het goede doel groeit dan aan bij het gedeelte dat was voorzien voor de gekozenen.⁷⁷

42. De rechtsgeleerden COOLS en VAN BOXSTAEL oordelen dat de beste werkwijze erin bestaat om te werken met percentages gecombineerd met een boven- en ondergrens waartussen het vermogen van de erflater zich kan bewegen. Aldus besluiten zij dat het aanvaardbaar is de constructie met een duo-legaat te gebruiken zolang het legaat voor de verwanten van de testateur 10 tot 15 procent hoger ligt dan wanneer de gehele nalatenschap aan hen zou zijn toegekomen.⁷⁸

43. Naar mijns inziens is het werken met percentages gecombineerd met een boven- en ondergrens evenwel overbodig. Het volstaat om te werken met een vast percentage. Voor latere onaangename vaststellingen te vermijden kan er beter rekening worden gehouden met mogelijke toekomstige schommelingen in het vermogen. Hierdoor is het van belang om te bepalen dat het duo-legaat komt te vervallen als het geen fiscaal voordeel meer oplevert. In de rechtsleer en rechtspraak wordt er gesproken over notariële aktes maar er kan worden aangenomen dat deze problematiek zich ook voordoet, en zelfs nog frequenter, bij onderhandse aktes.

§2. Voorzien van plaatsvervulling voor het goede doel

44. Als de testateur een goed doel aanhaalt, is het van belang dat de notaris dit goede doel onderzoekt en omschrijft volgens de juiste benaming, maatschappelijke zetel en met het ondernemingsnummer. Er bestaat altijd de mogelijkheid dat een goed doel niet meer bestaat bij overlijden. Daarom is het van belang dat er voorzien wordt in subsidiaire goede doelen.⁷⁹

⁷⁶ R. DEBLAUWE, "Reeks Vermogensplanning – Het duolegaat nader bekeken", *AFT* 2009, 10-11

⁷⁷ V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 12.

⁷⁸ H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Ontarf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 257-261.

⁷⁹ H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Ontarf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 265; Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris F. De Wilde.

45. Het goede doel moet bestaan op het moment dat de nalatenschap openvalt. Het volstaat dus niet dat de procedure tot oprichting reeds is aangevat, want de het goede doel moet reeds rechtspersoonlijkheid verworven hebben. Ook het bestaan van het goede doel op het moment van overlijden van de testateur cruciaal. Artikel 1039 Oud Burgerlijk Wetboek (toekomstig artikel 4.219 §2 Burgerlijk Wetboek) bepaalt namelijk dat "iedere uiterste wilsbeschikking vervalt indien degene in wiens voordeel ze is gemaakt, de erflater niet overleeft".⁸⁰ Ook de rechtspraak beoordeelt dit vereiste streng.⁸¹ Zo wordt een goed doel in vereffening enkel nog geacht te bestaan voor vereffeningsoverdrachten en kan ze geen nieuwe rechten meer verkrijgen. Het aanvaarden van een legaat is dan niet meer mogelijk.⁸²

Afdeling II. Interpretatie van een testament

46. Uit de rechtspraak kan afgeleid worden dat er verschillende interpretatieproblemen met een duo-legaat kunnen optreden bij het openvallen van de nalatenschap.

47. Het hof van beroep te Gent oordeelde op 28 juni 2018 over de kwalificatie van een legaat dat onderdeel van een duo-legaat was.

De vraag die rees was of de aangeduide vzw een algemene legataris, dan wel een legataris ten algemene titel was. Het hof oordeelde dat de vzw een algemene legataris was waaraan, bij gebrek aan reservataire erfgenamen, het bezitsrecht van het nalatenschapsvermogen toekwam⁸³. Uit deze uitspraak van het hof kan worden geconcludeerd dat het niet vereist is dat de algemene legataris alle goederen van de nalatenschap verkrijgt. Daarnaast sprak het hof zich uit over de vraag of de algemene legataris een residuaire roeping, tot het geheel van die goederen, heeft. Zodat deze hem toekomen als de goederen niet op andere wijze werden vermaakt of deel uitmaken van de reserve die wordt opgeëist. Het hof herinnert daarbij aan de voorrang van de werkelijke wil van de testateur op diens gebruikte bewoordingen.⁸⁴ De aanduiding van een algemene legataris is dan ook niet gekoppeld aan de bewoordingen, de bedoeling van de testateur blijft doorslaggevend om een residuaire aanspraak op zijn nalatenschapsgoederen te verlenen.

48. Ook het hof van beroep van Antwerpen sprak zich recentelijk, op 17 november 2020, uit over een interpretatieprobleem van een testament met duo-legaat, namelijk over e kwalificatie van het legaat, evenals de vraag of de erfgenamen de last hebben om de erfbelasting te betalen, in die zin dat de appellante, zijn legaat zou ontvangen vrij van alle lasten. Het testament in kwestie voorzag in een duo-legaat waarbij de vzw werd aangesteld als algemene legataris, met de last aan de huidige appellant 50 procent netto van de nalatenschap uit te keren.

⁸⁰ Artikel 1039 Oud BW (Toekomstig artikel 4.219 BW); H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Onterv uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 265.

⁸¹ Rb. Brussel 2 maart 1955, *Pas.* 1958, III, 30; Luik 22 mei 1968, *Pas.* 1968, II, 266.

⁸² A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 27; V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo - Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 4.

⁸³ Artikelen 1006 en 1008 Oud BW (Toekomstige artikelen 4.194, §2, alinea 1 en 4.194, §2, alinea 2 BW).

⁸⁴ Gent 28 April 2016, *RW* 2017-18, 1268.

De last om de fiscale heffingen op de legaten te betalen was opgelegd ten persoonlijke titel aan de algemene legataris, aangezien deze aan het laagste tarief wordt belast. De last vervalt bij verwerping van het algemeen legaat. Het vrijstellen van de erfbelasting is in de gegeven omstandigheden duidelijk onlosmakelijk verbonden met het algemeen legaat, binnen de rechtsfiguur van het duo-legaat. Omdat dit legaat vervallen is, is ook de last weggevallen en moeten de overige legatarissen zelf instaan voor de fiscale implicaties die gekoppeld zijn aan hun legaat.⁸⁵

HOOFDSTUK II. KLASSIEKE DUO-LEGAAT

49. In dit hoofdstuk worden de basisprincipes voor een klassiek duo-legaat besproken.

Afdeling I. Saisine voor het goede doel

50. Bij een klassiek duo-legaat verkrijgt de algemeen legataris, het goede doel, het bezitsrecht of de saisine. De algemeen legataris treedt, na overlijden van de testateur, in het bezit van de goederen van de nalatenschap. Het goede doel hoeft niet de afgifte van het legaat hoeft. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit enkel geldt als de algemeen legataris aangesteld is in een notarieel testament en er geen reservataire erfgenamen zijn.⁸⁶

51. Het spreekt voor zich dat de bijzondere legataris geen saisine heeft over alle gelegateerde goederen. De verwanten van de erflater zitten in een ondergeschikte positie. In praktijk zal het goede doel na het overlijden van de erflater ook over de goederen die toekomen aan de bijzondere legataris beschikken. De bijzondere legataris moet bijgevolg zijn deel aan het goede doel vragen.⁸⁷ Het goede doel maakt het bijzondere legaat te gelde en keert deze uit aan de verwanten als bijzondere legatarissen. De erflater heeft in de meeste gevallen liever dat zijn verwanten het volledige bezit krijgen en een som aan het goede doel moeten uitkeren.⁸⁸

52. Het goede doel kan bepalen welke goederen te gelde worden gemaakt om het legaat van de bijzondere legatarissen uit te betalen. De bijzondere legataris moet zich tevredenstellen met een geldelijke uitkering en kan dus niet bepalen dat bepaalde goederen, die voor hem van emotionele waarde zijn, aan hem toebedeeld worden.⁸⁹ De bijzondere legataris verliest dus controle over de nalatenschap, al zal de emotionele waarde minder sterk aanwezig zijn bij goederen van verwanten van de testateur. Dit kan eventueel voorkomen worden door een verwant aan te duiden als

⁸⁵ Antwerpen 17 november 2020, *RW* 2020-21, nr. 25, 987-989.

⁸⁶ Artikels 1004, 1006 en 1008 Oud BW (Toekomstige artikels 4.194 §1, lid 1 en 4.194 §2, lid 1 en 2 BW); Cass. 5 juli 1923, *Pas.* 1923, I, 406: "Het bezitsrecht is door artikel 1004 B.W. uitgebreid tot de algemene legataris bij afwezigheid van enige reservataire erfgenaam"; Cass. 15 juni 1990, *T.Not.* 1992, 10, noot C. BEYER: "Als de erflater geen reservataire erfgenamen nalaat, zullen de rechtsvorderingen die tot de nalatenschap behoren, geldig worden uitgeoefend door de wettige erfgenamen, ondanks de aanstelling van een algemene legataris bij eigenhandig testament. Deze algemene legataris kan zelf pas optreden vanaf de inbezitstelling".

⁸⁷ A. VERBEKE en R. BARBAIX, *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Brugge, Die Keure, 2012, 184.

⁸⁸ S. LAUKENS, "Het duolegaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 1-3.

⁸⁹ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 35; C. DECKERS, J. DE HERDT en V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 7-8.

testamentuitvoerder.⁹⁰ In beginsel heeft deze persoon geen bezitsrecht van rechtswege, maar de erflater kan hem dit testamentair toekennen.⁹¹

Afdeling II. Actieve rol voor het goede doel

53. Het goede doel heeft een actieve rol bij een klassiek duo-legaat. Ze zijn verantwoordelijk voor de afgifte van de nalatenschap. De grotere goede doelen volgen dit vaak graag zelf op. Zo hopen ze meer uit het vermogen te kunnen halen, aangezien ze zelf kunnen beslissen welke onroerende goederen te gelde worden gemaakt. Dit wil zeggen dat het goede doel alle verantwoordelijkheden draagt over de vereffening en verdeling van de nalatenschap. Voor kleinere goede doelen met minder middelen en kennis is dit minder interessant.⁹²

54. Ook de fiscale afhandeling komt toe aan de goede doelen. Dit zorgt voor de nodige gemoedsrust bij de verwanten. Zij beschikken namelijk niet allemaal over de nodige kennis om deze zaken af te handelen.⁹³ Daarnaast liggen ook de verantwoordelijkheden bij de vereffening en verdeling bij de goede doelen.⁹⁴

55. De goede doelen dragen de verantwoordelijkheid bij het openvallen van de nalatenschap, maar deze beschikken niet altijd over voldoende middelen om de vereffening-verdeling van de erfenis tot een goed einde te brengen.⁹⁵ Verder moeten ze ook instaan voor de aangifte van de nalatenschap, het zorgen voor een eventuele voorafgaande schatting van de goederen en in voorkomend geval de verkoop.⁹⁶

Afdeling III. Verwerping door het goede doel

56. Bij een klassiek duo-legaat heeft het goede doel de mogelijkheid om het legaat te verwerpen. Het goede doel zal het legaat slechts aanvaarden als er nog een bestaande som overblijft, na het betalen van de schulden en kosten.⁹⁷ Er moet, met andere woorden, voor gezorgd worden dat de som die overblijft, groter is dan de som van de erfbelasting die het goede doel dient te betalen.

Indien het goede doel het legaat verwerpt, heeft dit grote gevolgen aangezien alle fiscale voordelen wegvallen. De volledige erfbelasting aan het progressieve tarief valt dan op de schouders van de bijzondere legatarissen. De niet-reservataire erfgenamen hebben geen controle over de erfenis

⁹⁰ Artikel 1025 Oud BW (Toekomstig artikel 4.211 §1 BW).

⁹¹ Artikel 1026 Oud BW (Toekomstig artikel 4.212 §1 BW).

⁹² Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

⁹³ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 36.

⁹⁴ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 35

⁹⁵ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 36; V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 5.

⁹⁶ S. LAUKENS, "Het duolegaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 2.

⁹⁷ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van notariële akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 504.

indien de algemene legataris de erfenis geheel niet aanvaardt. De bijzondere legataris heeft normaliter enkel controle over het deel dat hen uitdrukkelijk is toegekend.⁹⁸ Het is dus uiterst belangrijk dat het testament met de grootste zorgvuldigheid wordt opgesteld, waarbij berekend is dat het goede doel iets overhoudt.

HOOFDSTUK III. OMGEKEERDE DUO-LEGAAT

57. In dit hoofdstuk worden de basisprincipes voor een omgekeerd duo-legaat besproken.

Afdeling I. Geen saisine voor het goede doelen

58. Bij een omgekeerd duo-legaat hebben niet de goede doelen maar de verwanten de saisine van de goederen van de nalatenschap. Zij moeten zorgen voor de afgifte van het bijzondere legaat aan het goede doel.⁹⁹ Ze treden van rechtswege in het bezit van de goederen van de nalatenschap en hoeven de afgifte van hun legaat niet te vragen.¹⁰⁰

59. De bijzondere legataris, in dit geval het goede doel, zal haar deel moeten vragen aan de algemeen legataris met bezitsrecht/saisine.¹⁰¹ Het goede doel voert de vereffening-verdeling niet uit waardoor de verkoop van onroerende goederen niet door hen opgevolgd wordt.¹⁰²

Afdeling II. Passieve rol voor het goede doel

60. De goede doelen hebben bij een omgekeerd duo-legaat slechts een passieve rol. De actieve rol komt nu toe aan de verwanten. Zij moeten het nettobedrag uitkeren aan de goede doelen. Hierdoor kunnen verwanten zelf kiezen welke goederen hiervoor ten gelden worden gemaakt.¹⁰³ Dit zorgt ervoor dat goederen met emotionele waarde behouden kunnen worden.

61. Het goede doel staat, als bijzondere legataris bij het omgekeerde duo-legaat, niet in voor de schulden van de nalatenschap.¹⁰⁴ Het fiscale risico in hoofde van het goede doel speelt niet bij het omgekeerde duo-legaat.¹⁰⁵ Dit brengt met zich mee dat het goede doel het legaat sneller zal

⁹⁸ H. COOLS en K. VAN BOXSTAEL, "Ontarf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 260-261.

⁹⁹ R. VAN BOVEN, "Heeft het omgekeerde duolegaat nog een toekomst?", *De Venn.* 2015, afl. 11, 8; C. DECKERS, J. DE HERDT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Handboek estate planning. Bijzonder deel 1: (Fiscale) successieplanning "in extremis" in Vlaanderen*, Gent, Larcier, 2008, 418; F. BUYSENS en J. VERSTRAETE, *Notarieel familie- en familiaal vermogensrecht met opstellen van akten en notariele praktijk. Deel 2*, Leuven, Acco, 2015, 315-316.

¹⁰⁰ Artikel 1006 Oud BW en artikel 1008 Oud BW (Toekomstig artikel 4.194 §2, lid 1-2 BW); A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 36; V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 8.

¹⁰¹ R. ELSERMANS, "Het omgekeerd duolegaat met bepaalbaar bedrag aanvaard door VLABEL: het zit hem in de formulering", *VIP* 2016, afl. 2, 46.

¹⁰² Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

¹⁰³ V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 7; S. LAUKENS, "Het duolegaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 3.

¹⁰⁴ Artikel 1024 Oud BW (Toekomstig artikel 4.206, lid 1 BW).

¹⁰⁵ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het duo-legaat. Hoezo (fiscaal) gevaarlijk?", *Notariaat* 2011, 4-5; V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 8.

aanvaarden. Deze hoeft zich niet bezig te houden met de aangifte en het beheer van de nalatenschap en ook niet met de mogelijke verkoop van onroerende goederen uit de nalatenschap.¹⁰⁶

Afdeling III. Verwerping door het goede doel

62. Als het goede doel het legaat verwerpt, gaat de fiscaal voordelige constructie van het duo-legaat verloren voor de algemene legataris. Het verschil bij een klassiek en een omgekeerd duo-legaat is echter dat de verwanten van de testateur nog steeds de gehele nalatenschap tot hun beschikking hebben.¹⁰⁷

63. De uiteindelijke omvang van de nalatenschap en daarmee dus ook de verschuldigde erfbelasting, is nog niet bekend op het ogenblik van het opstellen van het testament. Dit kan als gevolg hebben dat, bij een substantiële toename van het vermogen, het goede doel een te klein bedrag krijgt om de erfbelasting voor het familielid of de derde te voldoen, waardoor het goede doel het legaat zal verwerpen.¹⁰⁸

HOOFDSTUK IV. GOEDE DOELEN OVER DE TOEPASSING VAN DUO-LEGATEN

64. Legaten vormen steeds vaker een belangrijke vorm van inkomsten voor de goede doelen. Echter, is hierover weinig cijfermateriaal beschikbaar. De minister bevestigde in het interview dat er kennis was van een opkomende trend van het opnemen van een goed doel in een testament, maar een overzicht van de hoeveelheid is niet voor handen.¹⁰⁹

65. Er was nood naar diepere inzichten omtrent de groei van inkomsten uit testamenten voor de Belgische non-profitsector. Hierdoor is de HOGENT, in opdracht van testament.be, gestart met het in kaart brengen van de legaten via testamenten aan goede doelen. De studie onderzoekt de inkomsten uit legaten aan goede doelen maar ook de manier van werken, zoals de communicatie met de erflaters, de mogelijke problemen die ze ondervinden en de opvolging.

Afdeling I. Frequentie van het ontvangen van (duo-)legaten

66. De studie is gebaseerd op 340 respondenten in 2016, 239 respondenten in 2017 en 459 respondenten in 2018. De cijfers worden gebaseerd op deze respondenten en niet alle goede doelen in België.¹¹⁰ Door de grote omvang van de studie kan er gesteld worden dat deze analyse representatief is.

¹⁰⁶ A. MAELFAIT en N. GEELHAND DE MERXEM, *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 36.

¹⁰⁷ V. VAN WINCKEL, "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 8.

¹⁰⁸ R. VAN BOVEN, "Het (omgekeerd) duolegaat" in *Acc.Act.* 2016, afl. 13, 4.

¹⁰⁹ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

¹¹⁰ A. BOUCKAERT, "Legatenbarometer 2018 (2010-2018)", Gent, <https://www.hogent.be/sites/hogent/assets/File/Legatenbarometer%202018.pdf>, 6.

67. Van de respondenten in 2018 ontvingen 121 organisaties een (duo)legaat. Dit is een relatief hoog getal aangezien er rekening moet worden gehouden dat bepaalde organisaties meer (duo)legaten ontvangen op één jaar. Als er gekeken wordt naar het totaalbedrag aan legaten komt dit neer op een som van 205.071.336 euro. Het aandeel van de inkomsten uit legaten in de totale bedrijfsopbrengsten in 2018 bedraagt 20%. Met andere woorden, er komt gemiddeld bij die 121 organisaties één vijfde van de totale inkomsten uit legaten.

68. Van de 121 organisaties die legaten ontvingen, ontvingen een vierde (30 organisaties) duo-legaten. Het totaalbedrag aan duo-legaten in 2018 bedraagt 31.087.526 euro. Dat is 40 procent van totaalbedrag van de legaten in 2018 door de 30 organisaties die duo-legaten ontvangen in 2018.¹¹¹

Afdeling II. Moeilijkheden bij de afhandeling van (duo-)legaten

69. De HOGENT bevraagde de organisaties van 2010-2018 of ze moeilijkheden ondervonden bij de afhandeling van legaten. Van de 131 organisaties die legaten ontvingen en antwoord gaven op deze vraag, gaven 101 organisaties (77 procent) het antwoord *neen* en 30 organisaties (23 procent) *ja*. In de studie worden drie redenen aangehaald waardoor 23 procent van de goede doelen moeilijkheden ervaren.

Ten eerste zijn er vaak problemen met de betrokken notaris. Sommige notarissen laten dossiers te lang aanslepen en maken fouten vanwege hun gebrekkige kennis over deze materie. Hierdoor wordt soms de uitbetaling van een legaat vooruitgeschoven, wat zorgt voor lange wachttijden. Als er meerdere goede doelen in het duo-legaat betrokken zijn, is het voor de notaris ook vaak moeilijk om van iedereen de nodige documenten te verzamelen waardoor er eerst een lange weg moet worden afgelegd tot de uiteindelijke afwikkeling.

Ten tweede liggen familiale en andere onderliggende onenigheden aan de basis van vertragingen. Soms gaat de familie niet akkoord met het testament en wordt het testament ter discussie gesteld en aangevochten. Daarnaast vormde de aanduiding van verschillende goede doelen als duo-legatarissen soms een probleem, zeker als de onderlinge samenwerking moeizaam verloopt.

Ten derde geven goede doelen aan dat sommige notarissen de duo-legaat-constructie opzetten enkel om de erfbelasting naar het goede doel te verschuiven en niet uit generositeit voor het goede doel zelf.¹¹²

70. Bij deze studie moet wel aangehaald worden dat dit niet enkel over de uitwerking van de duo-legaten gaat maar ook over de legaten in het algemeen. Hieruit kan wel opgevat worden dat de uitwerking van een duo-legaat niet als zodanig negatief wordt ervaren door de goede doelen zelf.

¹¹¹ A. BOUCKAERT, "Legatenbarometer 2018 (2010-2018)", Gent, <https://www.hogent.be/sites/hogent/assets/File/Legatenbarometer%202018.pdf>, 8.

¹¹² A. BOUCKAERT, "Legatenbarometer 2018 (2010-2018)", Gent, <https://www.hogent.be/sites/hogent/assets/File/Legatenbarometer%202018.pdf>, 18.

HOOFDSTUK V. VOORDELEN EN PIJNPUNTEN VAN DUO-LEGATEN

71. Uit bovenstaande bepalingen kan een analyse worden gemaakt omtrent de voordelen en pijnpunten voor de goede doelen enerzijds en voor de verwanten van de erflater anderzijds.

Afdeling I. Voordelen

§1. Voor het goede doel

72. Het bezitsrecht of de saisine¹¹³ dat toekomt aan het goede doel als algemene legataris kan, bij een klassiek duo-legaat, gezien worden als een voordeel voor het goede doel. Bij het openvallen van de nalatenschap moet het goede doel niet de afgifte van het legaat vragen aan de verwanten. Zoals blijkt uit het onderzoek van de HOGENT wordt er vaak vertraging opgelopen als er familiale en andere onenigheden zijn. Door het bezitsrecht worden deze vertragingen hoogstwaarschijnlijk beperkt.

73. De actieve rol van een goed doel bij een klassiek duo-legaat kan gezien worden als een voordeel voor grotere goede doelen die beschikken over voldoende middelen en kennis. Het goede doel heeft de verantwoordelijkheid over de afgifte en ten gelden making van de nalatenschap. Bij het openvallen van de nalatenschap kan het goede doel zelf de vereffening en verdeling opvolgen, zo bestaat de kans dat er meer uit het vermogen gehaald kan worden. De passieve rol van de goede doelen bij het omgekeerd duo-legaat kan daarentegen ook een voordeel zijn voor goede doelen met weinig kennis.

§2. Voor de verwanten van de erflater

74. Het bezitsrecht of de saisine dat aan de (verre of niet-) verwanten komt toe aan de verwanten. Bij een omgekeerd duo-legaat kan ook hier gezien worden als een voordeel.

75. De actieve rol van de verwanten bij een omgekeerd duo-legaat kan als een voordeel zijn, in die zin dat de verwanten bepaalde goederen met emotionele waarde uit het vermogen kan houden en slechts het nettobedrag aan het goede doel moet uitkeren. Daarnaast kan hun passieve rol bij een klassiek duo-legaat ook een voordeel zijn. Deze verwanten beschikken niet altijd over de nodige kennis om uitwerking te kunnen geven aan het duo-legaat. Dit zorgt voor de nodige gemoedsrust bij de verwanten.

76. Als de verwanten als algemeen legatarissen worden opgenomen, in een constructie van omgekeerd duo-legaat, dan beschikken ze over een zekerheid om bij een verwerping van het goede doel alsnog tot de volledige nalatenschap te komen.

¹¹³ Artikels 1004, 1006 en 1008 Oud BW (Toekomstige artikels 4.194 §1, lid 1 en 4.194 §2, lid 1 en 2 BW).

Afdeling II. Pijnpunten

§1. Voor het goede doel

77. Het goede doel heeft bij een omgekeerd duo-legaat geen saisine, hier is ook een pijnpunt aan verbonden. Uit de bevraging van HOGENT blijkt dat de vertraging door familiale en andere onenigheden als één van de grootste pijnpunten wordt ervaren. Dit pijnpunt wordt enkel maar meer versterkt als het goede doel als bijzondere legataris wordt opgenomen en geen bezitsrecht heeft.

78. De actieve rol van het goede doel kan naar mijn mening ook als pijnpunt gezien worden voor de goede doelen die niet over de nodige middelen en kennis beschikken. Ze zullen op een notaris of jurist beroep moeten doen om hun bij te staan in het hele proces. Uit de studie van de HOGENT blijkt dat er door beroep te doen op notarissen er veel vertraging wordt opgelopen, door de complexiteit van deze materie en het verzamelen van de nodige documenten van de goede doelen.

79. Er moet wel aangehaald worden dat de pijnpunten die in de studie van de HOGENT worden ervaren door de goede doelen, dat dit slechts door 23 procent van de goede doelen wordt ervaren.

§2. Voor de verwanten van de erflater

80. De verwanten hebben als bijzondere legataris, bij een klassiek duo-legaat, geen saisine over de gelegateerde goederen. Dit zorgt ervoor dat de verwanten hun deel aan het goede doel moeten vragen. Als het goede doel niet onmiddellijk initiatief neemt dan zitten de verwanten in een nadelige positie.

81. Doordat de verwanten bij een klassiek duo-legaat een passieve rol innemen kunnen ze zelf niet bepalen wat ten gelden wordt gemaakt. Hij zal zich tevreden moeten stellen met een geldelijke uitkering en kan niet bepalen dat bepaalde goederen emotionele waarden hebben, zodat deze naar hem toe kunnen komen.

82. Bij een omgekeerd duo-legaat zal de testateur zijn testament moeten aanpassen in functie van de schommeling van zijn vermogen. Er bestaat voor de verwanten een onzekerheid of het goede doel het legaat gaat verwerpen als er geen voordeel meer is door een substantiële toename van het vermogen. Dit kan echter wel voorkomen worden door met percentages te werken in een omgekeerde legaat.

83. Voor de verwanten is het ook een pijnpunt dat het goede doel nog moet bestaan bij het openvallen van de nalatenschap, indien dit niet meer het geval is dan is de constructie van het duo-legaat verloren. Dit kan door de testateur opgevangen worden door te voorzien in plaatsvervangende maar dit houdt niet weg dat het duo-legaat een onzeker instrument is.

HOOFDSTUK VI. TUSSENBSLUIT

84. Er kan gesteld worden dat een duo-legaat een nuttige testamentaire techniek is, deze zorgt voor een mooie combinatie van liefdadigheid en belastingbesparing. Aan deze interessante techniek zijn ook wel enkele pijnpunten verbonden bij de uitwerking van het duo-legaat, voor zowel het klassiek als het omgekeerd duo-legaat. Bepaalde pijnpunten kunnen ook als voordelen worden beschouwd door het duo-legaat als een klassiek of omgekeerd duo-legaat te verwoorden. De keuze van de testateur speelt hier een grote rol.

85. Daarnaast kan er gesteld worden dat het noodzakelijk is om het testament met alle voorzichtigheid en juridische expertise op te stellen, zowel bij het zelf opstellen van onderhandse testamenten als notarissen bij notariële testamenten. Toekomstige schommelingen in het vermogen kunnen ervoor zorgen dat het goede doel het duo-legaat niet zal aanvaarden.

86. Hoewel uit de resultaten van de analyse verschillende pijnpunten worden vastgesteld, is uit een bevraging aan verschillende goede doelen gebleken dat de pijnpunten slecht door een derde van de goede doelen wordt ervaren.

DEEL III. FISCALE ANALYSE VAN HET DUO-LEGAAT

87. In dit deel gaat het onderzoek in op de fiscale behandeling van het duo-legaat, meer bepaald: het fiscale aspect van het opnemen van een duo-legaat in een testament en de kwalificatie van een duo-legaat als fiscaal misbruik, waarbij het onderzoek nader ingaat op de antimisbruikbepaling, ingevoerd met de Programmawet van 29 maart 2012.

Vermogensplanning via de testamentaire techniek van het duo-legaat draait enerzijds om de fiscale behandeling van een legaat en anderzijds om de verschillende tarieven voor erfbelasting die van toepassing zijn op natuurlijke personen en rechtspersonen.

HOOFDSTUK I. FISCAAL ASPECT VAN HET DUO-LEGAAT

88. In dit hoofdstuk wordt de fiscale grondslag van het duo-legaat weergegeven en wordt er een toepassing gemaakt van de tarieven van erfbelasting, voor de verschillende soorten duo-legaten.

Afdeling I. Fiscaalrechtelijke grondslag van het duo-legaat

89. De juridische grondslag van het duo-legaat op Vlaams niveau is te vinden in artikel 2.7.1.0.10, tweede lid VCF: *“De aan een erfgenaam, legataris of begiftigde opgelegde verbintenis om ten bate van een ander iets te doen en in het bijzonder de last, opgelegd aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden, om de rechten en kosten die verbonden zijn aan een andere persoon gedaan legaat, te dragen, worden niet beschouwd als legaat.”.*

Er wordt in dit artikel, in het opleggen van lasten aan erfgenamen of legatarissen, een onderscheid gemaakt. Enerzijds zijn zij verplicht iets te geven, anderzijds zijn zij verplicht iets te doen. Bij de berekening van de erfbelasting moet rekening worden gehouden met de last om iets te geven, niet met de last om iets te doen. Een voorbeeld van een last om iets te doen is het dragen van erfbelasting van een andere erfgenaam of legataris.¹¹⁴ Deze last wordt niet als legaat beschouwd, dit vraagt om een onmogelijke berekening om het bijkomend voordeel voor de wettige erfgenaam of derde te kennen.¹¹⁵

90. Verder stelt artikel 2.7.3.2.13 VCF: *“In geval van legaat van een geldsom of van legaat van een periodieke rente of pensioen wordt het bedrag van de gelegateerde geldsom of het kapitaal waarop het successierecht naar rato van de bedoelde rente of het pensioen wordt geheven, voor de berekening van de rechten afgetrokken van de netto verkrijging van de erfgenaam, legataris of begiftigde die het legaat van de geldsom, de rente of het pensioen moet uitbetalen.”.* Uit dit artikel

¹¹⁴ J. RUYSEVELDT, *Praktijkgids successieplanning 2019-2020*, Rijswijk, Artoos Communicatiegroep, 2019, 369; G. RASSON, “Les legs libres de droits de succession (art. 64, al. 2, du Code des droits de succession)”, *Rec.gén.enr.not* 1995, nr. 24.474, 133.

¹¹⁵ L. WEYTS, *Notarieel fiscaal recht. Deel 2: De aangifte van nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2010, 474.

volgt dat het goede doel dat de last krijgt opgelegd om de erfbelasting van de erfgenaam of legataris te betalen, deze last niet mag afgetrokken worden van zijn eigen legaat.¹¹⁶

91. Hieruit kan worden afgeleid dat de last opgelegd aan het goede doel om de erfbelasting te betalen niet als legaat beschouwd wordt. De derde of wettige erfgenaam wordt niet belast op de door hem verschuldigde erfbelasting die door het goede doel betaald wordt en het goede doel mag de last niet in mindering brengen van het legaat dat hij verkrijgt. Het principe dat voor de erfbelasting geen rekening moet worden gehouden met een last om iets te doen, heeft aanleiding gegeven tot het gebruik van het duo-legaat als techniek van vermogensplanning.

Afdeling II. Belasting voor de algemene en bijzondere legataris

92. De techniek van het duo-legaat kan in diverse situaties worden toegepast. Het duo-legaat is het meest gebruikelijk aan een verdere verwant of niet-verwant, al wordt een duo-legaat aan een broer of zus niet uitgesloten. Ook voor bloedverwanten die zich onder verschillende belastingtarieven bevinden, biedt deze techniek interessante perspectieven.¹¹⁷

93. Deze diverse situaties worden duidelijk in enkele toepassingsvoorbeelden:

De ongehuwde en kinderloze Lieve, wonende in Hasselt, wenst haar buurvrouw via een testament te bevoordelen. Hiervoor heeft ze twee opties. De eerste is zonder duo-legaat en de tweede optie is met duo-legaat.

Eerste optie zonder duo-legaat:

In haar testament stelt ze haar buurvrouw als algemeen legataris aan. Op het ogenblik van haar overlijden bedraagt de nalatenschap 800.000 euro. De erfbelasting van de buurvrouw wordt in de schijven gestoken van de tabel (supra nr. 32). Als dit in de tabel ingevuld wordt, bedraagt de erfbelasting van de eerste schijf 8.750 euro, van de tweede schijf 18.000 euro en van de derde schijf 398.750 euro. De totale erfbelasting bedraagt 425.500 euro. De buurvrouw zal in totaal maar 374.500 euro van de nalatenschap ontvangen. In totaal heeft ze een belastingdruk van 53,55 procent.

Tweede optie met duo-legaat:

De buurvrouw legateert haar nalatenschap aan de vzw Het Gouden Hart met de last om 60 procent van haar nalatenschap (800.000 euro) aan haar favoriete buurvrouw uit te keren en de te betalen erfbelasting ten laste te nemen. De erfbelasting van de vzw wordt in tweede delen berekend. Ten eerste moet op het eigen toegekende legaat van 320.000 (40 procent van 800.000) euro 8,5 procent betaald worden, wat neerkomt op een bedrag van 27.200 euro. Ten tweede moet op het aan de buurvrouw toegekende deel (60 procent van 800.000 dus 480.000) per schijf belasting betaald worden. Op de eerste schijf 8.750 euro, op de tweede schijf 18.000 euro en op de derde schijf 222.750 euro. De totale erfbelasting voor de vzw bedraagt 276.700 euro. De buurvrouw zal hierdoor 480.000 euro ontvangen en de vzw (320.000 – 276.700) 43.300 euro. In het totaal is er een belastingdruk van 34,95 procent.

¹¹⁶ F. HEYLEN, "Het E=MC2 van het duo-legaat – Naar een allesomvattende formule voor het duo-legaat", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 2, 35; A. MAELFAIT, "Duo-legaat en successierechten" in J. DU MONGH en W. PINTENS (eds.), *Familiaal vermogensbeheer: het burgerlijk Wetboek na 200 jaar nog actueel*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 109.

¹¹⁷ J. RUYSSSEVELDT, *Praktijkgids successieplanning 2019-2020*, Rijswijk, Artoos Communicatiegroep, 2019, 370-373.

94. Uit deze voorbeelden blijkt dat de vzw zelf niet veel overhoudt bij gebruik van deze constructie. De buurvrouw is hier de grote winnaar, de vzw krijgt een bescheiden deel en de Vlaamse schatkist kan aangeduid worden als verliezer.

HOOFDSTUK II. DUO-LEGATEN EEN VORM VAN FISCAAL MISBRUIK, OF NIET?

95. Het duo-legaat is een manier om de belastingdruk voor (verre of niet-) verwanten te verminderen. De wetgever hecht steeds meer belang aan het bestrijden van fiscaal misbruik, dus ook het duo-legaat bleef in het verleden niet onbesproken.

96. Vanaf 1 juni 2012 geldt er een strengere antimisbruikbepaling voor schenkings- en erfrecht, die streeft naar een doeltreffendere aanpak van misbruik. De aanpassing verbreedde het toepassingsgebied van de antimisbruikwet waardoor ook de private vermogens gecontroleerd worden door de fiscus.

Afdeling I. Objectief en subjectief element van fiscaal misbruik

97. Fiscaal misbruik bestaat volgens de antimisbruikbepaling¹¹⁸ uit een objectief en een subjectief element. Bij het objectief element is er sprake van fiscaal misbruik wanneer de belastingplichtige door middel van een door hem gestelde rechtshandeling een verrichting tot stand brengt. Waarbij hij, in strijd met de doelstelling van een bepaling van het wetboek Registratierechten of het Wetboek Successierechten, ofwel zichzelf buiten het toepassingsgebied van die wetsbepaling plaatst, ofwel voor zichzelf een belastingvoordeel voorziet op grond van die wetsbepaling.¹¹⁹ Om dit vast te stellen zal er gekeken worden naar de doelstelling en draagwijdte van de wettelijke bepaling.¹²⁰

98. Naast een objectief element moet er ook sprake zijn van een subjectief of intentioneel element. Een belastingplichtige moet een rechtshandeling hebben gesteld met als doel een belastingvoordeel te realiseren.¹²¹ Er zal enkel sprake zijn van fiscaal misbruik als er voor de keuze van die juridische constructie geen enkele andere verklaring te vinden is dan het ontwijken of vermijden van belastingen.¹²²

¹¹⁸ Programmawet 29 maart 2012 houdende antimisbruikbepalingen die van toepassing zijn inzake het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten en inzake het Wetboek der successierechten, *BS* 6 april 2012.

¹¹⁹ T. MELIS en W. VERMEULEN, "De nieuwe antimisbruikbepaling inzake schenkings- en successierechten: storm in een glas water?", *Registratierechten* 2012, (13) 13-15; G. DE FOY en V.A. DE BRAUWERE "Abus fiscal en ingénierie patrimoniale: le tigre en papier", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 301.

¹²⁰ Antwerpen 7 december 2010, *LRB* 2011 (samenvatting DE JONCKHEERE), 42; A. VAN GEEL, "Op welke wijze is vermogensplanning mogelijk na de inwerkingtreding van de nieuwe fiscale antimisbruikbepaling?" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium* 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 317-334.

¹²¹ J.-E. BEERNAERT, "La nouvelle disposition anti-abus en matière d'impôts directs à l'aune du droit fiscal de la famille: "much ado about nothing"?", *Act.dr.fam.* 2012, (174) 175; T. MELIS en W. VERMEULEN, "De nieuwe antimisbruikbepaling inzake schenkings- en successierechten: storm in een glas water?", *Registratierechten* 2012, 15-16.

¹²² G. DE FOY en V.A. DE BRAUWERE, "Abus fiscal en ingénierie patrimoniale: le tigre en papier", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 303; J. BOSSUYT en L. DE BROE, "Interpretatie en toepassing van de algemene antimisbruikbepalingen in de inkomstenbelasting, registratie- en successierechten", *AFT* 2012, 9.

Afdeling II. Bewijslast

99. De bewijslast wordt gedragen door de belastingadministratie. Om het fiscaal misbruik aan te tonen, zal de belastingadministratie drieledig bewijs moeten leveren. Ze moeten het bestaan van de rechtshandeling aantonen en vervolgens de strijdigheid met de wettelijke doelstelling. Indien dit bewijs aangetoond wordt kan de belastingplichtige nog tegenbewijs leveren.¹²³

Dit tegenbewijs kan geleverd worden door aan te tonen dat zijn keuze voor die bepaalde rechtshandeling door andere motieven kan worden verantwoord dan enkel het ontwijken van erfbelasting.¹²⁴ Als het tegenbewijs niet geleverd wordt, is de rechtshandeling niet-tegenstelbaar tegenover de fiscus. De fiscus zal de handeling in overeenstemming brengen met de wet, waardoor hij zal herdefiniëren en bijkomende belasting zal heffen.¹²⁵

Afdeling III. Klassieke en omgekeerde duo-legaat

100. Over het objectief en subjectief element van de wet ontstond veel discussie. Hierdoor wordt de wet als niet-eenduidig ervaren, dit zorgt voor onduidelijkheid bij de kwalificatie van fiscaal misbruik.¹²⁶

Om dit probleem te verhelpen vaardigde de belastingadministratie drie circulaire's uit waarin de standpunten worden verduidelijkt. De fiscus maakt in de laatste twee circulaire's een onderscheid tussen verdachte en veilige technieken.

§1. Circulaire nr. 4/2012 van 4 mei 2012¹²⁷

101. Deze eerste circulaire is geen succes. Verschillende rechtshandelingen hebben in het kader van successieplanning, een fiscaal motief en kunnen als fiscaal misbruik worden beschouwd.¹²⁸ Over de toepassing van de antimisbruikbepaling wordt er op vlak van erfrechten, in de eerste circulaire, enkel herhaald dat ze ook van toepassing is op de rechtshandelingen uit de privésfeer. Er wordt geen voorbeeld ter illustratie van het begrip "fiscaal misbruik" aangehaald.¹²⁹ Hierdoor blijft er onzekerheid over de mogelijke kwalificatie van het duo-legaat als fiscaal misbruik.

¹²³ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van Programmawet, *Parl.St.* Kamer, nr. 2081/001, 113-114; A. VAN ZANTBEEK, "Antimisbruikcirculaire nr. 8/2012. Bedreiging of opportuniteit in estate planning-land?", *TEP* 2012, 291-299.

¹²⁴ J. BOSSUYT en L. DE BROE, "Interpretatie en toepassing van de algemene antimisbruikbepalingen in de inkomstenbelasting, registratie- en successierechten", *AFT* 2012, 10.

¹²⁵ T. MELIS en W. VERMEULEN, "De nieuwe antimisbruik-bepaling inzake schenkings- en successierechten: storm in een glas water?", *Registratierechten* 2012, (13) 16.

¹²⁶ J.-E. BEERNAERT, "La nouvelle disposition anti-abus en matière d'impôts directs à l'aune du droit fiscal de la famille: "much ado about nothing"?", *Act.dr fam.* 2012, (174) 175.

¹²⁷ Circ.nr. 4/2012, 4 mei 2012, www.fisconetplus.be.

¹²⁸ E. DE WILDE D'ESTMAEL, "Les droits de donation et les droits de succession à l'épreuve de la nouvelle règle sur l'abus fiscal", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 283.

¹²⁹ G. DE FOY en V.A. DE BRAUWERE, "Abus fiscal en ingénierie patrimoniale: le tigre en papier", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 298; J. VAN DYCK, "Nieuwe, meer 'volwassen' algemene antimisbruikbepaling", *Fiscoloog* 2012, 3.

§2. Circulaire nr. 8/2012 van 19 juli 2012¹³⁰

102. Na de eerste circulaire volgt er een tweede op 19 juli 2012, waarin de administratie specifiek ingaat op de problematiek van fiscaal misbruik inzake erfbelasting.¹³¹ Er wordt een "zwarte lijst" opgesteld, waarin alle technieken staan die als verdacht worden beschouwd. Verder wordt er ook een "witte lijst" opgesteld waarin alle technieken staan die als veilig worden beschouwd.¹³² Het duo-legaat vindt men terug op de "witte lijst".¹³³

103. De lijsten worden in de praktijk niet efficiënt gevonden. Als eerste probleem wordt opgemerkt dat de afbakening tussen de verschillende lijsten niet zwart-wit is. Er was geen "grijze lijst" waarbij de belastingplichtige de kans heeft om tegenbewijs te leveren.¹³⁴ Ook heeft een circulaire niet dezelfde draagwijdte als een wet. Een circulaire is slechts een richtlijn die gevolgd kan worden. De wetgever heeft enkel de toestemming om de onduidelijke wet van 1 juni 2012 te interpreteren.¹³⁵

§3. Circulaire nr. 5/2013 van 10 april 2013¹³⁶

104. Er wordt uiteindelijk een derde circulaire uitgebracht. Het systeem van de "zwarte lijst" en de "witte lijst" blijft behouden. Opmerkelijk is dat het duo-legaat niet langer op de "witte lijst" staat.¹³⁷ Elke vorm van vermogensplanning door middel van een testament wordt als potentieel fiscaal misbruik gezien.¹³⁸

Afdeling IV. Omgekeerde duo-legaat met bepaalbaar bedrag

105. De FOD Financiën verwerpt het omgekeerde duo-legaat met bepaalbaar bedrag.¹³⁹ Deze vorm heeft tot gevolg dat de omvang van het bijzondere legaat op voorhand slechts "bepaalbaar" is en niet "bepaald", aangezien de grootte van het tweede deel, de som dat het goede doel nodig heeft om de erfbelasting te betalen, pas exact kan worden berekend op het ogenblik van het openvallen van de nalatenschap en er dus een zicht komt op de grootte van het nagelaten vermogen.¹⁴⁰ De belastingadministratie aanvaardt enkel de aftrek van het in het testament uitdrukkelijk bepaald

¹³⁰ Circ.nr. 8/2012, 19 juli 2012, www.fisconetplus.be.

¹³¹ A. VAN ZANTBEEK, "Antimisbruikcirculaire nr. 8/2012. Bedreiging of opportuniteit in estate planning-land?", *TEP* 2012, 291.

¹³² A. VAN ZANTBEEK, "Antimisbruikcirculaire nr. 8/2012. Bedreiging of opportuniteit in estate planning-land?", *TEP* 2012, 297-298.

¹³³ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het duolegaat: er is goed en slecht nieuws", *Notariaat* 2013, 3.

¹³⁴ P. HINNEKENS, "Fiscus lijnt toepassingsgebied af voor registratie en successie", *Fisc.Act.* 2012/28, (1) 2; T. MELIS, "Fiscaal misbruik inzake registratie- en successierechten", *Registratierechten* 2012, (6) 7; A. VAN ZANTBEEK, "Antimisbruikcirculaire nr. 8/2012. Bedreiging of opportuniteit in estate planning-land?", *TEP* 2012, 291-299; L. WEYTS, "Over wit en zwart en velen tinten grijs: de antimisbruikbepaling bij registratie- en successierechten", *T.Not.* 2013, (384) 384-405.

¹³⁵ A. VAN GEEL, "Op welke wijze is vermogensplanning mogelijk na de inwerkingtreding van de nieuwe fiscale antimisbruikbepaling?" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (317) 320 en 328; E. SPRUYT, "Fiscale antirechtsmisbruikbestrijding in het registratie- en successierecht: alles kan beter!", *TEP* 2012/5, (300) 302.

¹³⁶ Circ.nr. 5/2013, 10 april 2013, www.fisconetplus.be.

¹³⁷ S. TUYTTEN, "Duo-legaat is geen fiscaal misbruik", *VZW Info* 2013, 4.

¹³⁸ E. SPRUYT, "Antimisbruikbepaling in registratie- en successierecht: nieuwe ontwikkelingen", *TEP* 2013, 7-8.

¹³⁹ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het duolegaat: er is goed en slecht nieuws", *Notariaat* 2013, afl. 11, 4.

¹⁴⁰ S. LAUKENS, "Het duolegaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 3-4.

minimum nettobedrag dat naar het goede doel moet gaan. De aftrek van het brutobedrag, het totale bedrag dat het goede doel ontvangt om ook alle erfbelastingen te betalen, wordt niet aanvaard.¹⁴¹

106. Ook in de rechtspraak zijn er een aantal vonnissen geveld met betrekking tot de fiscale behandeling van de variant op het omgekeerde duo-legaat.

§1. Rb. Hasselt 19 september 2013

107. In een vonnis van 19 december 2013 van de rechtbank van eerste aanleg te Hasselt komen de erfgenamen op tegen de beslissing van de FOD Financiën om voor het heffen van de erfbelasting op de algemene legatarissen enkel het netto-bedrag dat uiteindelijk aan het goede doel moet toekomen, af te trekken van het saldo van de nalatenschap. De FOD Financiën houdt vast aan haar standpunt en steunt deze op het vroegere artikel 64, tweede lid VI. W. Succ. (nu artikel 2.7.1.0.10, tweede lid VCF): "de last om de successierechten te betalen van een andere erfopvolger wordt beschouwd als een verbintenis om iets te doen en deze verbintenis wordt voor de heffing van het successierecht verwaarloosd". De rechter sluit zich aan bij de FOD Financiën en is van oordeel dat een verplichting om de last die aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden wordt opgelegd om de rechten te betalen van kosten met betrekking tot een legaat dat aan een andere persoon wordt gedaan, niet beschouwd kan worden als een legaat en niet kan worden afgetrokken van hetgeen door andere erfgenamen wordt ontvangen.¹⁴²

108. Op deze uitspraak ontstond kritiek. Volgens critici miskende de rechter de draagwijdte van artikel 64, tweede lid VI. W. Succ. (nu artikel 2.7.1.0.10 VCF).¹⁴³ Dit artikel handelt over het belastbaar karakter in hoofde van de begunstigde van de last. Op basis van dit artikel wordt de last om de erfbelasting te betalen van een andere erfopvolger niet beschouwd als een legaat in hoofde van de algemene legataris.

Deze kritiek op het vonnis van de rechtbank van Hasselt is naar mijns inziens correct. Een "last" kan breed ingevuld worden en het betalen van een geldsom moet hierdoor ook als een last gezien worden.

§2. Rb. Gent 30 juni 2014 en Gent 22 december 2015

109. In een vonnis van 30 juni 2014 oordeelde de rechter over een gelijkaardige zaak. In een testament wordt een omgekeerd duo-legaat met bepaalbaar bedrag opgenomen ten voordele van negen algemene legatarissen, waarbij aan een vzw een bedrag werd gelegateerd onder last om alle erfbelasting te betalen.¹⁴⁴

¹⁴¹ B. CARDOEN, "Omgekeerd duo-legaat: wat als het legaat slechts 'bepaalbaar' is?", *Fiscoloog* 2015, 8.

¹⁴² Rb. Hasselt 19 september 2013, *Not.Fisc.M.* 2014, afl. 5-6, 147-148.

¹⁴³ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het omgekeerd duo-legaat met een bepaalbaar bedrag en artikel 64, lid 2 W. Succ." (noot onder Rb. Hasselt 19 september 2013), *Not.Fisc.M.* 2014, afl. 5-6, 151.

¹⁴⁴ Rb. Gent 30 juni 2014, *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 1, 25-28.

110. De FOD Financiën wil wederom enkel het vaste minimumbedrag in mindering brengen van de heffingsgrondslag van de algemene legatarissen, met als argumentatie dat de rest van het bedrag dat toekomt aan het goede doel niet "bepaald" is. Deze beslissing heeft niets met het duo-legaat te maken, maar de verwerping in deze beslissing was gesteund op het feit dat er in het testament geen "bepaald" bedrag vermeld is. Het is voldoende dat de som "bepaalbaar" is, wat betekent dat de som op de dag van het overlijden kan worden bepaald. Door te vereisen dat het bedrag "bepaald" moet zijn, voegt de FOD Financiën een voorwaarde toe aan de wet, met name dat de som niet alleen bepaalbaar, maar ook bepaald moet zijn.¹⁴⁵

111. De rechtbank stelt dat het te geven kapitaal niet "bepaald" hoeft te zijn. Hiermee zouden er namelijk voorwaarden worden toegevoegd aan de wet en wordt er gehandeld in strijd met het legaliteitsbeginsel. Het volstaat dat het te geven kapitaal bepaalbaar is en op de dag van het overlijden kan worden bepaald op basis van de objectieve criteria die in het testament vermeld zijn.¹⁴⁶ Daarnaast stelt de rechtbank dat de verplichting voor de algemene legatarissen om een bepaald of bepaalbaar kapitaal uit te keren aan een goed doel beschouwd moet worden als een legaat ten voordele van het goede doel.¹⁴⁷

In het arrest van 22 december 2015 bevestigde de beroepsrechter in Gent het vonnis van eerste aanleg van 30 juni 2014.

§3. Standpunt VLABEL nr. 15093 van 22 juni 2015

112. VLABEL sluit zich in dit standpunt aan bij de rechtspraak van de rechtbank van eerste aanleg te Hasselt. VLABEL bepaalt dat bij een omgekeerd duo-legaat, waarbij aan een bijzondere legataris een legaat wordt toebedeeld op last de erfbelasting van de andere erfopvolgers te betalen, de erfbelasting in hoofde van die bijzondere legataris wordt berekend op het vaste minimumbedrag. Deze belastbare grondslag is ook het bedrag dat in mindering komt van het belastbaar erfdeel van de erfopvolger die gelast is met de uitkering van het bijzondere legaat.¹⁴⁸

113. Het gevolg van dit standpunt is dat het fiscaal voordeel van het duo-legaat voor de algemene legatarissen verloren gaat, aangezien slechts het vaste minimumbedrag aan het gunsttarief voor goede doelen wordt belast en de rest aan het progressieve tarief voor vreemden.¹⁴⁹

¹⁴⁵ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het omgekeerd duo-legaat met een bepaalbaar bedrag en artikel 64, lid 2 W. Succ." (noot onder Rb. Hasselt 19 september 2013), *Not.Fisc.M.* 2014, afl. 5-6, 150; R. VAN BOVEN, "Heeft het omgekeerde duolegaat nog een toekomst?", *De Venn.* 2015, afl. 11, 9.

¹⁴⁶ N. GEELHAND DE MERXEM, "Het omgekeerde duolegaat met bepaalbaar bedrag: nu wel correcte beslissing" (noot onder Rb. Gent 30 juni 2014), *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 1, 28-29.

¹⁴⁷ R. VAN BOVEN, "Heeft het omgekeerde duolegaat nog een toekomst?", *De Venn.* 2015, afl. 11, 9; N. VERSTRAETE, "Het omgekeerd duolegaat dood en begraven?", *T.Not.* 2016, afl. 1, 5.

¹⁴⁸ Standpunt VLABEL nr. 15093 d.d. 22.06.2015, "Fiscale gevolgen omgekeerd duolegaat met bepaalbaar bedrag", gepubliceerd op 7 juli 2015, <https://belastingen.vlaanderen.be/sp-15093-fiscale-gevolgen-omgekeerd-duolegaat-met-bepaalbaar-bedrag>.

¹⁴⁹ S. DE NEVE, "Heeft het omgekeerd duolegaat nog een toekomst?", *Acc.Act.* 2015, afl. 23, 7; F. BUYSENS en J. VERSTRAETE, *Notarieel familie- en familiaal vermogensrecht met opstellen van akten en notariele praktijk. Deel 2*, Leuven, Acco, 2016, 320.

§4. Standpunt VLABEL nr. 15093 van 8 februari 2016

114. VLABEL nam een nieuw standpunt in naar aanleiding van het arrest van 22 december 2015 van het hof van beroep te Gent. Het arrest bevestigt de beslissing in eerste aanleg dat de algemene legatarissen geen erfbelasting verschuldigd zijn op het bedrag van de last die aan de bijzondere legataris wordt opgelegd om de rechten en kosten verbonden aan een legaat gedaan aan de algemene legatarissen te dragen. Het is vereist dat de aangevers duidelijk de wijze van berekening en het berekend bedrag van het bijzondere legaat vermelden in de aangifte.¹⁵⁰

Door te aanvaarden dat er voor de berekening van de erfbelasting rekening wordt gehouden met het totaalbedrag van het bijzondere legaat, op voorwaarde dat door de aangevers de nodige vermeldingen in de aangifte worden opgenomen, wijkt VLABEL af van het federale standpunt.

115. Naar mijns inziens houdt dit laatste standpunt van VLABEL een grote versoepelingen in, in het voordeel van de belastingplichtigen. VLABEL heeft zich terecht in zijn laatste standpunt gebaseerd op het arrest van het hof van beroep te Gent. Het is redelijk om te bepalen dat het bijzondere legaat voldoende bepaalbaar moet zijn.

Afdeling V. Goedkeuring voor de duo-legaten als techniek van vermogensplanning

116. Op 1 januari 2015 heeft het Vlaams Gewest de bevoegdheid van de registratie- en erfbelasting overgenomen van de federale overheid.¹⁵¹ Dit zorgde ervoor dat de federale overheid niet langer aan zet was inzake de algemene antimisbruikbepaling voor de registratie- en erfbelasting, daar het Grondwettelijk Hof van mening is dat het uitschrijven van dergelijke bepalingen tot de exclusieve bevoegdheid behoort van de overheid die de dienst van die belastingen verzorgt.¹⁵² De Vlaamse overheid besloot om het nieuwe artikel 3.17.0.0.2 VCF inhoudelijk in overeenstemming te brengen met de artikelen 18 § 2 W.Reg. en 106 lid 2 W.Succ.¹⁵³

117. In Vlaanderen werd het hanteren van de lijsten verleden tijd in 2015. De "zwarte lijst" blijft echter wel bestaan.¹⁵⁴ Alle "witte" handelingen zijn nu dus potentieel zwart en zo breidt het principe van "grijze" handelingen zich verder uit.¹⁵⁵ Ook voor het duo-legaat werd de onzekerheid weggenomen. De omzendbrief van VLABEL van 12 februari 2015¹⁵⁶ stelde letterlijk het volgende:

¹⁵⁰ Standpunt VLABEL nr. 15093 d.d. 08.02.2016, "Fiscale gevolgen omgekeerd duolegaat met bepaalbaar bedrag", gepubliceerd op 23 februari 2016, <https://belastingen.vlaanderen.be/sp-15093-fiscale-gevolgen-omgekeerd-duolegaat-met-bepaalbaar-bedrag>.

¹⁵¹ E. AERTS, "Vlaanderen neemt inning registratie- en successierechten over... maar deel blijft federaal", *Fisc.Act.* 2015, 12-16

¹⁵² GwH 30 oktober 2013, nr. 141/2013, BS 2 januari 2014, 5.

¹⁵³ E. SPRUYT, "Interpretatieve vragen i.p.v. rulings – Eigen(zinnige) omzendbrief inzake fiscaal misbruik", *Notariaat* 2015, 2-3.

¹⁵⁴ E. SPRUYT, "Registratie- en erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit, Interpretatieve vragen i.p.v. rulings – Eigen(zinnige) omzendbrief inzake fiscaal misbruik", *Nieuwsbrief Notariaat* 2015, afl. 3, 1-5.

¹⁵⁵ N. GEELHAND DE MERXEM, "Fiscaal misbruik in het Vlaams Gewest: geen 'witte lijst' meer", *Fiscoloog* 2015, nr. 1417, 9-11.

¹⁵⁶ Omz.VI. 16 februari 2015 betreffende art. 3.17.0.0.2 van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, zoals gewijzigd door het decreet van 19 december 2014 – antimisbruikbepaling – Fiscaal misbruik – Registratiebelasting en erfbelasting,

“Artikel 3.17.0.0.2 VCF stelt dat fiscaal misbruik handelt om door de belastingplichtige zelf gestelde rechtshandelingen. In het kader van de erfbelasting en testamenten is de testateur niet de belastingplichtige. Hierdoor kunnen testamentaire bepalingen niet onder de toepassing vallen van de in artikel 3.17.0.0.2 VCF voorziene antimisbruikbepaling;”.¹⁵⁷

118. Naar mijns inziens is dit een correcte redenering van de Vlaamse Belastingdienst. De testateur van het testament kan niet gezien worden als de belastingplichtige en het opnemen van een duo-legaat in het testament kan vervolgens niet leiden tot fiscaal misbruik.

HOOFDSTUK III. TUSSENBSLUIT

119. Er wordt vastgesteld dat aan het duo-legaat een mooi fiscaal voordeel verbonden is. Dit bleef echter ook niet onopgemerkt door de fiscus. Hierdoor hebben het duo-legaat en de antimisbruikbepaling samen een lange weg hebben afgelegd. In het actuele fiscale recht is artikel 2.7.1.0.10 VCF de grondslag voor de legaten met last. Die “last” wordt in principe op fiscaalrechtelijk vlak beschouwd als een tweede legaat, tenzij de last bestaat uit een verbintenis om iets te doen. Deze verbintenis om iets te doen, kan het betalen van erfbelasting zijn. De fiscus gaf officieel zijn goedkeuring en stelde dat deze testamentaire planningstechniek geen fiscaal misbruik betreft. Dit hebben verschillende rechtbanken bekrachtigd.

120. Door het fiscaal voordeel voor de verwanten maakt het duo-legaat een interessant instrument van familiaal vermogensbeheer, maar zo blijkt dat er toch in de praktijk enkele knelpunten zijn. Sommige nemen zelfs aan dat het een instrument is geworden om te komen tot zoveel als mogelijk belastingbesparing voor de verwanten, eerder dan het filantropische doel na te streven. Zoals blijkt uit deze voorgaande analyse, is het filantropische aspect voorbijgestreefd. De decreetgever heeft hieraan wensen te verhelpen en dit wordt in het volgende deel van deze masterscriptie uitgelegd.

https://belastingen.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Omzendbrief%202015_1_fiscaalmisbruik_16022015.pdf.

¹⁵⁷ Omz.VI. 16 februari 2015 betreffende art. 3.17.0.0.2 van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, zoals gewijzigd door het decreet van 19 december 2014 – antimisbruikbepaling – Fiscaal misbruik – Registratiebelasting en erfbelasting, https://belastingen.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Omzendbrief%202015_1_fiscaalmisbruik_16022015.pdf, 3.

DEEL IV. DE TOEKOMST VAN HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER

121. Na de *lege late* in de voorgaande delen te hebben besproken, wordt in dit deel de *lege ferenda* van het duo-legaat besproken. De beweegredenen en de krachtlijnen van de decreetgever worden weergegeven en de voorgestelde artikelen worden besproken. Verder wordt uitgelegd wat deze wijzigingen betekenen voor het duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer. Ook wordt de problematiek rond de inwerkingtreding en de bekendmaking besproken. Verder wordt nog een blik geworpen op de voorgestelde alternatieven die zijn ingevoerd ter compensatie van de gevolgen van de wijziging van het duo-legaat. Er wordt besproken of de tariefverlaging naar nul procent en de invoering van de vriendenerfenis als volwaardige alternatieven kunnen worden beschouwd. Dit deel wordt afgesloten met een kritische tussenconclusie.

HOOFDSTUK I. ONTWERP VAN DECREET TOT WIJZIGING VAN DE VLAAMSE CODEX FISCALITEIT VAN 13 DECEMBER 2013 BETREFFENDE DE TARIEFVERLAGING VOOR NON-PROFITLEGATEN EN NON-PROFITSCHENKINGEN EN DE INVOERING VAN DE VRIENDENERFENIS

122. In dit hoofdstuk worden de beweegredenen van de wijziging en de vooropgestelde doelstellingen door decreetgever weergegeven. Daarnaast worden de gewijzigde artikelen in de Vlaamse Codex Fiscaliteit uiteengezet en geanalyseerd.

Afdeling I. Ratio legis van de decreetgever

123. Bij het legateren aan goede doelen met de techniek van het duo-legaat heeft een testateur verschillende doelstellingen. Bepaalde testateurs hebben oprecht de bedoeling om een specifiek goed doel financieel te steunen. De redenen die worden aangehaald zijn bijvoorbeeld emotionele betrokkenheid, persoonlijke ervaringen of interesse.¹⁵⁸ Daarnaast wordt er ook om zuiver fiscale redenen gekozen voor een duo-legaat.¹⁵⁹

Het grootste probleem situeert zich volgens de Vlaamse Decreetgever bij de maximale bevoordeling van de eigenlijke begunstigde van het duo-legaat, aangezien deze normaal gesproken aan de hoogste tarieven inzake erfbelasting wordt onderworpen. De financiële bevoordeling van het goede doel wordt hierdoor ondergeschikt gemaakt aan het fiscale voordeel voor die eigenlijke begunstigde van het duo-legaat.

124. Het toepassen van de techniek van het duo-legaat is geen vorm van fiscaal misbruik (*supra* nrs. 116-118). Het goede doel wordt eerder als een nuttige speler gebruikt. De bedoeling van de hervorming van de regelgeving rond de duo-legaten is om het fiscale planningselement uit het duo-

¹⁵⁸ Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris F. De Wilde.

¹⁵⁹ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 3.

legaat te halen en hiermee het zuiver altruïstische karakter te herstellen.¹⁶⁰ Het legateren aan het goede doel wordt nog versterkt door een tariefverlaging. Door deze tariefverlaging wordt het fiscaal interessanter om aan een goed doel te legateren.¹⁶¹

125. De erflater heeft de beschikkingsvrijheid om in zijn testament een bepaalde last op te leggen aan een legataris (*supra* nrs. 89-91). Oorspronkelijk werd van deze techniek gebruik gemaakt om een last op te leggen, bijvoorbeeld inzake de verzorging van een ziek of gehandicapt kind, verzorging van een huisdier, verzorging van het graf van de erflater, et cetera. De beoogde hervorming inzake de belastbare grondslag heeft geen enkel effect op legaten die voorzien in een dergelijke (niet-financiële) last.¹⁶²

De oorspronkelijke civielrechtelijke regeling van het duo-legaat is een goede techniek die behouden moet worden. De bedoeling van de wetgever op federaal niveau was correct. Dit blijkt ook uit het interview met Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.¹⁶³

Op een bepaald ogenblik werd de last meer en meer als financiële last ingevuld. Zoals eerder uitgelegd voorziet de erflater dan in zijn testament een legaat ten voordele van een bepaalde persoon, onder last om de erfbelasting voor een andere erfgenaam of legataris te betalen. De voorgestelde wijzigingen zullen ook een belangrijk effect hebben op de overige erfgenamen of legatarissen. In de meeste gevallen is de eigenlijke begunstigde van het duo-legaat iemand die onder het "tarief tussen anderen" valt in de erfbelasting.¹⁶⁴

126. De bedoeling van de voorliggende hervorming is dan ook om het zuiver altruïstisch element te herstellen en het fiscaal planningselement weg te halen.

Afdeling II. Vooropgestelde doelstellingen

127. De modelering zorgt ervoor dat het fiscaal planningselement uit het duo-legaat verdwijnt. Door de aanpassing wordt het zuiver altruïstisch karakter van een legaat aan een goed doel hersteld. Anderzijds wordt het zuiver altruïstisch karakter van een dergelijk legaat ook versterkt door het tarief te verlagen naar nul procent, voor bepaalde goede doelen. Hierdoor kan het goede doel het

¹⁶⁰ VLAAMSE REGERING, *Vlaams Regeerakkoord 2019-2024*, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/varia/regeerakkoord-2019-2024.pdf>: "We wijzigen tevens de regeling rond duo-legaten, waarbij we het zuiver altruïstisch element van deze legaten herstellen en versterken met een tariefverlaging."

¹⁶¹ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 3-4.

¹⁶² Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 4.

¹⁶³ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

¹⁶⁴ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5; M. AERTS en M. DELBROEK, "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant 2020*, afl. 3, 12-13.

verkregen legaat integraal aanwenden voor het doel dat het nastreeft. Een verlaagd tarief kan er ook toe leiden dat erflaters sneller gaan legateren aan een goed doel.¹⁶⁵

Om de samenhang tussen de erfbelasting en de schenkbelasting te behouden, wordt in de schenkbelasting ook een tariefverlaging tot nul procent opgenomen voor schenkingen aan goede doelen.¹⁶⁶

128. Naast de doelstelling om het fiscaal planningselement te doen verdwijnen, is er ook een budgettaire doel aan gekoppeld. Deze fiscale maatregel moet netto 75 miljoen euro per jaar opleveren.¹⁶⁷

Deze budgettaire doelstelling kan bekritiseerd worden. De organisatie van testament.be haalde aan dat er een grote kans is dat deze doelstelling niet gehaald wordt.¹⁶⁸ Naar mijns inziens kunnen deze cijfers niet gestaafd worden, er kan niet achterhaald worden in hoeveel dossiers van legaten een duo-legaat zit verwerkt. Hierdoor kan niet bepaald worden of de overheid effectief zoveel verlies heeft aan erfbelasting bij de toepassing van een duo-legaat.

Afdeling III. Gewijzigde artikelen in de Vlaamse Codex Fiscaliteit

§1. Belastbare grondslag van erfbelasting

129. In de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, ingevoerd bij het decreet van 19 december 2014 en het laatst gewijzigd bij het decreet van 20 december 2019, wordt artikel 2.7.3.2.15 ingevoerd, dat als volgt luidt:

"Art. 2.7.3.2.15. Als er zich onder de erfgenamen, legatarissen of begiftigden een of meer legatarissen bevinden van wie het legaat onder de toepassing van artikel 2.7.4.2.1 valt, wordt om de rechten te berekenen:

1° voor de legatarissen, vermeld in artikel 2.7.4.2.1, het eventuele bedrag om de erfbelasting van andere erfgenamen, legatarissen of begiftigden te voldoen, gedeeld door (1- het marginale tarief dat is toegepast om dat bedrag te berekenen) en begrensd tot het legaat zelf, niet in aanmerking genomen voor de belastbare grondslag;

*2° voor de andere erfgenamen, legatarissen of begiftigden, vermeld in punt 1°, het eventuele bedrag, vermeld in punt 1°, in aanmerking genomen voor de belastbare grondslag."*¹⁶⁹

¹⁶⁵ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 6-7; *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. nr. 140, 22 oktober 2019 (B. RZOSKA, antw. M. DIEPENDAELE).

¹⁶⁶ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 7.

¹⁶⁷ Beleids- en begrotingstoelichting, Financiën en Begroting Begrotingsjaar 2021, *Parl.St.* Kamer 2020-21, 13-U, nr. 1, 37.

¹⁶⁸ Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

¹⁶⁹ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 24.

130. Als er een duo-legaat in een testament wordt opgenomen, waarbij er naast een goed doel ook andere erfgenamen of begiftigden betrokken zijn, wordt met dit artikel de belastbare grondslag in hoofde van alle betrokkenen bepaald. Concreet betekent dit dat indien er een duo-legaat wordt opgenomen voor de berekening van de verschuldigde erfbelasting, de belastbare grondslag wordt uitgesplitst tussen enerzijds het goede doel, vermeld in artikel 2.7.4.2.1 VCF, en anderzijds de andere betrokken erfgenamen of begiftigden.

131. Om het fiscale planningsaspect van duo-legaten weg te nemen, werd ervoor geopteerd om zowel de omvang van hetgeen de goede doelen in werkelijkheid bij legaat verkrijgen, alsook de omvang van hetgeen de overige erfopvolgers verkrijgen, te bepalen.¹⁷⁰

132. Het bedrag dat het goede doel verkrijgt om de erfbelasting van andere erfgenamen of begiftigden te betalen zal, voor de berekening van de verschuldigde rechten in hoofde van het goede doel, geen deel uitmaken van de belastbare grondslag. Dit bedrag zal wel deel uitmaken van de belastbare grondslag voor de berekening van de verschuldigde rechten in hoofde van de andere erfgenamen of begiftigden. De erfopvolgers die geen betrokken partij zijn bij het duo-legaat zullen geen invloed ondervinden op de belastbare grondslag voor de berekening van de verschuldigde rechten.¹⁷¹

133. Voor de bepaling van de respectievelijke belastbare grondslagen en de hierop verschuldigde erfbelasting zal de berekening in verschillende stappen gebeuren:

Eerst wordt de erfbelasting berekend die verschuldigd is op het legaat aan de andere erfgenamen of begiftigden. Door deze berekening wordt duidelijk wat het marginale tarief is.

Daarna wordt dit marginale tarief gehanteerd om de eerst berekende erfbelasting te bruteren. Die brutering is vereist om het totaalbedrag te bepalen waaruit de last (om de erfbelasting te voldoen) opgelegd aan het goede doel daadwerkelijk bestaat.

Vervolgens wordt de belastbare grondslag, in hoofde van het goede doel, bepaald. Van het legaat aan het goede doel wordt het gebruteerde bedrag aan erfbelasting afgetrokken. Dit bedrag kan enkel afgetrokken worden als het bedrag van het legaat hoger is. Is het bedrag van het legaat lager, dan wordt de vermindering van de belastbare grondslag bij het goede doel beperkt tot zijn legaat.

De belastbare grondslag in hoofde van de andere erfgenamen, legatarissen of begiftigden bestaat uit de som van het eigenlijke legaat aan de andere erfgenamen, legatarissen en begiftigden en het

¹⁷⁰ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 14; Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

¹⁷¹ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 14.

gebruteerde bedrag aan erfbelasting. Hierop zal uiteindelijk de erfbelasting berekend worden aan het tarief waaraan deze erfgenamen, legatarissen of begiftigden onderworpen zijn.¹⁷²

Op deze manier zal het verlaagde tarief van artikel 2.7.4.2.1 VCF enkel worden toegepast op het bedrag dat daadwerkelijk aan het goede doel toekomt.

134. Ter verduidelijking enkele voorbeelden:

Voorbeeld 1

Er wordt vertrokken vanuit de hypothese van een klassiek duo-legaat waarbij het goede doel wordt aangesteld als algemeen legataris met de verplichting om een nettobedrag uit te betalen aan een buurvrouw en de erfbelasting in hoofde van deze buurvrouw ten laste te nemen.

De nalatenschap vertoont een netto-actief van 500.000 euro.

Het legaat in hoofde van de buurvrouw bedraagt 280.000 euro en van het algemeen legaat aan het goede doel "Het Gouden Hart" blijft dus nog 220.000 euro over.

De erfbelasting voor de buurvrouw, berekend op het bedrag van 280.000 euro, bedraagt 139.500 euro. Het marginale tarief bedraagt bijgevolg 55 procent.

Deze erfbelasting van 139.500 euro wordt als volgt gebruteerd: $139.500 / (1 - 0,55) = 310.000$ euro.

De erfbelasting voor het goede doel, waarop het tarief van nul procent verschuldigd is, wordt berekend door van het algemeen legaat het gebruteerde bedrag aan erfbelasting, zoals berekend op het legaat van de buurvrouw, af te trekken. Het algemeen legaat bedraagt 220.000 euro. Hiervan wordt het gebruteerde bedrag van 310.000 euro ($139.500 / (1 - 0,55)$) afgetrokken. Dit zal principieel op een bedrag van -90.000 euro komen. Aangezien dergelijke berekening echter geen aanleiding mag geven tot een negatieve uitkomst, wordt een maximum van 220.000 euro van het algemeen legaat aan het goede doel afgetrokken. In casu zal dus een bedrag van nul euro ($220.000 - 220.000$) belast worden aan het tarief van nul procent.

Dit (maximum) deel van 220.000 euro zal in hoofde van de buurvrouw belast worden aan het gewone tarief. Er zal dus 500.000 euro belast worden aan het gewone tarief. Dit brengt de totale erfbelasting op 260.500 euro.

Netto krijgt de buurvrouw 280.000 euro en het goede doel zal zelf nog een opleg van 40.500 euro moeten doen om de erfbelasting te betalen. Het algemeen legaat van 220.000 euro is immers ontoereikend. In de praktijk zal dit er wellicht toe leiden dat het goede doel in dat geval het legaat zal verwerpen.

Voorbeeld 2

Er wordt opnieuw vertrokken vanuit de hypothese van een klassiek duo-legaat waarbij het goede doel wordt aangesteld als algemeen legataris met de verplichting om een nettobedrag uit te betalen aan de buurvrouw en de erfbelasting in hoofde van de buurvrouw ten laste te nemen.

¹⁷² Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 15.

De nalatenschap vertoont een netto-actief van 500.000 euro.

Het legaat in hoofde van de buurvrouw bedraagt 200.000 euro en van het algemeen legaat aan het goede doel blijft nog 300.000 euro over.

De erfbelasting voor de buurvrouw, berekend op het bedrag van 200.000 euro, bedraagt 95.500 euro. Het marginale tarief bedraagt bijgevolg 55 procent.

Deze erfbelasting van 95.500 euro wordt gebruteerd: $95.500 / (1 - 0,55) = 212.222$ euro.

De erfbelasting voor het goede doel, waarop het tarief van nul procent verschuldigd is, wordt berekend door van het algemeen legaat het gebruteerde bedrag aan erfbelasting af te trekken. Het algemeen legaat bedraagt 300.000 euro. Hiervan wordt het gebruteerde bedrag van 212.222 euro ($95.500 / (1 - 0,55)$) afgetrokken. De belastbare basis bij het goede doel bedraagt derhalve 87.778 euro ($300.000 - 212.222$). De 87.778 euro wordt vervolgens onderworpen aan een erfbelasting van nul procent.

De belastbare basis bij de buurvrouw zal verhoogd worden met het gebruteerde bedrag van de erfbelasting van 95.500 euro, dus met 212.222 euro.

In totaal zal er dus in hoofde van de buurvrouw 412.222 euro belast worden aan het tarief "tussen anderen", de 412.222 euro bestaat uit: het oorspronkelijke legaat van 200.000 euro en de gebruteerde erfbelasting van 212.222 euro. Dit brengt de totale erfbelasting op 212.222 euro. Netto krijgt de buurvrouw bijgevolg haar legaat van 200.000 euro.

Het goede doel krijgt een legaat van 300.000 euro maar dient daarvan 212.222 euro te gebruiken om de erfbelasting in hoofde van de buurvrouw te betalen.

Netto houdt het goede doel een bedrag van 87.778 euro over ($300.000 - 212.222$), zijnde exact het bedrag dat onderworpen wordt aan de erfbelasting van nul procent.

Het duo-legaat blijft in dit voorbeeld dus wel degelijk mogelijk, maar het biedt geen enkel fiscaal voordeel meer aan de buurvrouw. Integendeel, de buurvrouw houdt netto immers minder over dan wanneer de erflater haar rechtstreeks het bedrag van 500.000 euro had gelegateerd, zonder tussenkomst van een goed doel.

Voorbeeld 3

Dit voorbeeld betreft de hypothese van een omgekeerd duo-legaat waarbij de buurvrouw de enige erfgenaam is en aangesteld wordt als algemene legataris van de nalatenschap. Het goede doel wordt aangesteld als bijzondere legataris met de verplichting om de erfbelasting van de algemene legataris te betalen. Het legaat aan het goede doel wordt geformuleerd als een legaat van 50.000 euro waarmee ook de erfbelasting moet betaald worden.

De nalatenschap vertoont een netto-actief van 100.000 euro.

Volgens het ontwerp zal de belastbare grondslag voor de berekening van de erfbelasting in hoofde van de buurvrouw bepaald worden op 50.000 euro.

De erfbelasting hierop bedraagt, voor de brutering, 15.500 euro.

De erfbelasting voor het goede doel, waarop het tarief van nul procent verschuldigd is, wordt evenwel niet berekend op 50.000 euro, maar op $50.000 - (15.500 / (1 - 0,45))$. In deze hypothese zal het bedrag van 21.818 euro belast worden aan het tarief van nul procent.

In hoofde van de buurvrouw zal een bedrag van 78.182 euro (50.000 + 28.182) belast worden aan het gewone tarief. De erfbelasting in hoofde van de buurvrouw bedraagt 28.500 euro, terwijl de erfbelasting in hoofde van het goede doel nul euro bedraagt.

De buurvrouw ontvangt 50.000 euro en het goede doel houdt een bedrag van 21.500 euro over.

§2. Verlaagde tarieven van erfbelasting

135. In artikel 2.7.4.2.1 van hetzelfde decreet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in het eerste lid, inleidende zin, wordt de zinsnede "8,5 procent" vervangen door de zinsnede "0 procent";

2° in het eerste lid, 10°, wordt de zinsnede "ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen," opgeheven;

3° in het eerste lid, 10°, wordt de zinsnede ", private stichtingen" opgeheven;

4° tussen het eerste en het tweede lid wordt een lid ingevoegd, dat luidt als volgt: "In afwijking van het eerste lid bedraagt het tarief van de erfbelasting 8,5 procent voor de legaten aan ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen en private stichtingen.";

5° in het bestaande tweede lid, dat het derde lid wordt, worden tussen het woord "eerste" en het woord "lid" de woorden "en het tweede" ingevoegd.¹⁷³

136. Door middel van dit artikel wordt het tarief voor de legaten aan de begunstigde, vermeld in artikel 2.7.4.2.1. VCF, verder verlaagd tot een tarief van nul procent. Op deze manier wil de overheid het zuiver altruïstische element van legaten aan deze begunstigten herstellen en versterken.

137. Een van de begunstigten, vermeld in artikel 2.7.4.2.1, 3° VCF, zijn de private stichtingen. De private stichting laat toe om een bepaald vermogen af te zonderen om een belangeloos doel te realiseren.¹⁷⁴

Bij een private stichting is het essentieel dat er geen vermogensvoordeel bezorgd of uitgekeerd wordt aan de stichters, bestuurders of derden, behoudens indien het uitkeren van gelden aan een derde kadert in het belangeloze doel.¹⁷⁵ De statuten van een private stichting kunnen ook bepalen wanneer het belangeloze doel verwezenlijkt is.¹⁷⁶ Daarom bestaat het risico dat veel private stichtingen opgericht worden om fiscale redenen. Dat risico zal toenemen indien een verdere tariefverlaging tot

¹⁷³ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 24.

¹⁷⁴ D. VAN GERVEN, "De private stichting als instrument voor familiale regelingen", *T.Not.* 2020, nr. 6, 442.

¹⁷⁵ Artikel 1:3 wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019. (Hierna: *WVV*)

¹⁷⁶ Artikel 11:2, lid 2 *WVV*; Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 17.

nul procent voor legaten aan private stichtingen zal worden doorgevoerd. Dit is de reden dat het tarief van de private stichtingen niet mee verlaagd wordt naar nul procent.¹⁷⁷

138. De rechtsvorm *beroepsvereniging* verdwijnt als gevolg van het nieuwe wetboek van vennootschappen en verenigingen dat in werking is getreden op 1 mei 2019, met de wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen en houdende diverse bepalingen. De bestaande beroepsverenigingen op de dag van de inwerkingtreding van de Wet van Vennootschappen en Verenigingen, worden vermoed erkend te zijn als een vereniging zonder winst.¹⁷⁸ Dit zorgt ervoor dat de enige mogelijke rechtsvorm de vereniging zonder winstoogmerk is.

139. De werkelijke doelstellingen van de ziekenfondsen en private stichtingen is niet eenduidig. De ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen houden zich ook bezig met commerciële activiteiten. De private stichtingen worden ook om louter fiscale redenen opgericht in het kader van vermogensplanning. Het is moeilijk om op basis van objectieve criteria een onderscheid te maken tussen de verschillende stichtingen.¹⁷⁹

140. Private stichtingen, ziekenfondsen, landsbonden van ziekenfondsen en beroepsverenigingen blijven onderworpen aan het verlaagd tarief van 8,5 procent.¹⁸⁰

§3. Verminderingen van erfbelasting

141. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 26 juni 2020, wordt artikel 2.7.5.0.6 ingevoegd, dat als volgt luidt:

"Art. 2.7.5.0.6. De erfbelasting, verschuldigd door natuurlijke personen van wie de verkrijging onderworpen is aan het tarief, vermeld in tabel II van artikel 2.7.4.1.1, en die voldoen aan de hierna gestelde voorwaarden, wordt verminderd met een bedrag dat verkregen wordt door toepassing van de volgende formule: $X = a \times (b - c)$.

De parameters, vermeld in het eerste lid, worden gedefinieerd als volgt:

1° a = de som van de netto verkrijgingen tot een totaal maximumbedrag van 15.000 euro, aan de natuurlijke personen, vermeld in het eerste lid, die belast zijn volgens het tarief, vermeld in tabel II van artikel 2.7.4.1.1;

2° b = het laagste toegepaste tarief, vermeld in tabel II van het voormelde artikel;

3° c = het laagste tarief, vermeld in tabel I van het voormelde artikel.

¹⁷⁷ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

¹⁷⁸ S. ROELAND, "Krachtlijnen, aandachtspunten en overgangsbepalingen bij de overstap van W.Venn. naar WVV" in VLANOT, *VlaNot Jaarboek 2019*, Morsel, Intersentia, 2020, 14-30.

¹⁷⁹ D. DESCHRIJVER, *Verenigingen, Stichtingen & Belastingen*, Schoten, Roularta Media Group, 2019, 101-102.

¹⁸⁰ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 17.

De vermindering, vermeld in het eerste lid, wordt alleen toegekend aan de natuurlijke personen die de erflater in een niet-herroepen testament op ondubbelzinnige wijze heeft aangewezen als diegenen die de toepassing van de vermindering, vermeld in het eerste lid, mogen vragen.

De vermindering, vermeld in het eerste lid, wordt toegepast op de erfbelasting, verschuldigd door de verkrijgers die zijn aangewezen overeenkomstig het derde lid, na de toepassing van alle andere vrijstellingen en verminderingen waarop de voormelde verkrijgers aanspraak kunnen maken.

Als er slechts één natuurlijk persoon is aangewezen overeenkomstig het derde lid, wordt de vermindering, vermeld in het eerste lid, exclusief toegekend aan deze persoon.

Als er meer dan één natuurlijke persoon is aangewezen overeenkomstig het derde lid, wordt de vermindering, vermeld in het eerste lid, onder deze personen verdeeld naar verhouding van hun persoonlijke netto verkrijging ten opzichte van de samengenomen netto verkrijgingen van al deze personen.

De vermindering die conform dit artikel wordt toegepast, levert in geen geval grond voor een teruggave op.”¹⁸¹

142. Dit artikel heeft betrekking op de zogenaamde "vriendenerfenis". Een vriendenerfenis kan gegeven worden aan een natuurlijke persoon die geen persoon in rechte lijn of partner is. De persoon moet onderworpen zijn aan de tarieven vermeld in tabel II van artikel 2.7.4.1.1 VCF, namelijk de verkrijging tussen andere personen dan personen in rechte lijn en tussen partners. Deze persoon kan bij testament worden aangeduid waardoor deze erfgenaam een vermindering geniet op zijn netto verkrijging tot 15.000 euro. De vermindering is voorbehouden voor erfgenamen in de zijlijn en zal erop neerkomen dat het gedeelte van de netto verkrijging tot 15.000 euro belast is aan het tarief in rechte lijn.

Dit betekent dat als de erflater meerdere natuurlijke personen aanduidt, maar die personen samen meer verkrijgen dan een totaal netto verkrijging van 15.000 euro, de vermindering toch zal toegepast worden op een netto verkrijging van 15.000 euro. De vermindering bedraagt hierdoor maximaal 3.300 euro (15.000×25 procent = 3.750 euro) – (15.000×3 procent = 450 euro). Als de netto verkrijging lager is dan 15.000 euro, dan zal het bedrag van de vermindering verhoudingsgewijs lager liggen. Anderzijds, wanneer de netto verkrijging hoger is dan 15.000 euro, zal het bedrag van de vermindering nooit meer zijn dan 3.300 euro. Als er meerdere natuurlijke personen als begunstigde zijn aangeduid, geldt voor hen samen de vermindering van 3.300 euro.¹⁸² Op de toepassing van de vriendenerfenis wordt verder dieper op ingegaan (*infra* nrs. 177-191).

§4. Tarieven van schenkbelasting

143. In artikel 2.8.4.1.1, §3, ingevoegd bij het decreet van 19 december 2014 en gewijzigd bij het decreet van 21 december 2018, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

¹⁸¹ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 25.

¹⁸² Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 18.

1° in het eerste lid, inleidende zin, wordt de zinsnede "5,5 procent" vervangen door de zinsnede "0 procent";

2° in het eerste lid, 10°, wordt de zinsnede "ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen," opgeheven;

3° in het eerste lid, 10°, wordt de zinsnede ", private stichtingen" opgeheven;

4° tussen het eerste en het tweede lid wordt een lid ingevoegd, dat luidt als volgt:
"In afwijking van het eerste lid bedraagt het tarief van de schenkbelasting 5,5 procent voor schenkingen, inclusief inbrengen om niet, aan ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen en private stichtingen.";

5° in het bestaande tweede lid, dat het derde lid wordt, wordt de zinsnede "eerste lid, 10°" telkens vervangen door de woorden "tweede lid";

6° in het bestaande derde lid, dat het vierde lid wordt, worden de woorden "eerste en tweede lid" vervangen door de zinsnede "eerste, tweede en derde lid".¹⁸³

144. Dit artikel heeft tot doel om artikel 2.8.4.1.1, §3 VCF in overeenstemming te brengen met artikel 2.7.4.2.1 VCF met betrekking tot schenkingen. Er is een samenhang tussen beide artikelen.

Indien er bij een tariefverlaging in de erfbelasting, een hoger tarief in de schenkbelasting behouden blijft, dan schenkt de schenker niet meer tijdens het leven aan goede doelen.¹⁸⁴ Het tarief van 5,5 procent wordt ook tot nul procent verlaagd in de schenkbelasting en voorzien voor dezelfde instellingen als voor de erfbelasting. Voor de ziekenfondsen, landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen en private stichtingen, blijft het tarief van 5,5 procent behouden, naar analogie met de erfbelasting, waar het tarief van 8,5 procent blijft behouden.¹⁸⁵

§5. Aangifte van de nalatenschap

145. Aan artikel 3.3.1.0.8, §1, eerste lid, 14°, van hetzelfde decreet, ingevoegd bij het decreet van 19 december 2014 en het laatst gewijzigd bij het decreet van 22 december 2017, wordt een punt l) toegevoegd, dat luidt als volgt:

"l) de vermindering, vermeld in artikel 2.7.5.0.6 van deze codex;".¹⁸⁶

146. Dit artikel legt de verplichting op, om ingeval van een vriendenerfenis, in de aangifte de aanvraag van de vermindering op te nemen, met vermelding van de betrokken natuurlijke personen en de betrokken goederen. In artikel 3.3.1.0.8, §1, 14° werd reeds opgenomen dat ook de betrokken

¹⁸³ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 25-26.

¹⁸⁴ Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris Frank De Wilde.

¹⁸⁵ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 19.

¹⁸⁶ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 26.

persoon of de betrokken goederen vermeld dienen te worden.¹⁸⁷ Er zal rekening moeten worden gehouden met de begunstigde die niet zelf zijn aanvraag kan doen, zoals in het geval van een bijzonder legaat.

HOOFDSTUK II. IMPACT VAN DE WIJZIGING OP HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER

147. In dit hoofdstuk wordt de impact van de decreetwijziging op het duo-legaat als instrument van familiaal vermogensbeheer besproken. De impact op het gebruik van het duo-legaat wordt besproken met impact op de goede doelen en verwanten. Daarnaast wordt ook de impact op de kinderloze alleenstaande besproken en de budgettaire impact.

Afdeling I. Impact op het gebruik van het duo-legaat

148. Een fiscaal geïnspireerd duo-legaat heeft als doel legatarissen maximaal te begunstigen, via een legaat aan een goed doel. Hierbij wordt nagegaan op welke manier het voordeel voor de begunstigden van het duo-legaat zo groot mogelijk wordt gemaakt, terwijl de inkomsten voor het goede doel zo laag mogelijk moeten blijven. De ontwerpbeplanning heeft een impact op die verwanten van de testateur.

149. De verwanten gaan zich voortaan in de situatie bevinden alsof er geen duo-legaat werd opgenomen en ze het bedrag rechtstreeks gelegateerd krijgen. Het verlaagd tarief, door de hervorming verminderd tot nul procent, wordt enkel toegepast op datgene wat uiteindelijk werkelijk aan het goede doel toekomt. Dat wat uiteindelijk aan de verwanten toekomt, wordt belast alsof er geen duo-legaat bestaat. Dit betekent dat het bedrag dat het goede doel verkrijgt voor de betaling van de erfbelasting van een verwant, belast wordt in hoofde van de verwant en dus niet in hoofde van het goede doel.¹⁸⁸ De uiteindelijke last voor het goede doel wordt hierdoor veel hoger, dit zorgt ervoor dat het voor het goede doel niet meer interessant is om het legaat te aanvaarden. Door het fiscaal planningselement uit het duo-legaat weg te halen, wordt het opnemen van een duo-legaat veel minder interessant.

§1. De goede doelen

150. Enerzijds is er een impact op de goede doelen, omdat de fiscaal geïnspireerde duo-legaten voor hen wellicht niet langer interessant zijn om te aanvaarden. De goede doelen die inkomsten uit duo-legaten verwerven, verliezen mogelijk deels deze inkomsten wanneer er niet langer of veel minder duo-legaten in testamenten worden opgenomen.¹⁸⁹ Die impact wordt, volgens de Vlaamse

¹⁸⁷ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 20.

¹⁸⁸ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 7.

¹⁸⁹ Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

Regering, gedeeltelijk gecompenseerd door een tariefverlaging tot nul procent.¹⁹⁰ Er moet nog worden afgewacht of de tariefverlaging van nul procent de impact compenseert. Dit zal hoogstwaarschijnlijk naar mijns inziens niet het geval zijn.

§2. De verwanten

151. Anderzijds is er in elk geval een impact op de verwanten, aangezien zij geen voordeel meer zullen hebben bij het gebruik van een duo-legaat. Het deel dat uiteindelijk aan hen ten goede komt, zal immers belast worden alsof er geen duo-legaat zou zijn.

152. Het ontwerp herstelt een situatie die de laatste jaren op een niet bedoelde wijze is gebruikt. Deze aanpassing heeft geen impact op de grondrechten, en op het gelijkheidsbeginsel, noch een bestuurlijke impact. Elke erfgenaam of verwant wordt conform de VCF belast op hetgeen hij verkrijgt uit de nalatenschap van de erflater. Dit principe staat echter los van wie uiteindelijk de erfbelasting betaalt.¹⁹¹

Afdeling II. Impact op de kinderloze alleenstaanden

153. De Vlaamse overheid heeft de afgelopen jaren steeds meer aandacht voor alleenstaanden met kinderen. Dat is terecht want het groeiend aantal relatiebreuken heeft ertoe geleid dat er steeds meer één-oudergezinnen zijn. De bevolkingsgroep van de alleenstaanden zonder kinderen wordt ook steeds groter en hier wordt veel minder aandacht aan besteed. Met alleenstaanden zonder kinderen worden de mensen bedoeld die gewild of ongewild nooit kinderen hebben gekregen, noch op een duurzame wijze een samenwonende partner hebben.¹⁹²

154. Als een kinderloze alleenstaande persoon overlijdt, dan komt zijn erfenis in principe toe aan zijn familieleden. Ze vallen dan in het maximumtarief van 55 procent, terwijl het maximumtarief van de erfbelasting voor de partner en de kinderen 27 procent is. Kinderloze alleenstaanden moeten dus aanvaarden dat zij tijdens hun leven zwaarder belast worden en dat er van hun vermogen een groter deel wordt afgenomen na hun overlijden dan van hun alleenstaande medemens met kinderen. De afschaffing van het fiscaal voordeel van het duo-legaat is zoals AYDOGAN het in de rechtsleer omschrijft 'een streep door de rekening van kinderloze alleenstaanden die hun familie en vrienden zo veel mogelijk willen nalaten uit hun erfenis'.¹⁹³

¹⁹⁰ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 8.

¹⁹¹ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 8.

¹⁹² A. AYDOGAN, "De afschaffing van duolegaten is een streep door de rekening van kinderloze alleenstaanden", 2021, https://moneytalk.knack.be/geld-en-beurs/belastingen/de-afschaffing-van-duolegaten-is-een-streep-door-de-rekening-van-kinderloze-alleenstaanden/article-opinion-1684435.html?cookie_check=1616245002.

¹⁹³ A. AYDOGAN, "De afschaffing van duolegaten is een streep door de rekening van kinderloze alleenstaanden", 2021, https://moneytalk.knack.be/geld-en-beurs/belastingen/de-afschaffing-van-duolegaten-is-een-streep-door-de-rekening-van-kinderloze-alleenstaanden/article-opinion-1684435.html?cookie_check=1616245002.

Dit heeft de regering proberen op te vangen met de vriendenerfenis, waarbij er slechts drie procent erfbelasting wordt geheven op een maximale som van 15.000 euro. Dit bedrag is voor kinderloze alleenstaande echter heel weinig, zeker in vergelijking met de omvang het duo-legaat dat op het gehele nalatenschap mogelijk is.

Afdeling III. Budgettaire impact

155. Er zijn een aantal elementen die in aanmerking genomen moeten worden voor de bepaling van de budgettaire impact.

Ten eerste voor wat de fiscale benadering van de duo-legaten betreft. De stijging van de erfbelasting wordt geraamd op 105,5 miljoen euro. Er wordt uitgegaan van de cijfers van 2018, welke werden geprojecteerd naar 2019 door gebruik te maken van de gemiddelde groeifactor inzake belastbare basis voor de jaren 2015-2018. Deze cijfers van 2019 werden vervolgens op identieke wijze geprojecteerd naar 2021. Er wordt alleen uitgegaan van de dossiers waarbij er gebruik gemaakt wordt van het tarief van 8,5 procent gecombineerd met andere tarieven, zoals deze van de echtgenote of samenwonende partner, rechte lijn en anderen. De basis waarop het tarief van 8,5 procent van toepassing is, wordt vervolgens onderworpen aan het marginaal tarief dat van toepassing was geweest indien er een direct legaat naar de begunstigde in kwestie zou zijn gegaan.

Er wordt ook rekening gehouden met een gelijkaardige stijging van het aantal legaten van 2017 naar 2018, het resultaat zou hierdoor nog verhoogd moeten worden met 6 procent. Er wordt slechts gerekend op een stijging van 3 procent, omdat het aantal duo-legaten sterk zal terugvallen, maar ook omdat er nog een groot aantal duo-legaten nog niet uitgevoerd zijn en zullen komen te vervallen. Een stijging van legaten van 3 procent doet de totale erfbelasting in 2021 stijgen met 108,7 miljoen euro.¹⁹⁴

Ten tweede wat de tariefverlaging betreft, wordt de daling van de erfbelasting geraamd op 22,7 miljoen euro. Voor deze raming werd er uitgegaan van de zuivere legaten aan goede doelen, waarbij enkel een toepassing is gemaakt van het tarief van 8,5 procent. Het gaat om nalatenschappen waarin geen andere erfopvolgers voorkomen. Rekening houdend met deze verlaging van de erfbelasting, bedraagt de meeropbrengst van de erfbelasting potentieel 86 miljoen euro voor het jaar 2021.¹⁹⁵ Hierbij moet echter wel opgemerkt worden dat er geen rekening is gehouden met mogelijke gedragsveranderingen van testateurs.

156. Voor de tariefverlaging in de schenkbelasting wordt de daling van de schenkbelasting geraamd op 1,6 tot 2,5 miljoen euro. De opbrengst uit het tarief goede doelen bedroeg voor aanslagjaar 2018 2,5 miljoen euro en voor aanslagjaar 2019 1,6 miljoen euro. Een tarief van nul

¹⁹⁴ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 8.

¹⁹⁵ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 8.

procent invoeren zou dus 1,6 tot 2,5 miljoen euro kosten.¹⁹⁶ Naar mijns inziens gaan er hoogstwaarschijnlijk meer schenkingen plaatsvinden na de decretale wijziging om alsnog de hoge tarieven van erfbelasting te ontwijken, de Vlaamse overheid heeft hier echter geen rekening mee gehouden in hun berekening.

HOOFDSTUK III. INWERKINGTREDING EN BEKENDMAKING

157. In dit hoofdstuk wordt de problematiek van de inwerkingtreding en de bekendmaking besproken. Bij de inwerkingtreding wordt ingegaan op de effectieve datum, maar ook op de problemen die rijzen door de inwerkingtreding. Bij de bekendmaking wordt er ingegaan op de initiatieven die werden ondernomen om de Vlaamse burgers op de hoogte te brengen en de problematiek die hierrond ontstaat.

Afdeling I. Inwerkingtreding

158. De maatregelen treden in werking op 1 juli 2021 en zijn van toepassing op overlijdens vanaf die datum voor wat de erfbelasting betreft en zijn van toepassing op schenkingen vanaf die datum voor wat de schenkbelasting betreft. Er wordt geen overgangsmaatregel voorzien.¹⁹⁷

De corona-pandemie is de reden waardoor de datum is uitgesteld van 1 januari 2021 naar 1 juli 2021. De Vlaamse Regering wil dat testateurs de tijd hebben om hun testament aan te passen. Het gaat hier over het recht op wilsbeschikking, dit is een recht voorbehouden voor de erflater, deze mag vrij over zijn vermogen beschikken. Als er maatregelen worden genomen tot wijzigen van regelgeving, moet de Vlaamse Regering deze mensen de kans geven om hun testament aan te passen. In veel gevallen schrappen of herschrijven mensen hun duo-legaat aan een goed doel, zeker als ze dit enkel deden voor het fiscaal voordeel dat nu wegvalt, aldus minister DIEPENDAELE.¹⁹⁸

Of de gegeven tijd voor de testateur om zijn testament aan te passen voldoende is, valt in twijfel te trekken. De testateur moet eerst en vooral weet hebben van een ingevoerde wijziging vooraleer deze zijn eigen testament kan aanpassen (*infra* nrs. 164-166).

Afdeling II. Problematiek van de inwerkingtreding bij wilsonbekwamen

159. Testamenten die (ruim) voor de inwerkingtreding van de nieuwe regelgeving werden opgemaakt door mensen die inmiddels wilsonbekwaam zijn geworden en waarbij men veronderstelt dat de erflater mogelijk dat testament zou gewijzigd hebben, zorgen voor een blijvend probleem. Het behoort niet tot de bevoegdheid van de gewesten om bijvoorbeeld via vrederechters aan

¹⁹⁶ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 8-9.

¹⁹⁷ Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 20.

¹⁹⁸ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

bewindvoerders per uitzondering een machtiging te verlenen om dit testament te herzien. De werknemersorganisaties¹⁹⁹ stelde een mogelijke oplossing voor, namelijk werken met de datum van het testament in plaats van met de datum van overlijden.²⁰⁰ Deze mogelijk oplossing zorgde voor een volgend probleem. Een testament kan immers ook onderhands opgesteld worden en een onderhands testament kan, maar moet niet geregistreerd worden in het Centraal Register van Testamenten.²⁰¹ Als een onderhands testament niet geregistreerd is, dan is het niet gekend bij de overheid, met als gevolg dat het niet altijd duidelijk is welke de datum van het testament is. Een antidatering kan met andere woorden niet worden uitgesloten en dit zou de deur wagenwijd openzetten voor misbruik. Daarnaast is het referentiepunt van de uitwerking van een testament het openvallen van de nalatenschap, het is naar mijns inziens onverdedigbaar om het fiscaal voordeel nog te laten gelden na de ingang van de decreetwijziging.

160. Een groot probleem dat niet verholpen wordt zijn de wilsonbekwaam geworden personen na het geldig opmaken van hun testament. Dit probleem werd ook door minister DIEPENDAELE bevestigd.²⁰²

161. Bij het rechtsgeldig opstellen van een testament is vereist dat de testateur gezond van geest moet zijn (*supra* nrs. 7 en 8), dit geldt ook als de testateur zijn testament wil wijzigen. Als de testateur op het ogenblik van het opstellen van het testament wilsbekwaam is en doorheen de tijd wilsonbekwaam is geworden, dan heeft deze niet meer de mogelijkheid om wijzigingen door te voeren. Daarnaast wordt deze rechtshandeling als een hoogstpersoonlijke rechtshandeling beschouwd, waardoor deze niet voor vertegenwoordiging door een bewindvoerder vatbaar is.²⁰³

162. Personen die een testament hebben opgemaakt en jaren nadien er niet meer zelf over kunnen beschikken, kunnen dat nu niet meer aanpassen. Er werd dan ook verzocht om een systeem uit te werken dat vrederechters aan bewindvoerders per uitzondering een machtiging kunnen geven om dit te herzien, dit alternatief was in de praktijk niet mogelijk.²⁰⁴ Er werd ook nagedacht over andere alternatieven, zo werd er bekeken om te werken met de datum waarop het testament werd opgemaakt, maar een testament kan ook onderhands opgemaakt worden zonder dat er een notaris tussenkomt. Dit zorgt ervoor dat misbruik mogelijk wordt gemaakt.²⁰⁵ Hierdoor is er geen haalbaar alternatief voorhanden dat niet kan leiden tot misbruik, voor dit probleem is geen oplossing gevonden.

¹⁹⁹ Voka, UNIZO, Boerenbond en Verso.

²⁰⁰ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 11.

²⁰¹ X, "CRT", <https://www.notaris.be/erven-schenken/het-testament/het-centraal-register-van-testamenten-crt-2>.

²⁰² Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

²⁰³ C. CASTELEIN en J. DIERYNCK, *Vermogensplanning voor en door beschermde personen*, Mortsel, Intersentia, 2014, 219.

²⁰⁴ *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. nr. 3342, 22 september 2020 (M. VANDE REYDE, antw. M. DIEPENDAELE).

²⁰⁵ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

Afdeling III. Bekendmaking

163. Het ontwerp van decreet werd op 17 maart 2021 goedgekeurd in de plenaire vergadering van de Vlaamse Regering.²⁰⁶ Verder werd het goedgekeurde decreet op 7 april 2021 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.²⁰⁷ In de memorie van toelichting wordt aangehaald dat het is noodzakelijk om snel en duidelijk te communiceren, vermits de maatregel ook van toepassing is op testamenten die reeds voor 1 juli 2021 zijn opgesteld en waarbij de testateur nog in leven is op 30 juni 2021.²⁰⁸

Indien een testateur niets aanpast aan zijn bestaand testament met een duo-legaat, dan gaan een aantal goede doelen het toekomstig legaat verwerpen. Ook onder de bestaande regelgeving is het mogelijk dat een goed doel het legaat verwerpt, omdat het van oordeel is dat het deel dat uiteindelijk echt ten goede komt aan het goede doel, te klein is. Het goede doel beoordeelt zelf of het betreffende legaat de moeite waard vindt om te aanvaarden.²⁰⁹ Verder is het zo dat, indien het testament niet wordt aangepast, de derde begunstigde zich niet in een nadeligere fiscale situatie gaat bevinden, dan in het geval waarbij hem rechtstreeks datzelfde bedrag werd nagelaten. Bovendien doet de fiscale behandeling van een duo-legaat niets af aan het gegeven, dat de last voor het goede doel onverkort behouden blijft, in de veronderstelling dat het goede doel het legaat nog steeds zal aanvaarden.

Afdeling IV. Problematiek van de bekendmaking

164. De snelle en duidelijke communicatie waarover in de memorie van toelichting wordt gesproken is er helaas niet gekomen. De Vlaamse Regering heeft geen uitgewerkt communicatieplan. In een recente mailing met de woordvoerder van de Vlaamse minister Vlaams minister van Begroting, Financiën, Wonen en Onroerend Erfgoed wordt aangehaald dat er een communicatiecampagne samen met het notariaat en een aantal goede doelen op de planning staat maar dat er nog geen concrete plannen zijn. Naar mijns inziens is het uitwerken van een communicatiecampagne enkele maanden voor de wijziging te laat, als er zelfs überhaupt een plan komt. Hierdoor zullen niet alle testateurs bereikt kunnen worden en treden er volgens mij zowel bij notariële aktes als onderhandse aktes problemen op. Ten eerste lijkt het onmogelijk voor notarissen om voor iedereen na te gaan bij wie een duo-legaat in het testament werd opgenomen. Jaarlijks worden er veel testamenten opgemaakt, het is hoogstwaarschijnlijk onmogelijk is om iedereen met duo-legaat te bereiken. Ten tweede, een duo-legaat kan ook onderhands opgemaakt worden waardoor een notaris hier ook geen kennis van heeft. Deze mensen kunnen onmogelijk bereikt worden zonder een uitvoerige en tijdige publicatiecampagne.

²⁰⁶ Verslag plenaire vergadering bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613.

²⁰⁷ Decr.VI. 19 maart 2021 tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *BS* 7 april 2021.

²⁰⁸ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 9.

²⁰⁹ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

165. Na het uitvoeren van een mediaonderzoek kan er worden gesteld dat de goede doelen zelf verschillende initiatieven nemen om de wijziging van de duo-legaten bekend te maken aan de burgers. Enkele voorbeelden hiervan zijn: Artsen Zonder Grenzen, Universitair Ziekenhuis Brussel Foundation, Dierenartsen Zonder Grenen en Rode Kruis Vlaanderen. Deze goede doelen publiceerden een artikel van de wijziging op hun website.²¹⁰ Verder werd de wijziging ook in krantenartikelen gepubliceerd, enkele voorbeelden: De Standaard, Rechtenkrant, De Tijd en Het Laatste Nieuws.²¹¹

Ook de Fednot heeft vanaf het eerste persbericht de wijziging meegedeeld op 23 september 2020²¹² en op 17 maart 2021²¹³ is er een infofiche beschikbaar gesteld. Notarissen kunnen dit in hun praktijk hangen of online verspreiden, ze roepen de mensen op om hun testament te herbekijken en naar hun notaris te gaan. Daarnaast moet er ook rekening worden gehouden dat niet alle testamente notarieel zijn, hierdoor is het noodzakelijk om de hele bevolking te kunnen bereiken. Tot slot verkondigde minister DIEPENDAELE de wijziging van de duo-legaten, op 18 maart 2021, op Radio2.²¹⁴

166. Na deze verkondigingen via mediakanalen, kranten, Fednot en het radiokanaal gaat de Vlaamse Regering een groot aantal Vlaamse burgers bereikt hebben maar naar mijns inziens zijn deze handelingen niet voldoende voor alle of een groot aantal testateurs te bereiken. Ook moet er rekening worden gehouden dat verschillende verkondigen gedaan zijn in een periode dat er nog geen zekerheid was of het wetsontwerp ging aangenomen worden, testateurs liepen nog niet naar notarissen om hun testament aan te passen aangezien er geen zekerheid was. Volgens mij is het beter om vanaf de goedkeuring in te zetten op kanalen met een groot bereik, zodat er voldoende zekerheid is dat de wijziging in Vlaanderen gekend is.

²¹⁰ M. COLPAERT, "Duolegaat levert geen fiscaal voordeel meer op aan de verre familieleden", https://www.msf-azg.be/nl/nultarief?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0TnAxKW0exinHPC3dx3M9gP-EsZ1j_3hkGucx1hptr_DZZeyBaISH_YaAsXZEALw_wcB; D. VAN DER DONCKT, "Wat met het duolegaat?", 11 maart 2021, https://www.uzbrusselfoundation.be/news/109/99/Wat-met-het-duolegaat?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0Tnkye0tdeOMi0ANdH8ZyBoRROIfuMth_gEQxTLnwLBqIGelsyXrDQaAtMfEALw_wcB; A. GOEMANS, "Afschaffing duolegaat", 24 maart 2021, <https://dierenartsenzondergrenzen.be/nieuwsberichten/afschaffing-duo-legaat/>; A. GEERARDYN, "Vlaamse regering constructief in overleg met Rode Kruis-Vlaanderen en Kom op tegen Kanker over afschaffing duo-legaat", 28 oktober 2019, https://www.rodekruis.be/nieuws-kalender/nieuws/vlaamse-regering-constructief-in-overleg-met-rode-kruis-vlaanderen-en-kom-op-tegen-kanker-over-afschaffing-duolegaat/?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0Tn707X8q4OJO9RPQmceJpQpZtgzGZrVcZWXHuG1K5bIIIdl6LFadf0UaAm0aEALw_wcB.

²¹¹ J. RASKING, "Afschaffing gunstregime bij duo-legaat uitgesteld", 9 september 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200908_97900338; L. RISACK, "Afschaffing duolegaat en invoering van de vriendenerfenis", 14 april 2021, <https://rechtenkrant.be/afschaffing-duolegaat-en-invoering-van-de-vriendenerfenis/>; P. VAN MALDEGEM, "Afschaffing duolegaat wordt uitgesteld", 3 september 2020, <https://www.tijd.be/netto/news/erven-en-schenken/afschaffing-duolegaat-wordt-uitgesteld/10249131.html>; M. MAUS, "Geen belastingontwijking meer via duolegaat: zoveel blijft er over als je 600.000 euro bij testament toekent aan drie familieleden", 22 september 2020, <https://www.hln.be/economie/geen-belastingontwijking-meer-via-duolegaat-zoveel-blijft-er-over-als-je-600-000-euro-bij-testament-toekent-aan-drie-familieleden~aa5ae8d5/>.

²¹² X, *FEDNOT*: "Duolegaat levert geen fiscaal voordeel meer op", 23 september 2020, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/detail/duolegaat-levert-geen-fiscaal-voordeel-meer-op>.

²¹³ X, *FEDNOT*: "De afschaffing van het fiscaal voordeel bij duolegaten is een feit", 17 maart 2021, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/detail/de-afschaffing-van-het-fiscaal-voordeel-bij-duolegaten-is-een-feit>.

²¹⁴ X, "Diependaele over nieuwe erfbelasting: Wie duolegaat heeft, gaat best opnieuw naar notaris", 18 maart 2021, <https://radio2.be/de-inspecteur/diependaele-over-nieuwe-erfbelasting-wie-duolegaat-heeft-gaat-best-opnieuw-naar#houvol>.

HOOFDSTUK IV. TARIEFVERLAGING EN VRIENDENERFENIS: VOLWAARDIGE ALTERNATIEVEN?

167. In dit hoofdstuk wordt er dieper op de alternatieven ingegaan, die de decreetgever heeft ingeroepen naar aanleiding van de modelering van het duo-legaat. Enerzijds de tariefverlaging van nul procent en anderzijds de zogenaamde "vriendenerfenis", ook "best friends-regeling" genoemd. Daarnaast wordt er een antwoord gegeven op de vraag of deze alternatieven, om het duo-legaat op te vangen, als volwaardig kunnen beschouwd worden.

Afdeling I. Tariefverlaging naar nul procent

168. Een van de alternatieven van de Vlaamse Regering, om tegemoet te komen aan de goede doelen, is het tarief van 8,5 procent verlagen naar nul procent erfbelasting (*supra* nrs. 135-140).²¹⁵

§1. Beoogde doelstellingen

169. De invoering van het verlaagd tarief beoogt een dubbele doelstelling. Enerzijds dient het als gedeeltelijke compensatie voor het eventuele verlies aan inkomsten voor de goede doelen wegens het verdwijnen van de duo-legaten. Anderzijds wordt het voordeliger om rechtstreeks te legateren aan de goede doelen, gelet op het tarief van nul procent. Op deze manier worden mensen aangemoedigd om een bepaald goed doel te ondersteunen.²¹⁶ Door de voorziene wijzigingen kan datgene wat aan de goede doelen wordt gelegateerd, ook integraal worden aangewend voor hun doel. Daarnaast wil de wijziging de tariefverlaging enkel voorbehouden voor begunstigden die het algemeen belang dienen door een doelstelling van algemeen nut na te streven en de activiteiten van overheden ten dele aan te vullen.²¹⁷

§2. Begunstigden

170. Een van de begunstigden, vermeld in artikel 2.7.4.2.1 VCF, zijn de private stichtingen. Een private stichting laat toe om een bepaald vermogen af te zonderen om een belangeloos, privaat doel te realiseren. Er is echter niet bepaald welke private belangeloze doelen precies in aanmerking komen voor een private stichting. Aangezien er niet over gewaakt kan worden dat er geen oneigenlijk gebruik wordt gefaciliteerd, wordt ervoor geopteerd om legaten aan private stichtingen niet te laten genieten van de tariefverlaging naar nul procent, hierdoor blijven ze onderworpen aan het huidige bestaande tarief van 8,5 procent.²¹⁸

²¹⁵ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5.

²¹⁶ A. VAN GEEL, L. GOOSSENS en R. DEBLAUWE, "Exit duolegaat en andere wijzigingen inzake Vlaamse schenken en erfbelasting: welke lessen hieruit trekken?", *T.Not.* 2020, nr. 13, 4-6.

²¹⁷ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5.

²¹⁸ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5.

171. Andere begunstigden, vermeld in artikel 2.7.4.2.1 VCF, zijn de beroepsverenigingen. De wetgeving rond beroepsverenigingen was opgenomen in de wet van 31 maart 1898 op de beroepsverenigingen.²¹⁹ Een beroepsvereniging is een vereniging uitsluitend gevormd voor de studie, bescherming en de ontwikkeling van de beroepsbelangen van haar leden. De rechtsvorm verdwijnt in het nieuwe wetboek van vennootschappen en verenigingen, dat in werking is getreden op 1 mei 2019.²²⁰ De enige mogelijke rechtsvorm op dit moment is de vereniging zonder winstoogmerk. Verder zijn er nog de ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen. Dit is geregeld in de wet van 6 augustus 1990. Het zijn verenigingen van natuurlijke personen die het bevorderen van het fysiek, psychisch en sociaal welzijn in een geest van voorzorg, onderlinge hulp en solidariteit als streefdoel hebben.²²¹ Deze activiteit wordt uitgeoefend zonder winstoogmerk. In de praktijk zijn ziekenfondsen private bedrijven die zich ook bezighouden met commerciële activiteiten en aanvullende diensten, zoals terugbetalen van sportkampen, logopedie, ouderenzorg, ect. Deze activiteiten worden niet door de overheid gefinancierd, maar door de klanten via de ziekenfondsbijdrage.²²² Hierdoor was het voor de Vlaamse Regering niet wenselijk om deze verenigingen te laten genieten van een tarief van nul procent. Zij blijven wel genieten van het gunsttarief van 8,5 procent.

§3. Tariefverlaging doorgetrokken naar schenkbelasting

172. Omwille van de samenhang van de erf- en de schenkbelasting, zal de tariefverlaging naar nul procent voor de instellingen met een maatschappelijk relevante doelstelling ook worden doorgevoerd in de schenkbelasting (*supra* nrs. 142-144). Het is niet werkbaar om een hoger tarief in de schenkbelasting te hanteren terwijl er een lage erfbelasting geldt. Bij de invoering van het uniform tarief van 8,5 procent in de erfbelasting en van 5,5 procent in de schenkbelasting heeft de decreetgever er bewust voor gekozen om het tarief inzake schenkingsrechten lager te stellen dan dat inzake erfrechten. Dat paste binnen de doelstelling om schenkingen te bevoordelen ten opzichte van nalatenschappen. Indien er ingevolge hogervermelde tariefverlaging in de erfbelasting een hoger tarief in de schenkbelasting zou gehanteerd worden voor schenkingen aan goede doelen, dan gaat de schenker geen giften meer doen tijdens het leven.²²³

§4. Een volwaardig alternatief?

173. Het nul procent tarief wordt door veel goede doelen als positief ervaren. Het Rode Kruis schrijft over de tevredenheid van de nieuwe regeling met betrekking tot belastingvrij nalaten en

²¹⁹ Wet 31 maart 1898 op de beroepsverenigingen, *BS* 8 april 1898.

²²⁰ Wet 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019.

²²¹ Artikel 2 van de wet van 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen, *BS* 28 september 1990.

²²² Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5.

²²³ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 5-6.

schenken.²²⁴ De vraag is wel of het voordeeltarief wel voldoende zal zijn om mensen ertoe aan te zetten iets na te laten aan een goed doel. Voorheen was er een win-winsituatie waarbij het duo-legaat ook een voordeel opleverde voor (verre of niet-) verwanten. Deze win-winsituatie is nu weggevallen.

174. Het tarief van nul procent geldt enkel voor bepaalde goede doelen (*supra* nr. 34). Voor private stichtingen blijven de legaten in het Vlaamse gewest aan het tarief van 8,5 procent onderworpen. De 8,5 procent is nu ook van toepassing. Er kan, *legenda ferenda*, een onderscheid gemaakt worden tussen de stichtingen met een familiaal karakter en stichtingen met een altruïstisch oogmerk. Bij stichtingen met een familiaal karakter worden de afstammelingen vaak als begunstigde opgenomen en een stukje van het vermogen mag gaan naar een goed doel, maar dat hoeft niet. Hierdoor kan men fiscaal voordelig een deel van het vermogen doen toekomen aan familieleden. De stichtingen met een altruïstisch oogmerk, kunnen ook stichtingen van openbaar nut zijn.²²⁵ Deze stichtingen kunnen in dat opzicht beter een vzw oprichten, zodat ze ook onder het nul procent tarief vallen. De meeste stichtingen hebben een familiaal karakter waardoor er geen noodzaak is om de tarieven verder te verlagen. Als het tarief verder verlaagd wordt dan worden er nieuwe onrechtvaardigheden gecreëerd, tussen personen die gebruik kunnen maken van een private stichting (meestal personen met een groot vermogen) en personen die er geen gebruik van kunnen maken. De Vlaamse Regering wil dit soort onrechtvaardigheden net wegwerken.

175. Daarnaast bestaat er de vrees dat er geen volledige compensatie zal zijn, het is slechts gecompenseerd door het tarief nul procent. De grotere organisaties, die in het verleden veel duo-legaten hebben gehad, zullen waarschijnlijk minder inkomsten hebben. Zoals testament.be in het interview aanhaalde, gaat er wellicht niet gecompenseerd worden door het tarief van nul procent. Het verlaagd tarief komt ten goede aan alle goede doelen, maar dit zal niet het verlies van de inkomsten van grotere organisaties, die veel duo-legaten hebben, compenseren.²²⁶

176. Met de nieuwe tarieven in de erf- en schenkbelasting stimuleert de Vlaamse Regering de bevolking niet om bij leven te schenken in plaats van te testeren. Daarentegen haalt de Vlaamse Regering aan dat het stimulerende en motiverende beleid ten aanzien van overdrachten bij leven, onverminderd behouden blijft.²²⁷ Dit punt kan betwist worden aangezien de tarieven gelijk worden getrokken naar nul procent, hierdoor zullen mensen net meer legateren dan schenken. Door te legateren behouden mensen de controle over de gelden/goederen tot overlijden, ook kan een testament altijd aangepast worden.

²²⁴ X, "Tevreden met nieuwe regeling over belastingvrij nalaten en schenken", 18 maart 2021, <https://www.rodekruis.be/nieuws-kalender/nieuws/verheugd-over-belastingvrij-nalaten-en-schenken/>.

²²⁵ Bijlage 4: Interview op 4 januari 2021 met meester L. Goossens, Tiberghien advocaten.

²²⁶ Bijlage 1: Interview op 15 januari 2021 met Directrice Carine Coopman en Juridische Medewerkster Anne Van den Bussche, van testament.be.

²²⁷ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 6.

Afdeling II. Invoering van de vriendenerfenis

177. De Vlaamse Regering maakt een fiscaal gunstige bevoordeling van een verwant, kennis of vriend mogelijk door de zogenaamde "vriendenerfenis" of "best friend-regeling" (*supra* nrs. 141-142). Volgens die regeling kunnen (verre of niet-) verwanten voordelig erven aan de tarieven in rechte lijn, namelijk het gunstig tarief van drie procent, in plaats van het hoge tarief van 25 procent. Dit gunstig tarief waaraan gelegateerd kan worden is wel beperkt tot een som van 15.000 euro.²²⁸

§1. Beoogde doelstellingen

178. Het onderscheid tussen, het verschil in tarief dat geldt voor een verkrijging in rechte lijn en tussen partners, en het tarief dat geldt voor andere verkrijgingen, wordt vaak als te groot ervaren. Door de hoge tarieven treedt er een mogelijke terughoudendheid op bij het gebruik van de verruimde beschikkingsvrijheid die ingevoerd werd door het nieuwe federale erfrecht, dat in werking trad op 1 september 2018.²²⁹ De decreetgever wil met dit ontwerp van decreet verder gaan op de doelstellingen die de vorige Vlaamse Regering legde om de fiscale druk van de erfbelasting te verlagen.²³⁰ De maatregel volgt dan ook op een reeks eerdere wijzigingen van de erfbelasting voor personen buiten de rechte lijn. Met ingang vanaf 1 september 2018 werd er al een belangrijke tariefverlaging gerealiseerd voor verervingen tussen broers en zussen en tussen andere personen dan broers, zussen, (klein)kinderen, (groot)ouders of partners. De tariefschijven werden voor die personen immers aangepast en het hoogste tarief van 65 procent werd verlaagd naar 55 procent.²³¹

Aangezien veel mensen een goede vriend of goede buren hebben die voor hen zorgt, voelen deze mensen ook aan alsof ze familie zijn. Deze affectieve band zorgt ervoor dat burgers deze mensen graag iets willen nalaten, zonder dat hierop een hoge som erfbelasting betaald moet worden. Tot de hervorming kon dat niet, de som die terecht kwam bij die persoon was veel lager dan wat door de erflater aan de betreffende persoon was gelegateerd. Dit werd als oneerlijk aangevoeld.

179. Door de invoering van de zogenaamde "vriendenerfenis" krijgen mensen de kans om een gedeelte van hun erfenis na te laten aan een of meerdere goede vrienden of verre familieleden, en dit onder het meest gunstige fiscale tarief, zijnde het tarief dat van toepassing is op verkrijgingen in rechte lijn of tussen partners.²³²

²²⁸ R. DEBLAUWE, A. VAN GEEL en L. GOOSSENS, "Exit duolegaat en andere wijzigingen inzake Vlaamse schenken en erfbelasting: welke lessen hieruit trekken?", *T.Not.* 2020, nr. 13, 4-6.

²²⁹ Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen terzake, *BS* 1 september 2017.

²³⁰ Decreet van 6 juli 2018 tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, *BS* 20 juli 2018; L. EVERAERT, "Hervorming van de erfbelasting - Wat moeten we onthouden?", *VIP* 2018/2, 17-22.

²³¹ M. AERTS, en M. DELBROEK, "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant* 2020, nr. 406, 12-13.

²³² Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 6.

180. Met deze regeling wordt ook tegemoetgekomen aan de hedendaagse complexe samenleving en de nieuwe samenlevingsvormen, waarbij, al dan niet kinderloze, alleenstaanden een steeds grotere groep vormen.²³³

§2. Berekening van erfbelasting

181. Deze kan bij testament worden aangeduid waardoor deze erfgenaam een vermindering geniet op zijn netto verkrijging tot 15.000 euro. De vermindering is voorbehouden voor erfgenamen in de zijlijn en zal erop neerkomen dat het gedeelte van de netto verkrijging tot 15.000 euro belast is aan het tarief rechte lijn.

182. Als er slechts één natuurlijk persoon is aangewezen, wordt de vermindering exclusief toegekend aan deze persoon. Als er meer dan één natuurlijke persoon is aangewezen, wordt de vermindering onder deze personen verdeeld. Deze verdeling gebeurt naar gelang van hun persoonlijke netto verkrijging ten opzichte van de totale netto verkrijgingen van al deze personen. Het bedrag van 15.000 euro zal *pro rata* worden verdeeld, tenzij de erflater zelf een verhouding heeft bepaald.²³⁴

183. Als de erflater meerdere natuurlijke personen aanduidt, maar die personen samen meer verkrijgen dan een totaal netto verkrijging van 15.000 euro, wordt de vermindering enkel toegepast op het nettobedrag van 15.000 euro.²³⁵

184. Enkele voorbeelden ter verduidelijking:

Voorbeeld 1

Een buurvrouw (A) en een neef (B) zijn de erfgenamen van X en één van de twee (B) werd aangeduid in een testament als diegene die van de vermindering van de vriendenerfenis zal kunnen genieten. Het totaal netto-actief voor beiden bedraagt 85.000 euro. Hun erfdeel is gelijk en bedraagt 42.500 euro.

Eerst moet er een abstractie gemaakt worden van eventuele andere verminderingen, de erfbelasting zal in dit geval 32.250 euro in totaal bedragen. Zowel A als B moeten in principe 16.125 euro aan erfbelasting betalen.

Daarnaast wordt de vermindering nu berekend en toegepast voor B, die door de erflater werd aangeduid als degene die van de vermindering mag genieten. Op het erfdeel van 15.000 euro werd een erfbelasting van 25 procent berekend, hetzij 3.750 euro. Door de vermindering moet de neef op de 15.000 euro slechts een erfbelasting van 3 procent te betalen, hetzij 450 euro, zodat de vermindering 3.300 euro bedraagt (3.750 – 450).

²³³ E. JANSSENS en L. FRANCK, "Een vergelijkend overzicht van de verschillende samenlevingsvormen naar Belgisch recht", *T.Not.* 2020, nr. 3-4, 1-15.

²³⁴ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 18.

²³⁵ Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613, 18.

De voor B berekende erfbelasting wordt dus nog verminderd met 3.300 euro, zodat deze slechts 12.825 euro aan erfbelasting verschuldigd is.

Dit wil zeggen dat A voor een bedrag van 16.125 euro aan erfbelasting betaalt en dat B voor een bedrag van 12.825 euro aan erfbelasting betaalt, elk op een netto-erfdeel van 42.500 euro.

Als A en B beiden zijn aangeduid in een authentiek testament, als diegenen die van de vermindering van de vriendenerfenis kunnen genieten en het testament niet bepaalt hoe de vermindering per individu wordt toegepast, dan wordt de vermindering onder A en B verdeeld in de volgende verhouding van $1/2^{de}$, $42.500/85.000$. De berekende erfbelasting wordt in hoofde van zowel A als B verminderd met 1.650 euro.

Voorbeeld 2

Een broer en een zus zijn wettelijke erfgenamen (A en B) en de buurvrouw C krijgt in een testament een legaat van 10.000 euro. De vermindering van de vriendenerfenis wordt genoten door C, deze wordt aangeduid door de erflater. Het totaal netto-actief bedraagt 85.000 euro. Het gelijk erfdeel van A en B bedraagt 37.500 euro. Het erfdeel van C bedraagt 10.000 euro.

Eerst moet er een abstractie gemaakt worden van eventuele andere verminderingen, de erfbelasting in dit geval bedraagt 21.500 euro in totaal, hetzij 9.500 euro voor A, 9.500 euro voor B en 2.500 euro voor C.

Daarna moet de vermindering worden berekend en toegepast. In dit voorbeeld voor C, die door de erflater werd aangeduid als degene die van de vermindering mag genieten. Op de netto verkrijging van 10.000 euro werd een erfbelasting van 25 procent berekend, hetzij 2.500 euro. Omwille van de vermindering, moet C slechts een erfbelasting van 3 procent betalen op een bedrag van 10.000 euro, hetzij 300 euro. De vermindering bedraagt 2.200 euro ($2.500 - 300$). De berekende erfbelasting voor C, wordt dus verminderd met een bedrag van 2.200 euro, hierdoor is C slechts een bedrag van 300 euro aan erfbelasting verschuldigd.

§3. Kritische blik vanuit het civielrechtelijk perspectief

185. De vriendenerfenis lijkt een verassing als er gekeken wordt vanuit het civielrechtelijk perspectief. In het erfrecht ligt de nadruk steeds op de dichtste bloedverwanten en op de levenspartner. Bij de hervormingen door de Erfwet van 2017²³⁶ werd het wettelijke erfrecht van verwanten zelfs ingeperkt ten voordele van de langstlevende echtgenoot. De langstlevende echtgenoot erft bij aanwezigheid van die verwanten de volledige nalatenschap in volle eigendom, zodat de verwanten van de erfenis worden uitgesloten. Daarenboven staat de globale erfovereenkomst, een nieuw instrument waarmee een ouder een omvattende regeling kan treffen over zijn nalatenschap samen met zijn vermoedelijke erfgenamen-afstammelingen, niet open voor verwanten. De veronderstelde noodzaak om verwanten en vrienden te kunnen begunstigen wordt op civielrechtelijk vlak niet volledig weerspiegeld.²³⁷

²³⁶ Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, BS 1 september 2017.

²³⁷ M. AERTS, en M. DELBROEK, "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant* 2020, nr. 406, 12-13.

186. Daarnaast is er door het verhogen van het beschikbaar deel bij de Erfwet van 2017²³⁸, meer ruimte gecreëerd voor de erflater om vrij te kiezen wie hij wil begunstigen, zonder dat de reservataire erfaanspraken van de kinderen of langstlevende echtgenoot daarin kunnen tussenkomen. Voortaan bedraagt het beschikbare deel altijd de helft van de fictieve massa. De fictieve massa zijn de nagelaten goederen verminderd met de schulden en vermeerderd met alle schenkingen die de erflater tijdens zijn leven heeft gedaan. Er bestaat geen onderscheid meer naargelang het aantal kinderen van de erflater.²³⁹ Deze keuzevrijheid voor (verre of niet-) verwanten kan door de vriendenerfenis in beperkte mate aan een voordeliger tarief.

187. Ook de afschaffing, bij de Erfwet van 2017, van de inbreng van schenkingen ten aanzien van de langstlevende echtgenoot en van de mogelijkheid voor die echtgenoot om de inkorting van schenkingen van voor het huwelijk te vorderen, past enigszins in het denksysteem van die fiscale vernieuwing. Verwanten die een schenking ontvangen, als voorschot op het latere erfdeel, hoeven niet langer rekening te houden met het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot.²⁴⁰

§4. Een volwaardig alternatief?

188. De vriendenerfenis levert maar een beperkt voordeel op, er geldt een maximum van 15.000 euro. De Vlaamse Regering heeft deze regeling wel zo ruim mogelijk gemaakt, waardoor ook een broer of een zus als beste vriend kan worden aangeduid. Er wordt ook de mogelijkheid gegeven om tien vrienden elk een gedeelte van het bedrag van 15.000 euro te geven.²⁴¹

189. Uit het interview met een notaris bleek dat zij dit een goed principe vindt, ondanks de grens tot 15.000 euro. De fiscale druk in ons land is veel te hoog, dit is een sterke kritiek dat een notaris veel van mensen te horen krijg.²⁴²

190. De benadering van de voorgestelde fiscale wijzigingen vanuit het civiel recht toont het belang van het totaalplaatje aan, het civiel en fiscaal recht. Beide elementen zijn aan elkaar verbonden, dit toont aan hoe belangrijk het is om deze twee takken consistent te houden. Er kan dan ook de vraag worden gesteld of het niet beter is om de erf- en schenkbelasting globaal te hervormen. Dit om de doelstellingen van de wetgever op civielrechtelijk en fiscaalrechtelijk vlak door te voeren, in plaats van enkele punctuele wijzigingen door te voeren om de ene of de andere belanghebbende tevreden te stellen.

191. Er is voor een alternatief voorzien in de vorm van een vriendenerfenis, maar dat is beperkt tot 15.000 euro, als men een groter legaat vermaakt, dan worden deze legatarissen nog altijd voor

²³⁸ Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, BS 1 september 2017.

²³⁹ M. AERTS, en M. DELBROEK, "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant* 2020, nr. 406, 12-13.

²⁴⁰ M. AERTS, en M. DELBROEK, "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant* 2020, nr. 406, 12-13.

²⁴¹ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

²⁴² Bijlage 3: Interview op 20 januari 2021 met notaris F. De Wilde.

het overgrote deel aan de hoge tarieven belast. Naar mijns inziens is de vriendenerfenis geen volwaardig alternatief voor de erfgenamen of begunstigden, het is slechts een kruimeltje in vergelijking met de omvang die onbeperkt was voor de duo-legaten.

HOOFDSTUK V. TUSSENBSLUIT

192. De Vlaamse Regering wil het "zuiver" altruïstisch karakter van het duo-legaat herstellen. Dit is een van de belangrijkste doelstellingen die de regering vooropstelde. Dit vormt dan ook een belangrijk discussiepunt met de vraag of er een duo-legaat wordt aangegaan vanuit een fiscaalrechtelijk of een filantropisch oogpunt. Er kan gesteld worden dat het doel van de Vlaamse Regering om het altruïstisch element van het duo-legaat te herstellen, een terechte handeling is. Er kan echter wel gediscussieerd worden of het op de juiste wijze is gebeurd en of er niets anders mogelijk was om dit doel te halen, zoals door te werken met minimum percentages. Door de toepassing van het duo-legaat fiscaal niet meer interessant te maken zal het goede doel genoodzaakt zijn om het legaat te verwerpen. Het altruïstische karakter is weggewerkt waardoor deze doelstelling bereikt is maar de goede doelen en kinderloze alleenstaanden gaan hier hoogstwaarschijnlijk veel nadeel aan ondervinden.

193. Naast het altruïstisch oogmerk is er ook een budgettair oogmerk aan verbonden. De Vlaamse Regering rekent bij wijziging van het duo-legaat om een inkomen van 75 miljoen euro te genereren. Deze doelstelling gaat waarschijnlijk niet behaald worden aangezien er niet voldoende cijfermateriaal voor handen is. Daarnaast is het doen van een schenking een eenvoudige en effectieve methode om ook de hoge tarieven van erfbelasting te ontwijken (*supra* nr. 32).

194. Daarnaast is er ook de grote problematiek rond de bekendmaking van de gewijzigde regelgeving. Er kan gesteld worden dat de Vlaamse Regering bij de goedkeuring van het decreet geen plan heeft om de bevolking hiervan op de hoogte te brengen. De afgelopen maanden zijn er slechts kleinere initiatieven genomen door goede doelen, notarissen en de minister. Een heikel probleem betreft ook de inmiddels wilsonbekwame testateurs die niet langer hun testament kunnen herroepen. Testateurs die na het opmaken van het testament wilsonbekwaam zijn geworden beschikken niet over de mogelijkheid om hun testament aan te passen naar aanleiding van de decreetwijziging.

195. De Vlaamse Regering heeft twee mogelijke alternatieven voorzien om de gevolgen van het duo-legaat op te vangen. Het nul procent tarief is zeker een goed alternatief, maar er kan besloten worden dat er geen zekerheid is dat het nul procent tarief de verliezen van de grote goede doelen gaan opvangen. De vriendenerfenis is een goed maar geen volwaardig alternatief, aangezien deze beperkt is tot een som van 15.000 euro, wat ten opzichte van de omvang van het duo-legaat slechts een kruimeltje is.

DEEL V. CONCLUSIE – EVALUATIE VAN HET DUO-LEGAAT ALS INSTRUMENT VAN FAMILIAAL VERMOGENSBEHEER

196. In deze masterscriptie hebben wij getracht een antwoord te formuleren op de volgende centrale onderzoeksvraag: "Is de techniek van het duo-legaat een interessant instrument van familiaal vermogensbeheer anno 2020-2021?". Teneinde deze vraag te beantwoorden hebben wij achtereenvolgens het duo-legaat civiel en fiscaal geanalyseerd.

197. Uit de civiele analyse is gebleken dat het duo-legaat, als testamentaire techniek, voor een combinatie zorgt van filantropie en belastingbesparing. Aan het gebruik van deze nuttige techniek zijn echter wel enkele pijnpunten verbonden. Hierdoor is het van uiterst belang dat een testament met een duo-legaat met alle voorzichtigheid wordt opgesteld. Toekomstige veranderingen van het opgenomen goede doel of vermogensverschuivingen van de testateur kunnen voor uitwerkingsproblemen zorgen. Als de uitwerking van het duo-legaat op zich geen probleem vormt zijn er nog steeds nadelen voor zowel het goede doel als de andere legataris bij de verdere afhandeling van de te gelde making van het vermogen. Deze nadelen kunnen verschillen naargelang er een klassiek of omgekeerd duo-legaat werd aangegaan. Uit resultaten is echter gebleken dat slechts een derde van de goede doelen deze pijnpunten ervaart. Dit valt te verklaren door de mooie inkomsten die worden ontvangen door de goede doelen.

198. Uit de fiscale analyse is gebleken dat er een belastingvoordeel aan verbonden is voor de legataris die anders onder de hoogste tarieven van erfbelasting zou vallen. De (verre) verwanten ontsnappen aan de hoge erfbelasting en de goede doelen krijgen er iets voor in de plaats. Dit belastingvoordeel is in het verleden niet onbesproken gelaten. Hierdoor hebben het duo-legaat en de antimisbruikbepaling samen een lange weg afgelegd. Uiteindelijk is er door de fiscus een goedkeuring gegeven, waardoor het duo-legaat als testamentaire planningstechniek geen fiscaal misbruik uitmaakt. Ondanks het standpunt van de fiscus, kan gesteld worden dat deze techniek zijn filantropisch karakter voorbijgestreefd is.

199. Het duo-legaat heeft als testamentaire planningstechniek een lange weg afgelegd maar, ondanks enkele struikelblokken, kan gesteld worden dat het duo-legaat de *lege lata* een interessant instrument van familiaal vermogensbeheer is.

200. Uit de analyse de *lege ferenda* is evenwel gebleken dat de Vlaamse decreetgever het filantropische doel van het duo-legaat heeft wens te herstellen. Deze doelstelling wordt samen met de budgettaire doelstelling vooropgesteld. De doelstelling tot het herstellen van het altruïstische element is een terechte handeling, uit de analyse is gebleken dat het duo-legaat voornamelijk werd aangegaan voor zijn belastingbesparend karakter en in de minderheid van de gevallen voor het filantropisch doel. Deze wijziging werd gedaan door de belastbare grondslag te verhogen. Hierdoor blijft een duo-legaat in een testament mogelijk maar is het niet meer fiscaal interessant voor de goede doelen waardoor deze de nalatenschap zullen verwerpen. Er is gekeken naar alternatieven, maar dit zorgde volgens de decreetgever voor onredelijke gevolgen. Voor het budgettaire doel is de

lat hoog gelegd op een som van 75 miljoen euro, deze som is niet gestaafd waardoor er geen zekerheid is dat deze som gehaald kan worden.

201. Daarnaast is er ook de grote problematiek van de inwerkingtreding en de bekendmaking. Met de wijziging is er geen rekening gehouden met wilsonbekwaam geworden personen. Testateurs die na het opmaken van het testament wilsonbekwaam zijn geworden, beschikken niet over de mogelijkheid om hun testament te herroepen. Uit onderzoek is gebleken dat de Vlaamse Regering bij de goedkeuring van het decreet geen plan heeft om de testateurs op de hoogte te brengen van de wijziging. De kleine publicaties die werden uitgevoerd zijn niet voldoende om alle gevolgen op te vangen.

202. Er werd door de decreetgever in twee alternatieven voorzien om de nadelige gevolgen voor de goede doelen en kinderloze alleenstaande op te vangen. Er kan gesteld worden dat het nul procent tarief door de goede doelen als positief wordt ervaren maar er is geen zekerheid of deze de grote verliezen aan inkomsten van de goede doelen kunnen opvangen. Het nul procent tarief is hierdoor wel een goed initiatief maar kan niet als volwaardig alternatief worden beschouwd. De vriendenerfenis is een interessant instrument maar de grondslag is zo beperkt dat ook dit geen volwaardig alternatief is voor de gevolgen van het duo-legaat op te vangen.

203. Als uitgeleide van deze masterscriptie kan er worden gesteld dat er beter een globale hervorming van de erfbelasting wordt doorgevoerd, maar dit vergt verder onderzoek. Dit staat helaas vandaag de dag nog niet in de agenda van de minister, aangezien de inkomsten uit de hoge tarieven van erfbelasting nodig zijn²⁴³.

204. Er kan geconcludeerd worden dat het duo-legaat een interessante techniek van familiaal vermogensbeheer was, maar dit na de inwerkingtreding van de decretale wijzigingen van 1 juli 2021 niet langer het geval is.

²⁴³ Bijlage 2: Interview op 14 januari 2021 met Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed.

BIBLIOGRAFIE

VERWIJZINGEN NAAR WETGEVING

A. Interne normen

Bijz.Wet 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en Gewesten, *BS* 17 januari 1989.

Bijz.Wet 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen, *BS* 3 augustus 2001.

Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.

Wet 31 maart 1898 op de beroepsverenigingen, *BS* 8 april 1898.

Wet 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen, *BS* 28 september 1990.

Vlaamse Codex Fiscaliteit 13 december 2013, *BS* 23 december 2013.

Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

Wet 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019.

Programmawet 29 maart 2012 houdende antimisbruikbepalingen die van toepassing zijn inzake het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten en inzake het Wetboek der successierechten, *BS* 6 april 2012.

Decr.VI. 6 juli 2018 tot modernisering van de erf- en schenkbelasting, aangepast aan het nieuwe erfrecht, *BS* 20 juli 2018.

Decr.VI. 19 maart 2021 tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenken en de invoering van de vriendenerfenis, *BS* 7 april 2021.

Decr.VI. 9 november 2012 houdende diverse bepalingen betreffende financiën en begroting, *BS* 26 november 2012.

Omz.VI. 16 februari 2015 betreffende art. 3.17.0.0.2 van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, zoals gewijzigd door het decreet van 19 december 2014 – antimisbruikbepaling – Fiscaal misbruik – Registratiebelasting en erfbelasting, https://belastingen.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Omzendbrief%202015_1_fiscaalmisbruik_16022015.pdf.

B. Parlementaire voorbereiding van interne wetgeving

Voorstel van wet houdende boek 2, titel 3, "Relatievermogensrecht" en boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 1272/001.

Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, betreffende de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1.

Voorontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit, 13 december 2013 betreft de verlenging van de verdachte periode, de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen, en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613.

Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613.

Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van Programmawet, *Parl.St.* Kamer 2011-12, nr. 2081/001.

Verslag plenaire vergadering bij het Ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, wat betreft de tariefverlaging voor non-profitlegaten en non-profitschenkingen en de invoering van de vriendenerfenis, *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 1-613.

Beleids- en begrotingstoelichting, Financiën en Begroting Begrotingsjaar 2021, *Parl.St.* Kamer 2020-21, 13-U, nr. 1.

Vr. en Antw. VI.Parl., Vr. nr. 140, 22 oktober 2019 (B. RZOSKA, antw. M. DIEPENDAELE).

Vr. en Antw. VI.Parl., Vr. nr. 3342, 22 september 2020 (M. VANDE REYDE, antw. M. DIEPENDAELE).

C. Administratieve standpunten en circulaires

Circ.nr. 4/2012, 4 mei 2012, www.fisconetplus.be.

Circ.nr. 8/2012, 19 juli 2012, www.fisconetplus.be.

Circ.nr. 5/2013, 10 april 2013, www.fisconetplus.be.

Standpunt VLABEL nr. 15093 d.d. 22.06.2015, "Fiscale gevolgen omgekeerd duolegaat met bepaalbaar bedrag", gepubliceerd op 7 juli 2015, <https://belastingen.vlaanderen.be/sp-15093-fiscale-gevolgen-omgekeerd-duolegaat-met-bepaalbaar-bedrag>.

Standpunt VLABEL nr. 15093 d.d. 08.02.2016, "Fiscale gevolgen omgekeerd duolegaat met bepaalbaar bedrag", gepubliceerd op 23 februari 2016, <https://belastingen.vlaanderen.be/sp-15093-fiscale-gevolgen-omgekeerd-duolegaat-met-bepaalbaar-bedrag>.

VERWIJZINGEN NAAR RECHTSPRAAK

GwH 30 oktober 2013, nr. 141/2013, *BS* 2 januari 2014.

Cass. 18 maart 1909, *Pas.* 1909, I, 184.

Cass. 5 juli 1923, *Pas.* 1923, I, 406.

Cass. 15 juni 1990, *T.Not.* 1992, 10, noot C. BEYER.

Antwerpen 7 december 2010, *LRB* 2011 (samenvatting DE JONCKHEERE), 42.

Antwerpen 17 november 2020, *RW* 2020-21, nr. 25, 987-989.

Brussel 29 november 2016, *T.Not.* 2018, 143-156, noot J. VERSTRAETE.

Gent 28 april 2016, *RW* 2017-18, 1268.

Luik 22 mei 1968, *Pas.* 1968, II, 266.

Rb. Brussel 2 maart 1955, *Pas.* 1958, III, 30.

Rb. Gent 30 juni 2014, *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 1, 25-28.

Rb. Hasselt 19 september 2013, *Not.Fisc.M.* 2014, afl. 5-6, 147-148.

VERWIJZINGEN NAAR RECHTSLEER

A. Boeken

AYDOGAN, A., *Handboek Vlaamse erfbelasting*, Mortsel, Intersentia, 2020, 239 p.

BARBAIX, R. en VERBEKE, A., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Brugge, Die Keure, 2012, 201 p.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie (vierde editie)*, Mortsel, Intersentia, 2018, 422 p.

BUYSSENS, F. en VERSTRAETE, J., *Notarieel familie- en familiaal vermogensrecht met opstellen van akten en notariële praktijk, deel 2*, Leuven, Acco, 2015, 354 p.

DE HERDT, J., DECKERS, C. en GEELHAND DE MERXEM, N., *(Fiscale) successieplanning "in extremis" in Vlaanderen: Naar een nieuw concept inzake fiscale successieplanning*, Gent, Larcier, 2008, 467 p.

DE VOGELAERE, T., *Het testament: enkele basisbeginselen*, Bruxelles, Intersentia, 2015, 116 p.

DEBLAUWE, R. en PEETERS, B., *Fiscaliteit van de liefdadigheid: belasting, vrijgevigheid en vrijwilligheid*, Brussel, Larcier, 2002, 442 p.

DEBLAUWE, R., *Inleiding tot de Vlaamse Erfbelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2019, 1164 p.

DEKKERS, R. en CASMAN, H., *Handboek burgerlijk recht IV – Huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 917 p.

ALOFS, E., DEKKERS, R., CASMAN, H. en VERBEKE, A.-L., *Efrecht en giften (derde herziene editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 364 p.

DELNOY, P., *Les libéralités et les successions. Précis de droit civil*, Brussel, Larcier, 2013, 427 p.

DESCHRIJVER, D., *Verenigingen, Stichtingen & Belastingen*, Schoten, Roularta Media Group, 2019, 1247 p.

CASTELEIN, C. en DIERYNCK, J., *Vermogensplanning voor en door beschermde personen*, Mortsel, Intersentia, 2014, 251 p.

DE CLRECQ, M., DILLEMANS, R. en VAN DEN BOSSCHE, A., *Beginnelsen van het Belgisch Privaatrecht VII – Testamenten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 409 p.

DE HERDT, J., DECKERS, C. en GEELHAND DE MERXEM, N., *Handboek estate planning. Bijzonder deel 1: (Fiscale) successieplanning "in extremis" in Vlaanderen*, Gent, Larcier, 2008, 467 p.

LAUWERS, T., *Regionale belastingen*, Acedemia Press, Gent, 2019, 426 p.

GEELHAND DE MERXEM, N. en MAELFAIT, A., *Nalaten aan het goede doel: juridisch bekeken*, Brugge, Die Keure, 2008, 47 p.

RUYSSSEVELDT, J., *Successierechten*, Mechelen, Kluwer, 2019, 619 p.

RUYSSSEVELDT, J., *Praktijkgids successieplanning 2019-2020*, Rijswijk, Artoos Communicatiegroep, 2019, 1028 p.

SWENNEN, F., *Geestesgestoorden in het Burgerlijk Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2001, 879 p.

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 626 p.

VERSLUYS, L., *Je rechten bij erfenis*, Berchem, Uitgeverij EPO, 2010, 491 p.

BUYSSENS, F. en VERSTRAETE, J., *Notarieel familie- en familiaal vermogensrecht met opstellen van akten en notariële praktijk. Deel 2*, Leuven, Acco, 2016, 333 p.

WEYTS, L., *Notarieel fiscaal recht. Deel 2: De aangifte van nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2010, 586 p.

B. Bijdragen in verzamelwerken

BAEL, J., "Het beding van aanwas" in DE WULF, C., *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het opstellen van Notariële Akten*, Mechelen, Kluwer, 2011, 901-959.

VERBEKE, A.-L., "Voorwoord bij de tweede editie Handboek Estate Planning" in BUYSSENS, F., DERYCKE, H. en VERBEKE, A. (eds.), *Handboek Estate Planning. Algemeen deel 5: Vermogensplanning met Effect na Overlijden: Erfrecht en testament*, Brussel, Larcier, 2014, III-VIII.

PLINGERS, S., "Duolegaat" in BUYSSENS, F., DERYCKE, H. en VERBEKE, A. (eds.), *Handboek Estate Planning. Algemeen deel 5: Vermogensplanning met effect na overlijden: erfrecht en testament*, Brussel, Larcier, 2013, 335-339.

DEREME, F., "Les legs duos" in BAUGNIET, N. en TAYMANS, J.-F. (eds.), *Planification successorale: aspects civils et fiscaux*, Louvain-la-Neuve, Academia Bruylant, 2008, 465-473.

LABEEUW, N., "Charity: fiscaliteit van de non-profitsector" in DEBLAUWE, R. en PEETERS, B., *Fiscaliteit van de liefdadigheid. Belasting, vrijgevigheid en vrijwilligheid*, Gent, Larcier, 2002, 11-61.

MAELFAIT, A., "Duo-legaat en successierechten" in PINTENS, W. en DU MONGH, J. (eds.), *Familiaal Vermogensbeheer: het burgerlijk Wetboek na 200 jaar nog actueel*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 87-136.

MAELFAIT, A., en VAN LANGENHOVE, A., "Schenken en nalaten aan het goede doel" in BOSSAERTS, B., MAELFAIT, A., en VAN LANGENHOVE, A., *Goed geregeld goed gegeven: voor een betere wereld*, Brugge, die Keure, 2020, 9-90.

NIJBOER, N., "Grondvereisten" in VERBEKE, A.L., VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 181-252.

ROELAND, S., "Krachtlijnen, aandachtspunten en overgangsbepalingen bij de overstap van W.Venn. naar WVV" in VLANOT, *VlaNot Jaarboek 2019*, Mortsel, Intersentia, 2020, 3-32.

VAN GEEL, A., "Op welke wijze is vermogensplanning mogelijk na de inwerkingtreding van de nieuwe fiscale antimisbruikbepaling?" in C. DECLERCK en W. PINTENS (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 317-334.

VAN MELKEBEKE, P., "De legaten vrij van successierechten of de duo-legaten" in DELNOY, P., *In de herfst van mijn leven. Notarieel Congres 2007*, Brussel, Larcier, 2007, 117-128.

C. Tijdschriften

AERTS, E., "Vlaanderen neemt inning registratie- en successierechten over... maar deel blijft federaal", *Fisc.Act.* 2015, 12-16.

AERTS, M. en DELBROEK, M., "Vlaanderen wijzigt erfbelasting: een renovatie zonder plan", *Juristenkrant 2020*, afl. 3, 12-13.

ACKERMANS, R. en ALLARD S., "Duidelijkheid over de private stichting in het Vlaamse Gewest", *Fisc.Act.* 2018, afl. 14, 6-10.

BEERNAERT, J.-E., "La nouvelle disposition anti-abus en matière d'impôts directs à l'aune du droit fiscal de la famille: "much ado about nothing"?", *Act.dr.fam.* 2012, (174) 175.

CARDOEN, B., "Omgekeerd duo-legaat: wat als het legaat slechts 'bepaalbaar' is?", *Fiscoloog* 2015, 8.

CARMELIET, B., "Duolegaat of legaat vrij van successierechten", *Intercon.* 2009, afl. 3, 51.

COOLS, H. en VAN BOXSTAEL, K., "Ontferf uw erfgenamen (gedeeltelijk) en laat ze meer overhouden: de paradox van het duolegaat", *TEP* 2010, 242-265.

DE BRAUWERE, V.A. en DE FOY, G., "Abus fiscal en ingénierie patrimoniale: le tigre en papier", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 298-301.

DE BROE, L. en BOSSUYT, J., "Interpretatie en toepassing van de algemene antimisbruikbepalingen in de inkomstenbelasting, registratie- en successierechten", *AFT* 2012, 9.

DE NEVE, S., "Heeft het omgekeerd duolegaat nog een toekomst?", *Acc.Act.* 2015, afl. 23, 7.

DE WILDE D'ESTMAEL, E., "Les droits de donation et les droits de succession à l'épreuve de la nouvelle règle sur l'abus fiscal", *Rec.gén.enr.not.* 2012, 283.

DEBLAUWE, R., "Reeks Vermogensplanning – Het duolegaat nader bekeken", *AFT* 2009, 10-11.

DEBLAUWE, R., GOOSSENS, L. en VAN GEEL, A., "Exit duolegaat en andere wijzigingen inzake Vlaamse schenk- en erfbelasting: welke lessen hieruit trekken?", *T.Not.* 2020, nr. 13, 4-6.

DE HERDT, J., DECKERS, C. en VAN WINCKEL, V., "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 2-8.

ELSERMANS, R., "Het omgekeerd duolegaat met een bepaalbaar bedrag aanvaard door VLABEL: het zit hem in de formulering", *VIP* 2016, afl. 2, 48.

EVERAERT, L., "Hervorming van de erfbelasting - Wat moeten we onthouden?", *VIP* 2018/2, 17-22.

FRANCK, L. en JANSSENS, E., "Een vergelijkend overzicht van de verschillende samenlevingsvormen naar Belgisch recht", *T.Not.* 2020, nr. 3-4, 1-15.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het duo-legaat. Hoezo (fiscaal) gevaarlijk?", *Notariaat* 2011, 1-5.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Le legs en duo et les articles 70 alinea 2 et 108 du Code des droits de succession", *Rec.gén.enr.not.* 2011, 246-247.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het duolegaat: er is goed en slecht nieuws", *Notariaat* 2013, Afl. 11, 1-4.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het omgekeerd duo-legaat met een bepaalbaar bedrag en artikel 64, lid 2 W. Succ." (noot onder Rb. Hasselt 19 september 2013), *Not.Fisc.M.* 2014, afl. 5-6, 150-151.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het omgekeerde duolegaat met bepaalbaar bedrag: nu wel correcte beslissing" (noot onder Rb. Gent 30 juni 2014), *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 1, 28-29.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Fiscaal misbruik in het Vlaams Gewest: geen 'witte lijst' meer", *Fiscoloog* 2015, afl. 1417, 9-11.

HEYLEN, F., "Het E=MC2 van het duo-legaat – Naar een allesomvattende formule voor het duo-legaat", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 2, 35-38.

HINNEKENS, P., "Fiscus lijnt toepassingsgebied af voor registratie en successie", *Fisc.Act.* 2012/28, (1) 2.

LAUKENS, S., "Het duolegaat: een stand van zaken", *Acc.Act.* 2015, 1-4.

MELIS, T., "Fiscaal misbruik inzake registratie- en successierechten", *Registratierechten* 2012, 7-15.

BARBAIX, R., GEELHAND, N en PUELINCKX-COENE, M., "Giften, 2009-2011", *TPR* 2013-1, 639.

RASSON, G., "Les legs libres de droits de succession (art. 64, al. 2, du Code des droits de succession)", *Rec.gén.enr.not* 1995, nr. 24.474, 133.

SPRUYT, E., "Fiscale antirechtsmisbruikbestrijding in het registratie- en successierecht: alles kan beter!", *TEP* 2012/5, (300) 302.

SPRUYT, E., "Antimisbruikbepaling in registratie- en successierecht: nieuwe ontwikkelingen", *TEP* 2013, 7-8.

SPRUYT, E., "Registratie- en erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit, Interpretatieve vragen i.p.v. rulings – Eigen(zinnige) omzendbrief inzake fiscaal misbruik", *Notariaat* 2015, afl. 3, 1-5.

SPRUYT, E., "Vlaamse schenk- en erfbelasting hervormd", *Fisc.Act.* 2017, afl. 29, 3-13.

TUYTTEN, S., "Duo-legaat is geen fiscaal misbruik", *VZW Info* 2013, 4.

VAN BOVEN, R., "Heeft het omgekeerde duolegaat nog een toekomst?", *De Venn.* 2015, afl. 11, 8-9.

VAN BOVEN, R., "Het (omgekeerd) duolegaat", *Acc.Act.* 2016, afl. 13, 4.

VAN DEN BOSSCHE, A., "Het internationaal testament.", *T.Not.* 2019, afl. 5, 402-413.

VAN DYCK, J., "Nieuwe, meer 'volwassen' algemene antimisbruikbepaling", *Fiscoloog* 2012, 3.

VAN GERVEN, D., "De private stichting als instrument voor familiale regelingen", *T.Not.* 2020, nr. 6, 442.

VAN WINCKEL, V., "Le legs en duo – Comment rédiger le testament de façon optimale?", *Rec.gén.enr.not.* 2013, 5-12.

VAN ZANTBEEK, A., "Antimisbruikcirculaire nr. 8/2012. Bedreiging of opportuniteit in estate planning-land?", *TEP* 2012, 291-299.

HERBERT, O., VAN GEEL, A., VAN GOIDSENHOVEN, E., VANDEN ABEELE, G. en VANHOVE, J., "Kerncijfers van de Belgische vermogensfiscaliteit 2020", *VIP* 2020, afl. 2, 61.

MELIS, T. en VERMEULEN, W., "De nieuwe antimisbruik-bepaling inzake schenkings- en successierechten: storm in een glas water?", *Registratierechten* 2012, 13-16.

VERSTRAETE, N., "Het omgekeerd duolegaat dood en begraven?", *T.Not.* 2016, afl. 1, 5.

WEYTS, L., "Over wit en zwart en velen tinten grijs: de antimisbruikbepaling bij registratie- en successierechten", *T.Not.* 2013, (384) 384-405.

VERWIJZINGEN NAAR INTERNETBRONNEN

AYDOGAN, A., "De afschaffing van duolegaten is een streep door de rekening van kinderloze alleenstaanden", 2021, https://moneytalk.knack.be/geld-en-beurs/belastingen/de-afschaffing-van-duolegaten-is-een-streep-door-de-rekening-van-kinderloze-alleenstaanden/article-opinion-1684435.html?cookie_check=1616245002.

BOUCKAERT, A., "Legatenbarometer 2018 (2010-2018)", Gent, 2018, <https://www.hogent.be/sites/hogent/assets/File/Legatenbarometer%202018.pdf>, 1-18.

COLPAERT, M., "Duolegaat levert geen fiscaal voordeel meer op aan de verre familieleden", https://www.msf-azg.be/nl/nultarief?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0TnAxKW0exinHPC3dx3M9gP-EsZ1j_3hkGucx1hprr_DZZeyBaISH_YaAsXZEALw_wcB.

GEERARDYN, A., "Vlaamse regering constructief in overleg met Rode Kruis-Vlaanderen en Kom op tegen Kanker over afschaffing duo-legaat", 28 oktober 2019, https://www.rodekruis.be/nieuws-kalender/nieuws/vlaamse-regering-constructief-in-overleg-met-rode-kruis-vlaanderen-en-kom-op-tegen-kanker-over-afschaffing-duolegaat/?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0Tn707X8q4OJO9RPQmceJpQpZtgzGZrVcZWXHuG1K5bIIIdl6LFadf0UaAm0aEALw_wcB.

GOEMANS, A., "Afschaffing duolegaat", 24 maart 2021, <https://dierenartsenzondergrenzen.be/nieuwsberichten/afschaffing-duo-legaat/>.

MAUS, M., "Geen belastingontwijking meer via duolegaat: zoveel blijft er over als je 600.000 euro bij testament toekent aan dire familieleden", 22 september 2020,

<https://www.hln.be/economie/geen-belastingontwijking-meer-via-duolegaat-zoveel-blijft-er-over-als-je-600-000-euro-bij-testament-toekent-aan-drie-familieleden~aa5ae8d5/>.

RASKING, J., "Afschaffing gunstregime bij duo-legaat uitgesteld", 9 september 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200908_97900338.

RISACK, L., "Afschaffing duolegaat en invoering van de vriendenerfenis", 14 april 2021, <https://rechtenkrant.be/afschaffing-duolegaat-en-invoering-van-de-vriendenerfenis/>.

VAN DER DONCKT, D., "Wat met het duolegaat?", 11 maart 2021, https://www.uzbrusselfoundation.be/news/109/99/Wat-met-het-duolegaat?gclid=Cj0KCQjw-LOEBhDCARIsABrC0Tnklye0tdeOMi0ANdH8ZyBoRROIfuMth_gEQxTLnwLBqIGelsyXrDQaAtMfEALw_wcB.

VAN MALDEGEM, P., "Afschaffing duolegaat wordt uitgesteld", 3 september 2020, <https://www.tijd.be/netto/news/erven-en-schenken/afschaffing-duolegaat-wordt-uitgesteld/10249131.html>.

VLAAMSE REGERING, *Vlaams Regeerakkoord 2019-2024*, <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/varia/regeerakkoord-2019-2024.pdf>.

X, *FEDNOT*: "Duolegaat levert geen fiscaal voordeel meer op", 23 september 2020, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/detail/duolegaat-levert-geen-fiscaal-voordeel-meer-op>.

X, *FEDNOT*: "De afschaffing van het fiscaal voordeel bij duolegaten is een feit", 17 maart 2021, <https://www.notaris.be/nieuws-pers/detail/de-afschaffing-van-het-fiscaal-voordeel-bij-duolegaten-is-een-feit>.

X, "Diependaele over nieuwe erfbelasting: Wie duolegaat heeft, gaat best opnieuw naar notaris", 18 maart 2021, <https://radio2.be/de-inspecteur/diependaele-over-nieuwe-erfbelasting-wie-duolegaat-heeft-gaat-best-opnieuw-naar#houvol>.

X, "Tevreden met nieuwe regeling over belastingvrij nalaten en schenken", 18 maart 2021, <https://www.rodekruis.be/nieuws-kalender/nieuws/verheugd-over-belastingvrij-nalaten-en-schenken/>.

X, "CRT", <https://www.notaris.be/erven-schenken/het-testament/het-centraal-register-van-testamenten-crt-2>.

X, *Testament.be*, <https://www.testament.be/nl/Goede-doelen/>.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: INTERVIEW OP 15 JANUARI 2021 MET DIRECTRICE CARINE COOPMAN EN JURIDISCHE MEDEWERKSTER ANNE VAN DEN BUSSCHE, VAN TESTAMENT.BE.

Inleiding

Anne Van den Bussche - De techniek van de duo-legaten is een ingewikkeld materie, de wettelijke basis is federaal geregeld en de regio's zijn bevoegd voor de tariefbepaling. Ze hebben beroep gedaan op de techniek van de brutering. Inzake de duo-legaten is het belangrijk in te zien dat de voedingsbodem voor duo-legaten rechtstreeks een band heeft met de hoge tarieven voor erfbelastingen in de zijlijn. Dat is een reden voor het succes van de duo-legaten. De percentages in de zijlijn bedragen 55%, zolang deze zo hoog zijn, zullen mensen naar manieren zoeken om dit te omzeilen. Op dit moment blijft de discussie beperkt tot het Vlaams gewest, federaal gesitueerde organisaties wachten de reactie van het Brussels en Waals gewest af.

Anne Van den Bussche - Het duo-legaat was een techniek dat de fiscale belasting verminderde, maar doorgaans een fiscale opbrengt van 30% of 40% op de nalatenschappen met zich meebracht. Als het duo-legaat niet meer gebruikt kan worden als middel om de hoge fiscale tarieven te vermijden, dan zullen mensen meer beroep gaan doen op schenkingen. Schenken kan onder verschillende voorwaarden, zoals met voorbehoud van vruchtgebruik. Het duo-legaat is enerzijds een manier om aan fiscale vermogensplanning te doen en anderzijds is het een techniek van generositeit om iets na te laten aan een goed doel. De meeste goede doelen zijn ervan overtuigd dat wanneer de fiscale "drive" uitgeschakeld wordt dat er geen beroep meer gedaan zal worden op de techniek van de duo-legaten.

Anne Van den Bussche - Het is een techniek die de overheid 30% tot 40% belastinginkomsten verstrekt, tegenover de schenkingsrechten die slechts 10% omvatten. Specialisten zijn van mening dat het budgettaire oogmerk niet gehaald zal worden. De afschaffing van het duo-legaat zal niet zorgen voor meer fiscale inkomsten, de berekening die gemaakt werd door VLABEL, Vlaamse belastingdienst, was een berekening bij onveranderde gedrag patronen bij de erflaters. Specialisten zijn het erover eens dat wanneer de techniek van het duo-legaat zal verdwijnen dat er veel meer beroep gedaan zal worden op andere technieken, zoals schenkingen. Het is belangrijk dat er data wordt verzameld waardoor het geëvalueerd kan worden.

Anne Van den Bussche - De techniek van de duo-legaten is maar een epi-fenomeen. Het basisprobleem, de voedingsbodem voor het duo-legaat zijn de hoge tarieven en de hoge rechten in de zijlijn. Daarbij doet het Vlaams Gewest het niet zo slecht, in vergelijking met het Waals en Brussels gewest. Een bewijs hiervan is het voorstel van de Vlaamse Regering door het voorzien van een vriendenerfenis. De vriendenerfenis is een eerste poging om de te hoge erfbelasting in de zijlijn drastisch te verminderen, tot het niveau van de tarieven in de eerste lijn, maar wel beperkt tot een bedrag van een belastbare basis van 15.000 EUR.

Anne Van den Bussche - Op ethisch vlak ontstaat er een discussie, aangezien mensen zonder kinderen quasi "verplicht zijn om te schenken" om de fiscale impact van de erfbelasting te verminderen. Het schenken van vermogen, door een vermogensoverdracht bij leven te doen, is voor een kapitaalkrchtig publiek. De gemiddelde mens, met een gewoon eigendom en pensioen, kan zijn huis bij leven schenken maar daar zijn de mogelijkheden beperkter. Schenken kan met voorbehoud van vruchtgebruik, met clausules of met optioneel clausules van onderhoud. De schenker kan er niet op terugkomen, dat is het grote verschil met een testament. Een testament kan ten alle tijden worden herzien als je wilsbekwaam bent.

Worden er jaarlijks veel testamente opgemaakt ten voordele van een goed doel, ziet u een toename of een afname?

Carine Coopman - Er is daar heel weinig cijfermateriaal over beschikbaar, omdat je niet verplicht bent om het testament te registreren. De HoGent heeft een legatenbarometer ontworpen, hierdoor kan er jaarlijks gekeken worden naar de verdeling van inkomsten aan verschillende goede doelen uit legaten en hoe deze evolueren. Uit deze resultaten blijkt een positieve evolutie. De verdeling Waalse, Vlaamse en nationale organisaties wordt ook gemaakt waardoor de cijfers representatief zijn voor België. De cijfers van Vlaanderen worden jaarlijks opgevraagd, hierdoor kan er gekeken worden hoeveel erfbelasting er betaald moeten worden en wat de inkomsten zijn op de goede doelen. Er worden jaarlijks veel testamente opgemaakt, het bedrag dat goede doelen ontvangen stijgt op jaarbasis.

Wat is de motivatie van mensen om een duo-legaat in hun testament op te nemen?

Anne Van den Bussche - Het duo-legaat werkt met twee drivers, ten eerste het realiseren van een fiscale besparing en ten tweede het nalaten aan een goed doel. Bij sommige erflaters is de driver van successieplanning groter dan de driver van generositeit. Dit is de drijfveer geweest van minister Diependaele, er werd te frequent gebruik gemaakt van de techniek van de duo-legaten om aan fiscale planning te doen. Dit kan worden tegengegaan, door uw erflater die een duo-legaat opneemt en een minimum van het legaat wenst te legateren aan het goede doel, door deze mensen een netto minimum op te leggen. Zo kan er fiscale maximalisatie nagestreefd worden, maar dit in combinatie met een minimum netto percentage dat moet toekomen aan het goede doel. De meeste goede doelen hebben daar richtlijnen voor. Een veel gebruikte richtlijn door grote goede doelen is een percentage van minstens 10% netto van de nalatenschap, na aftrek van de lasten, vereisen om een duo-legaat te aanvaarden. Dit is ook ons advies naar de overheid toe. Alle goede doelen zijn akkoord met het nultarief, maar niet alle goede doelen zijn akkoord met de voorgestelde wijzigingen duolegaat en zijn er trouwens ook van overtuigd dat het nultarief als compensatie niet voldoende zal zijn. Het is zeker zo dat voor de grotere organisaties, die veel duo-legaten hebben, er geen compensatie is. testament.be kreeg de eerste jaren minder vragen over het duo-legaat, doorheen de jaren werd dit meer en meer. Ze hebben het duo-legaat ook meer in de kijker gezet, zodat meer mensen van deze techniek gebruik hebben gemaakt.

Carine Coopman - Momenteel krijgen we telefoontjes van mensen die zich afvragen wat ze moeten doen als het duo-legaat gaat verdwijnen, maar hoe groot de impact gaat zijn kunnen we niet in cijfers uitdrukken. Er zijn ook mensen die zonder het duo-legaat ook al van plan waren een goed doel op te nemen in hun testament.

Carine Coopman - Ondertussen hebben een aantal goede doelen een groot bedrag aan inkomsten uit het duo-legaat. Er zal afgewacht moeten worden en er zal onderzoek gevoerd moeten worden om het probleem in kaart te brengen. Het cijfermateriaal van dit jaar gaat niet correct zijn, we zitten met een overgangsjaar. Pas vanaf 2022 heb je een volledig jaar zonder duo-legaten. Het opzoekwerk daaromtrent moet nog gebeuren.

Carine Coopman - Ook hebben niet alle goede doelen inkomsten uit duo-legaten, vaak zijn het de grote goede doelen die daarop ingezet hebben. Kleinere goede doelen die hebben niet de interne kennis om daarmee bezig te zijn, het duo-legaat wordt daar uitzonderlijk gebruikt, waardoor de daling van de erfbelasting voor deze goede doelen, van 8,5 naar 0%, zeer welgekomen zal zijn. Het zijn de grotere organisaties die wel inzetten op de duo-legaten, deze zullen netto inkomensverlies lijden dat is zo goed als zeker. Daarnaast zijn er verschillende goede doelen die geïnvesteerd hebben in de groepscampagne om de duo-legaten te promoten, hier is op dit moment geen cijfermateriaal over. Door deze campagne zijn er vermoedelijk verschillende testaments met duo-legaat opgesteld, die op dit moment nog niet zijn opgevolgd.

Anne Van den Bussche - Het is belangrijk om aan te halen dat er een grote diversiteit aan goede doelen is. Goede doelen met minder publiciteit worden minder in testaments met een duo-legaat opgenomen. Een testament is nochtans een eenzijdige rechtshandeling. Vanuit mijn praktijkervaring van twaalf jaar bij Artsen Zonder Grenzen, waren wij in de meeste gevallen zelfs niet eens op de hoogte wanneer er een testament met duo-legaat werd overgedragen aan Artsen Zonder Grenzen. Wanneer men bericht wordt door een notaris, dan is men begünstigd en dat is bijna altijd een aangename verrassing. Een mens maakt een testament op en het wordt pas bij een overlijden tot uitvoering gebracht. Het testament is iets speciaals, men maakt dit vaak op een bepaalde leeftijd op, waarna men het in vele gevallen elke vijf jaar herzielt. Er zijn ook nog andere opties om goederen over te dragen na een overlijden. Men kan bijvoorbeeld beslissen om tot schenkingen over te gaan. Men kan ook beslissen om alles uit te geven. Een testament is een eenzijdige rechtshandeling en kan makkelijk gewijzigd worden. Dit is nog makkelijker als het eigenhandig is, maar ook een notariële akte kan op elk moment gewijzigd worden.

Carine Coopman - Er kan gesteld worden dat er bij een duo-legaat altijd een stukje fiscale motivatie is. De vraag is dan hoe zwaar weegt dit door ten aanzien van onder andere de generositeit. Ergens is er namelijk een grens waarbij we moeten zeggen wanneer dit niet meer aanvaardbaar is. Goede doelen kunnen als ze zich gebruikt voelen om fiscaal voordelen te behalen, altijd de erfenis weigeren. Soms proberen ze op deze manier dingen af te sluiten met legatarissen als ze vinden dat ze deze niet kunnen aanvaarden. Soms gaan ze een dading aan met de neven en nichten zodanig dat ze toch een minimum overhouden. Dat wil zeggen dat de erfgenamen toch een deel van de erfbelasting dragen, zodat niet alle lasten op de schouders van het goede doel terecht komt. Dit is natuurlijk niet

de ideale manier. De beste manier is namelijk wanneer het testament zelf correct is opgesteld, waarbij een voldoende groot bedrag wordt nagelaten voor het goede doel.

Hoe wordt de praktische kant bij de uitwerking van een duo-legaat door de goede doelen ervaren?

Anne Van den Bussche - Het is een aangename verrassing wanneer men als algemeen legataris wordt aangeduid. Er is een verschil tussen een goed doel als algemeen of als bijzonder legataris aan te stellen bij het duo-legaat. Je hebt organisaties die inderdaad voldoende kennis hebben omdat ze juristen kennen of een bevriende notaris hebben, die deze handelingen voor hen uitvoert. Het is ook zo dat bepaalde goede doelen niemand daarvoor ter beschikking hebben. De oplossing is dan om de notaris aan te spreken en de notaris hiermee te belasten. Soms wordt ook aanbevolen om omgekeerde duo-legaten te voorzien, zodat het goede doel de minste verantwoordelijkheid heeft. Het is met andere woorden een keuze van de erflater. Sommige erfslaters kiezen expliciet om het goede doel als algemeen legataris aan te wijzen, omdat ze hun familie geen administratieve lasten willen geven. Dit is zeker het geval voor mensen waarvan sommige familieleden zich in het buitenland bevinden. Zoals eerder vermeld hebben organisaties voldoende kennis nodig om dit af te handelen. Omwille van deze redenen hebben grote organisaties zoals bijvoorbeeld Artsen Zonder Grenzen personeel in dienst die daarmee professioneel belast zijn. Kleinere organisaties die financieel niet de mogelijkheid hebben om hiervoor personeel aan te nemen kunnen dan beroep doen op een notariaat. Het is dus met andere woorden een belangrijk juridisch verschil.

Carine Coopman - De algemeen legataris draagt alle verantwoordelijkheid voor de afhandeling van een nalatenschap. Wanneer een goed doel dus de bijzonder legataris is, zitten ze in een comfortabele positie. Ze dragen namelijk geen enkele verantwoordelijkheid voor de afhandeling. Ze moeten enkel op basis van elementen van het actief en passief analyseren of ze de erfenis kunnen aanvaarden. Het is namelijk zo dat in sommige gevallen risico's verbonden zijn aan de erfenis waardoor het soms beter kan zijn om deze te weigeren in plaats van deze te aanvaarden. Eens de organisatie beslist heeft om de erfenis te aanvaarden kunnen ze comfortabel van de voordelen genieten. Ze moeten enkel op het einde van het proces hun rekeningnummer meedelen. Voor het goede doel is het omgekeerd duo-legaat dus zeer interessant, zowel op juridisch vlak als op administratief vlak. Soms zijn er erfslaters die specifiek meedelen dat het goede doel de administratieve afhandeling moet doen, voor eventueel neven of nichten, omdat zij niet de tijd en de capaciteit hebben om dit te doen. Dit is in mijn ogen een keuze van de erfslaters.

Anne Van den Bussche - Het omgekeerd duo-legaat wordt als comfortabeler ervaren ten opzichte van het klassiek duo-legaat. Het duurt wel even om door de notaris alles te laten analyseren om te kunnen beslissen of het duo-legaat aanvaard zal worden of als er hiervoor te veel risicofactoren aan verbonden zijn. Eens de afweging is gemaakt is het zeer comfortabel, omdat de algemeen legataris in dat geval alles moet afhandelen. Grote organisaties werken samen met notariskantoren om deze zaken efficiënt te kunnen afhandelen. Nog grotere organisaties zoals bijvoorbeeld Artsen Zonder Grenzen, hebben er eigenlijk geen probleem mee om als algemeen legataris op te treden. Op deze manier kunnen ze de realisaties van de activa nauwer op de voet volgen. Bijvoorbeeld bij de verkoop van een onroerend goed, door dit goed op te volgen, kan dit een verschil opleveren van enkele

tienduizenden euro's. Het is natuurlijk extra werk voor de organisaties, maar het levert dus ook extra voordeel op. Wanneer organisaties dus voldoende kritische massa van legaten en duo-legaten ter beschikking hebben kunnen ze hier fulltime personeel voor aanwerven. Zij zullen tijdens het proces van de realisatie van de activa, kort op de bal spelen en goed onderhandelen. Doordat ze de verantwoordelijkheid dragen kunnen ze ook beslissen voor welke prijs bijvoorbeeld het onroerend goed wordt verkocht. Als de organisatie vindt dat dit te weinig is kunnen ze dit kennisgeven, terwijl wanneer zij niet de algemeen legataris zijn, zitten zij niet in de rechtspositie om deze beslissing te kunnen nemen. Een organisatie die hier dus veel mee bezig is kan zo de erfenis verhogen.

Carine Coopman - Het is dus als organisatie interessant om de verkoop van deze onroerende goederen zelf in de hand te hebben. Wanneer de nalatenschap bijvoorbeeld bestaat uit roerende goederen, zoals een aandelenportefeuille, dan kan ook de tijdsbepaling van de verkoop heel belangrijk zijn. Hierbij kan je als organisatie minder het verschil maken. Het belangrijkste is dat voor organisaties die de verkoop van onroerende goederen zelf kunnen opvolgen hier weldegelijk het verschil kunnen maken. De moeilijkheden zijn dus eerder beperkt. Dit komt ook terug in de jaarlijkse studie van de HoGent. Het is een last voor de organisatie in de zin van de hoeveelheid opvolgingswerk. Grotere organisaties die voldoende kritische massa hebben uit legaten kunnen perfect fulltime personeel hiervoor aanwerven. Dit is vaak het probleem bij kleinere organisaties waarbij deze kritische massa veel minder is.

Wat is jullie persoonlijke mening over de modelering van het duo-legaat?

Carine Coopman - Het allerbelangrijkste is dat we zeer blij zijn met de verlaging van het tarief van 8,5% naar 0%. Maar het is nog de vraag of het de inkomsten uit de duo-legaten zal compenseren. Het is een prijs die de sector zal moeten betalen.

Anne Van den Bussche - We kunnen ook zeggen dat binnen de leden van testament.be, dat er duidelijk twee strekkingen zijn. Sommige organisaties zitten op dezelfde golflengte als de Vlaamse Regering. Deze vinden dat fiscale optimalisatie en goede doelen niet samengaat. Voor hen is het goed dat de techniek van duo-legaten opzij wordt geschoven. Als mensen legateren moet het om de rede van liberaliteit zijn. Deze strekking is ook zeker aanwezig. Daarnaast is er de strekking die het memorandum pro duo-legaat heeft opgesteld, deze goede doelen hebben over het algemeen, de voorbije jaren mooie inkomsten uit de duo-legaten gekregen. Zij vrezen als men het duo-legaat als fiscale optimalisatie afgeschaft, wordt er beroep gedaan op andere middelen van fiscale optimalisatie. Deze zullen meer inkomstenverlies meebrengen. Ook vinden zij dat de hoge tarieven van erfbelasting in de zijlijn een probleem zijn. De techniek van de duo-legaten is een techniek dat de fiscale belasting afschaft en gekoppeld is aan een bonus voor het goede doel en het is een techniek die u als overheid nog steeds 30% à 40% opbrengt, in vergelijking met het tarief van 55% en vooral in vergelijking met de 10% van schenkingsrechten.

Carine Coopman - Als je kijkt naar de goede doelen aangesloten bij testament.be dan zag je duidelijk twee strekkingen. Er is globaal geen eenduidige mening als je naar de goede doelen gaat kijken. Het

is niet zo dat alle goede doelen op een lijn liggen. Het heeft ook te maken met de accenten die je hebt gelegd bij het maken van je visie.

Welke invloed heeft de wijziging van de duo-legaten op de goede doelen en de mate waarin de goede doelen in het testament kunnen worden opgenomen?

Anne Van den Bussche - Onze vrees is dat er geen volledige compensatie, het is slechts gecompenseerd door het 0%-tarief. De grotere organisaties die in het verleden veel duo-legaten hebben gehad zullen waarschijnlijk minder inkomsten hebben. Deze zullen wellicht niet gecompenseerd worden door het 0%-tarief. Het 0%-tarief komt ten goede aan alle goede doelen, maar dit zal niet het verlies van de inkomsten van grotere organisaties, die veel duo-legaten hebben, compenseren.

Het 0%-tarief is niet van toepassing op private stichtingen, er is een onderscheid in de goede doelen gemaakt. De private stichtingen behouden het tarief van 8,5%. Wat vinden jullie hiervan?

Carine Coopman - Op dit punt is het interessant om te zien dat de raad van state hier geen opmerking over geformuleerd heeft in hun advies. De raad van state heeft wel een opmerking gemaakt op het feit dat de ziekenfondsen uitgesloten werden van de 0%-tarief regeling. De regering heeft het op die manier aangepast maar deze heeft niets gezegd over private stichtingen.

Anne Van den Bussche - De private stichtingen zijn iets apart, het is een uiteenlopende vorm, die voor vele uiteenlopende projecten worden gebruikt. Dit is enerzijds om mindervalide kinderen een onbezorgd leven te garanderen na het overlijden van hun ouders maar evengoed om familiepatrionium op meerdere generaties veilig te stellen. Dit is de casus van Koningin Fabiola die een stichting had opgericht om kunstwerken van haar familie te beveiligen tegen te hoge erfbelasting over meerdere generaties heen. Hierdoor is het toch een beetje anders dan een klassiek goed doel. Het is bedoeld om een bepaald familiaal patrionium veilig te stellen voor opeenvolgende betalingen aan erfbelasting.

Waren er volgens jullie betere oplossingen voor de afschaffing van het duo-legaat?
Zoals er reeds werd aangehaald door te werken met een percentage van 10%.

Anne Van den Bussche - Er is door een aantal goede doelen een memorandum opgesteld waarin aan de overheid werd voorgesteld om niet de percentages van het duo-legaat te wijzigen dan wel begeleidende maatregelen te nemen waarbij in geval van een duo-legaat altijd een netto voordeel van minstens 10% moet overblijven voor het goede doel.

Carine Coopman - Een eventueel gevolg van het gewijzigde decreet is dat organisaties die de voorbije jaren duo-legaten hebben helpen opmaken, nu deze mensen zullen moeten begeleiden bij het herschrijven of schrijven van een nieuw testament. Hopelijk wordt het filantropische karakter behouden. Ook vanuit testament.be zullen hiertoe acties worden opgezet.

Anne Van den Bussche - Beter was geweest om iets te doen aan de voedingsbodem van de duo-
legaten. Dan had men de tarieven in de zijlijn verder naar beneden moeten trekken. Jammer genoeg
zal hier geen budgettaire marge voor geweest zijn.

BIJLAGE 2: INTERVIEW OP 14 JANUARI 2021 MET MATTHIAS DIEPENDAELE, VLAAMS MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

Hoe kwam u op het idee om de fiscale regeling van het duolegaat te hervormen?

Op fiscaal vlak zijn we voortdurend op zoek naar regelgeving die vandaag de dag als onrechtvaardig wordt gevoeld. Hierdoor kunnen bepalingen waar je bedenkingen bij kan hebben, geanalyseerd en indien nodig aangepast worden. Zo werd er ook een onrechtvaardigheid gevoeld bij het duolegaat. Bij het duolegaat was het wel iets moeilijker: in dit fiscale systeem zit een zekere onrechtvaardigheid, maar anderzijds haalden goede doelen er ook wel voordeel uit. Dit was een moeilijke situatie want niemand wil de goede doelen geld afnemen. Daarnaast was er ook een onrechtvaardigheid voor mensen die geen gebruik maakten van de techniek van het duolegaat: de erfgenamen van deze mensen betaalden erfenisrechten aan de hoge tarieven. Dat wil zeggen dat mensen die wel gebruik maakten van een duolegaat, dat deze een grote belastingvermindering realiseerden voor hun erfgenamen en tegelijkertijd een voordeel bezorgden aan de goede doelen. Hierdoor zagen we dat de techniek van het duolegaat vooral gebruikt werd als fiscale optimalisatie. Dit wilden we verhelpen, maar tegelijkertijd wilden we ook de goede doelen niet zomaar bestraffen.

Voor alle duidelijkheid: het duolegaat op zich is een perfect legaal systeem, geen belastingontduiking of fraude. Je moet weten hoe de duolegaten begonnen zijn. De duolegaten dateren al van de jaren 30 van de vorige eeuw. Deze wetgeving stelde dat je een last kon koppelen aan de erfenis bij het opmaken van je testament. Dit ging dan bijvoorbeeld over een koppel met een zoon die een handicap had. Een deel van het vermogen kon gaan naar pakweg de Broeders van Liefde, maar deze kregen het vermogen enkel als ze beloofden dat zij als organisatie voor de zoon zouden blijven zorgen bij overlijden van beide ouders. Dit was een vorm van liefdadigheid, maar er hing een last aan vast. Verstandige fiscalisten en juristen zijn dat gaan omzetten naar een financiële last – er stond immers niet specifiek vermeld wat deze last moest inhouden. Hierdoor werd er gebruik gemaakt van het betalen van erfbelasting als last bij een legaat. Dit is een perfect wettelijke toepassing, maar dit was nooit de bedoeling van de wetgever. Oorspronkelijk was het bedoeld voor mensen die hun nalatenschap kunnen nalaten en daaraan iets kunnen koppelen wat zij belangrijk vinden. Het betalen van erfenislasten was nooit de bedoeling.

Als de overheid een fiscaal voordeel toestaat, dan is dat om een maatschappelijk doel te dienen. Dit is niet het geval met het huidige gebruik van de techniek van de duolegaten. In het voorbeeld van de Broeders van Liefde, is het zorgdragen voor de gehandicapte zoon een maatschappelijk doel. Deze doelen moeten we blijven ondersteunen, maar het is niet de bedoeling om de erfgenamen een fiscale korting te geven, door het betalen van de belastingen van iemand anders.

Door deze twee redenen, eerst en vooral het feit dat er een zekere onrechtvaardigheid in zit – met een duolegaat is er minder erfbelasting verschuldigd dan zonder duolegaat. Ten tweede, de wetgever heeft dit zo niet bedoeld. Het was een liefdadigheidsmotivatie die gekoppeld was aan een eigenbelang.

Ondertussen hebben we opgemerkt dat het gebruik van een duolegaat doorheen de jaren gestegen is. Over het gebruik zijn geen cijfers, wel krijgen we bepaalde informatie binnen van de Vlaamse belastingdienst VLABEL. Mensen doen een aangifte van hun erfenis, maar wij weten niet of daar een duolegaat aan vasthangt. Het is ergens ook logisch dat wij hierover weinig informatie hebben. Als rechtenstudent zal u nog geconfronteerd worden met de vraag hoeveel een overheid van u moet weten. Persoonlijk vind ik dat een overheid niet moet weten waar iemand zijn erfenis naartoe laat gaan.

Door de vooruitgang van het gebruik van de duolegaten kon men zien dat het fiscaal planningselement de reden van deze groei was. De intentie om aan een goed doel te schenken werd eigenlijk altijd minder en minder belangrijk. Dit wil niet zeggen dat het duolegaat altijd als planningstechniek gebruikt wordt. Er waren ook koppels, kinderloos, die iets wilden nalaten aan een goed doel en het planningselement was dan bijkomend. Dit was wel de minderheid. Het systeem werd meer en meer gebruikt omwille van het fiscale aspect. Als overheid moesten we dit probleem aanpakken, al was er ook een negatief effect aan gekoppeld voor de goede doelen.

Er is een uitstel gekomen, wat was de reden dat de inwerkingtreding verlaat is naar 1 juli 2021?

De corona-pandemie is de reden waardoor het is uitgesteld. We willen dat mensen de tijd hebben om hun gedrag aan te passen. Zeker als het gaat over het recht op wilsbeschikking, dit is een recht voorbehouden voor de erflater, deze mag vrij over zijn vermogen beschikken. Als wij de regels wijzigen moeten we de mensen ook de kans geven om hun testament aan te passen. In veel gevallen zullen mensen hun duolegaat aan een goed doel laten schrappen of herschrijven, zeker als ze dit enkel deden voor het fiscaal voordeel dat nu wegvalt. Dit is ook een bewijs dat de aanpassing terecht is, maar we moeten de mensen de kans geven om dit te herbekijken.

Dit hadden we ook gedaan bij de eerste regeling, deze zou uitwerking krijgen eind 2020. Maar door Corona zijn de notarissen een tijdje toe geweest, mensen mogen niet buiten komen en niet iedereen heeft de mogelijkheid om te praten via digitale weg. Hierdoor hebben we besloten om de datum op 1 juli 2021 te zetten. Dit is een belangrijk principe waar de overheid rekening mee houdt: mensen zijn zelf verantwoordelijk en beschikken zelf over hun eigen vermogen en ze moeten de kans krijgen om bij te sturen als er een nieuwe regeling wordt opgelegd.

De volgende vraag gaat over de alternatieven die er zijn genomen. Waarom vallen de private stichtingen buiten het verlaagde tarief van 0%? Is er een reden dat er geen onderscheid is gemaakt tussen de verschillende private stichtingen?

Eerst en vooral: het 0%-tarief voor goede doelen is vooral om het negatieve effect van de afschaffing op te vangen. We hebben daarover met verschillende goede doelen samengezeten. Deze hebben hier heel constructief aan meegewerkt. De goede doelen gingen akkoord met de afschaffing van het duolegaat als het tarief van erfbelasting op 0% wordt geplaatst. Daarnaast voelden bepaalde goede doelen ook wel aan dat ze soms een beetje misbruikt werden, niet elk goed doel voelde zich daar

even goed bij. Voor sommige was dat een reden om mee te gaan in onze redenering, terwijl sommigen het nog steeds beter zouden vinden als het duolegaat zou blijven bestaan.

Daarnaast krijgen de private stichtingen al een belastingvoordeel. Ze erven aan een voordeeltarief van 8,5% ten opzichte van de tarieven aan derden. De stichtingen zijn uit het 0%-tarief gelaten omdat dit zou leiden tot een nieuw achterpoortje. Mensen zullen altijd zoeken naar manieren om minder belastingen te moeten betalen en dat is perfect logisch: mensen hebben het recht en zelfs de plicht om dit te doen. Aan de andere kant moeten we er als overheid voor zorgen dat er een zeker rechtvaardigheidsprincipe is, zodat mensen gelijk blijven bijdragen. De mensen die de mogelijkheid hebben om een stichting op te richten zijn voornamelijk vermogende mensen.

In het voorstel van decreet staat/stond dat er voor de "vriendenerfenis" een authentiek testament is vereist. Ging dit nog herbekeken worden?

Dat is inderdaad aangepast, dat stond er initieel zo in. De reden om dit bij authentiek testament te doen was omdat we vooral bezorgd waren over de gevolgen van onzorgvuldig opgestelde testamenten. Bij onderhandse akte gebeurt het wel eens dat het testament niet voldoet aan de wettelijke voorwaarden, dit zorgt ervoor dat het testament niet volledig uitgevoerd kan worden.

Er wordt ook advies gevraagd aan de Raad van State en ze hadden daar een opmerking over gegeven. We hebben dat advies van de Raad van State gevolgd en hierdoor is deze passage geschrapt. Dat betekent dat de vriendenerfenis ook mogelijk is bij onderhandse akte.

Of de alternatieven van het verlaagd tarief van 0% en de "vriendenerfenis" als volwaardige alternatieven worden beschouwd valt uiteraard nog af te wachten. Werden er andere alternatieven overwogen bij de uitwerking? Zoals werken met een bepaald percentage voor het goede doel verplicht maken in een duolegaat?

De vriendenerfenis levert maar een beperkt voordeel op, er geldt een maximum van 15.000 euro. We hebben deze regeling zo ruim mogelijk gemaakt, hierdoor kan ook een broer/zus als beste vriend worden aangeduid. Er is ook de mogelijkheid om 10 vrienden elk een deeltje te geven van het bedrag van 15.000 euro.

Op kantoor zitten twee goede fiscalisten die dit hebben bekeken, ik kan u verzekeren dat zij altijd zullen proberen om de belastingdruk zo laag mogelijk te houden. Er werden veel alternatieven bekeken, het probleem was dat er altijd een principiële onrechtvaardigheid bleef bestaan. Het systeem dat de ene erflater minder belastingen gaat betalen dan de andere die geen gebruik maakt van een duolegaat. Deze principiële onrechtvaardigheid diende weggewerkt te worden. Dat is de voornaamste reden dat er niet met een breuk gewerkt is geweest.

Daarnaast zijn er ook twee dingen die niet opgelost geraken, waardoor dit nu wel gevolgen heeft voor de uitwerking van deze modelering. Eerst en vooral mensen die wilsonbekwaam zijn geworden. Over dit scenario is nagedacht, zo werd er bekeken om te werken met de datum waarop het

testament werd opgemaakt, maar omdat een testament ook onderhands, dus zonder notaris opgemaakt kan worden, zou er uiteraard misbruik van kunnen gemaakt worden. Dit is iets wat we niet opgelost krijgen. Mensen die een testament hebben opgemaakt en jaren nadien er niet meer zelf over kunnen beschikken, kunnen dat nu niet meer aanpassen. Ten tweede zijn er de kinderloze koppels. Deze vragen zich af wat zij nu moeten doen met hun vermogen. Ze wilden dat nalaten aan een kennis, omdat ze zelf geen kinderen hebben, maar ze wilden dat niet geven aan die hoge percentages van 55%. Ook dit probleem geraakt niet opgelost.

We zijn momenteel aan het kijken om een aanpassing door te voeren in heel de erfbelasting, maar dit staat niet in het regeerakkoord en het is ook nog niet zeker of het er politiek door zal geraken. Dit is een groot werk en hierover is veel discussie, er zijn veel landen met een 0%-tarief voor de kinderen. We zijn wel aan het kijken om deze hoge percentages naar beneden te halen. De reden dat dit niet mogelijk is, en zeker nu ook niet meer door corona, is dat de inkomsten nodig zijn voor de overheid. De inkomsten uit de erfenisrechten bedragen een grote som en deze inkomsten kunnen nu niet opvangen worden. Op dit moment zijn er geen alternatieven politiek haalbaar. Het is wel zo dat de grootste inkomsten komen uit de som van de erfbelasting van de derde lijn.

Dit zal ook te maken hebben met het feit dat mensen sneller schenken in de 1ste en 2de-lijn, mensen zullen dit niet snel doen in de 3de lijn.

Ja, dit is juist. Ook mensen met een groot vermogen willen dit bijhouden tot ze er niet meer zijn. Een deeltje daarvan wegschenken voelt voor veel mensen als een drempel.

Voldoet het herstellen en versterken van het zuiver altruïstisch element van de duolegaten om het doel van het duolegaat te herstellen?

Wij denken dat als er geen fiscaal voordeel meer is aan het duolegaat, dat mensen dit niet meer gaan doen. Men zal zoeken om te erven aan 0% of schenken. Wij gaan ervan uit dat het duolegaat niet meer gebruikt zal worden waardoor de last voor de goede doelen van de verwerking zal wegvallen. De duo-legaten die niet meer aangepast kunnen worden zullen nog verwerkt moeten worden.

Zou het goed zijn om op federaal niveau een wijziging door te voeren en het civielrecht conform het uiteindelijke doel van het duolegaat te herstellen?

Ik ben een voorstander van het oorspronkelijke systeem van de duolegaten, waarbij er een last aan de verwerving kan vasthangen. Dit in de zin van het zorgdragen voor bijvoorbeeld een kind met een handicap. Aan dit oorspronkelijke systeem moet niet aangekomen worden, zelf vind ik dit een goed systeem.

BIJLAGE 3: INTERVIEW OP 20 JANUARI 2021 MET NOTARIS F. DE WILDE

Hoe vaak komt u in contact met een duo-legaat in een testament?

Als we kijken naar de regeling zoals ze al een paar jaar van kracht is, komen we daar slechts af en toe mee in aanmerking. Het systeem van de duo-legaten werd vooral gebruikt door mensen die zelf geen kinderen hadden. Hierdoor konden ze genieten van een fiscaal voordeel voor een ver familielid, vriend/vriendin.

Werd er vaker een goed doel in een testament opgenomen zonder gebruik te maken van de techniek van het duo-legaat?

Bij mij in de praktijk was het meestal zo dat er gewerkt werd met testamenten met een duo-legaat. Dit om een goed doel iets na ta laten en tergelijkertijd om het netto legaat voor iemand anders te optimaliseren. Eerder een fiscale constructie, dit wil niet zeggen dat dit een puur fiscale constructie was, maar een constructie die voornamelijk het fiscale voordeel beoogde. Mensen willen graag twee vliegen in een klap, ze vinden een bepaalde vzw interessant, zoals de kankerliga, alzheimerliga, het dierenasiel, dus ze willen hun iets nalaten. Daarnaast willen ze ook het fiscaal voordeel genieten. Het netto eindresultaat van het legaat dat moet toekomen aan de goede vriend of nichtje, dat wilden ze vooral optimaliseren met de techniek van het duo-legaat. Zelf had ik altijd de reflex, om een vangnet te zetten moest het goede doel de nalatenschap niet aanvaarden. Als het goede doel de nalatenschap niet aanvaard dan moet er een regeling zijn dat de legataris rechtstreeks de vriend of vriendin aanstelt. Dit zal dan wel aan de hoge tarieven gebeuren.

Merkte u problemen bij de toepassing van het duo-legaat? Zo ja, welke?

Ja, ik merk toch wel wat problemen. Het probleem is dat mensen op een bepaald moment in hun leven het testament opmaken. Op dat moment hebben ze wel zicht over wat ze in hun vermogen hebben, roerend of onroerend, maar dit is maar een momentopnamen. Het is niet omdat iemand op 50-jarige leeftijd een bepaald vermogen heeft, dat dit vermogen nog hetzelfde is als hij sterft. Dit probleem doet zich in de praktijk vaak voor. Dat is ook de reden dat ik legaten zelden nog maakte met nettobedragen, want als men een bepaald nettobedrag als legataris aan een vriend/vriendin laat dan kan het vermogen uitgeput zijn als de nalatenschap openvalt. Je moet de erfbelasting er ook bijtellen en als het vermogen verminderd tussen het moment van opmaken van het testament en het moment van overlijden, dan kon het wel eens negatief zijn, of dan kon het wel eens zijn dat het goed doel niets overhield. Hierdoor ben ik overgegaan op het werken met percentages, waarbij er ook nog steeds veel gerekend moet worden.

Daarnaast kan ik ook vertellen dat het duo-legaat bij mij toch wel meer en meer in onbruik aan het geraken is. We werken nu ook met een maximale toebedeling voor de vriend/vriendin van 50-55% netto van het vermogen. Daar rekenden we vaak naar maar als er geen vermogensverschuiving is in de loop der jaren, dan lost het percentage dat wel op maar hoe hoger de erfbelasting is, hoe meer je moet opletten bij de percentages. Hierdoor was het vaak rekenen en vragen aan de testator wat

deze heeft, dit is vaak geen evidente vraag. Hierdoor is het duo-legaat nooit een makkelijke constructie geweest. Een goed onderzoek wat mensen hadden is vereist om percentages goed te kunnen afstemmen. Als er niets voor het goede doel overblijft, dan zal deze het duo-legaat niet aanvaarden en gaat heel de constructie van het duo-legaat verloren.

Dan was het toch vaak rekenen om het meeste naar de verwanten van de testator te laten gaan?

Ja, daarnaar werd wel vaak gerekend. Dit stuitte dan vaak tot verzet om hun financieel helemaal bloot te geven. Sommige mensen hebben geen problemen met het delen wat ze aan roerend en onroerend hebben, maar dan stelt zich nog steeds een probleem naar de waarde van deze goederen. Mensen weten wel wat ze hebben aan goederen, maar wat de goederen op het moment van het testament waard zijn daar zijn ze vaak niet van op de hoogte.

Kwamen deze mensen zelf met de vraag om een duo-legaat op te nemen of werd dit door u aangeraden?

De twee. Ik heb situaties gehad waarbij mensen een open gesprek wilden, waarbij ze kennisgaven wat hun vermogen inhield en de vraag ik wil dit graag overmaken aan een petekind, vriend of vriendin, en dan kon het zijn dat mensen zelf aanhaalden dat ze gelezen hadden over een duo-legaat. Soms deed ik zelf het voorstel en gaf ik een boekje mee van de federatie over duo-legaten, zodat mensen hierover konden lezen nadat ik hun een duo-legaat had aangewezen.

In de praktijk waren er minstens twee tot drie afspraken nodig om mensen goed te kunnen begeleiden met de keuze voor een duo-legaat. Uiteraard hangt dit van persoon tot persoon af, er zijn mensen die heel transparant zijn en er zijn mensen die heel gesloten zijn. Als ze te gesloten zijn en ze willen hun vermogen niet prijsgeven, dan was een duo-legaat niet altijd een makkelijk optie.

Wat is de aanleg om een duo-legaat in het testament op te nemen? Doet men dit eerder voor vermogensplanning of ter begunstiging van een goed doel?

De twee, meestal was het een combinatie. Er waren mensen die overtuigd waren van een bepaald goed doel. Deze mensen haalden aan dat ze geen kinderen hebben en dat ze iemand willen bevoordelen die normaal in een orde komt waarbij veel erfbelasting betaald moet worden, en daarnaast vinden ze een bepaald goed doel ook heel interessant.

Bij sommige mensen weegt het fiscaal doel door en bij sommige mensen weegt misschien eerder het goede doel door. Zelf kan ik dit niet uitdrukken in percentages. Er waren mensen waarvoor het goede doel niet zo belangrijk was en de opzet was dat de vriend/vriendin meer netto overhield dan normaal. Daarnaast waren er ook mensen die eerder overtuigd waren van een goed doel. Meestal uit persoonlijke ervaring, zoals mensen die iets aan hun hart hebben gehad waarbij ze graag aan de cardiologische liga iets willen nalaten, of mama/papa gestorven aan kanker, hierdoor dat mensen vinden dat de kankerliga meer gesteund moet worden. Er zijn ook mensen die echte dierenvrienden

zijn, waarbij ze graag iets nalaten aan het dierenasiel. Dezen mensen willen dan dat er toch nog een behoorlijk nettobedrag naar het goede doel gaat.

Welke goede doelen worden meestal opgenomen in het testament? Private stichtingen, ziekenfondsen en beroepsverenigingen, zullen onderworpen blijven aan het verlaagd tarief van 8,5% i.p.v. 0% zoals de andere goede doelen.

Bij mij waren dat hoofdzakelijk goede doelen en geen private stichtingen. Eerder de bekende grote goede doelen, zoals: het rode kruis, het dierenasiel, kankerfonds, kankerliga, cardiologische liga, alzheimerliga, het natuurhulpcentrum in Opglabbeek, Cliniclowns, ook wel instanties die minder bedeelde mensen helpen zoals sint-vincentius in Sint-truiden.

Als mensen op dit moment een duo-legaat in hun testament hebben staan zal dit herbekeken moeten worden, welke conclusies trekt u hieruit?

De juridische conclusie zal zijn dat mensen die een duo-legaat hebben opgenomen in hun testament zullen moeten terugkomen om een ander testament te maken.

Veranderen mensen het testament door een nieuw testament te voorzien of laten mensen ook het duo-legaat bestaan? Het duo-legaat is nog perfect legaal, het is enkel niet meer fiscaal voordelig.

Het is fiscaal niet meer interessant om het duo-legaat te behouden. Sinds de aankondiging is er nog niet veel vraag geweest om hun testament aan te passen, op dit moment nog niemand. Het moet nog breed gecommuniceerd worden.

Daarnaast is er wel een evolutie in de notariële praktijk. Sinds dat er een vrijstelling is van de gezinswoning van de wettelijk samenwonende partners, zijn er veel meer testamenten gemaakt. In het begin van mijn carrière, 25 jaar geleden, had ik de indruk dat enkel oudere mensen kwamen voor een testament. De laatste 10 jaar is dat een basis uitleg geworden, als u een koppel bent en er zijn niet dadelijk trouwplannen, dan wordt er aangeraden om u in te schrijven in het register voor wettelijk samenwonende en het maken van een testament. Als jullie op relatief korte termijn toch overgaan tot een huwelijk of een andere regeling, maak dan eerst uw testament eigenhandig zodat er geen kosten aan verbonden zijn. Hierdoor is het testament belangrijker geworden, ook voor jongere mensen.

Omdat ze dit dan zelf ook onderhands kunnen maken?

Ze kunnen het onderhands maken, maar ze kunnen het ook authentiek maken of internationaal. Dit maakt niet veel verschil, maar het kostenplaatsje verschilt wel. Ook als er een testament zelfgemaakt wordt en in bewaring wordt gegeven dan wordt er een som gevraagd. Bij authentiek testament kan dit bedrag verdubbelen. Zelf adviseer ik jonge mensen om zich in te schrijven in het bevolkingsregister op het gekochte goed en dan een eigenhandig testament te maken. Een testament

is iets dat de laatste 10 jaar fel is opgekomen, in deze zin weet ik niet goed wat de verhouding is tussen de duo-legaten in een testament en een goed doel in een testament.

Wat vindt u van de alternatieve vormen, zoals de "vriendenerfenis" en 0% erfbelasting voor de goede doelen?

Zelf vind ik de vriendenerfenis geen slecht principe, het is wel beperkt tot een bedrag van 12.500 euro. De fiscale druk in ons land is veel te hoog, dit is een sterke kritiek dat ik van mensen te horen krijg. Mensen komen vaak ook eerst voor inlichtingen bij ons, als ik de tarieven van eerste lijn verkondig, 3%, 9%, 27%, verschieten mensen van het percentage van 27%. De mensen hebben gelijk, dit is 1/3 van het bedrag dat je door een erfenis moet afgeven. De belastingdruk in ons land is heel hoog.

Wat vindt u van de aanpak van de bron als alternatief, door een verlaging door te voeren in de hoge tarieven dat hierdoor het duo-legaat minder gebruikt zal worden als techniek van vermogensplanning?

Dat is zeker een mogelijkheid, de tarieven liggen ook veel te hoog. Een mooi voorbeeld van de aanpassing van de bron is, de verlaging van de tarieven van de schenkingen. Dit merken we in de praktijk dat veel mensen met kinderen, zelfs hun enige woning al gaan schenken aan de kinderen, hierdoor krijgt de overheid een vervroegde inning. Het is een voordeel van 6% dat je kan realiseren op een maximale schijf van 100.000 euro, 6.000 euro per ouder per kind is een hoog bedrag. Het asociale in deze regeling is dat de optimalisatie in de vele gevallen enkel interessant is in hogere waardes, voor mensen met een duur huis. Als je telt als je 2 kinderen hebt, dan moet je het al delen door vier want het is per ouder, per kind, dus als je een huis hebt van 400.000 euro dan optimaliseer je al niet volledig want het is in de schijven van nul tot 150.000 euro aan 3% in een schenking onroerend, terwijl bij de erfbelasting van nul tot 50.000, 3% bedraagt. Van 50.000 tot 250.000, is het 9%. Hierdoor realiseer je een verschil door te schenken aan 6% op een schijf van 100.000 euro, dit is maximaal per ouder per kind. In het voorbeeld met een gezin met 2 kinderen dan moet je maal 4 doen, dit wil zeggen om een volledige optimalisatie te hebben, je huis eigenlijk al 600.000 euro waard moet zijn. Een bedrag van 300.000 euro per ouder en elke ouder 2 kinderen dat is 150.000 per kind en dan realiseer je voordeel van 6.000 euro per kind, dus in totaal realiseer je een bedrag van 24.000 euro aan voordeel, in dit voorbeeld.

Daarnaast moet je er rekening mee houden dat je aan het schenken bent. Hierdoor werk ik altijd met voorbehoud van vruchtgebruik. Als je er niet kan blijven wonen en je wilt naar een woonzorgcentrum, je kan het goed dan verkopen maar dan is er geen fiscale optimalisatie meer en zeker niet als de kinderen hun naakte eigendom moeten teruggeven om u te onderhouden. Hiermee wil ik aantonen dat het een fiscaal voordeel is maar je moet het burgerlijk aspect niet vergeten, je moet rekening houden met feit dat je er dan zeker van moet zijn dat je geen opbrengst meer uit het huis nodig hebt.

Hierdoor is het meer voor mensen met een groot vermogen?

Ja, eigenlijk is het voor mensen met een groot vermogen en dat is heel jammer.

BIJLAGE 4: INTERVIEW OP 4 JANUARI 2021 MET MEESTER L. GOOSSENS, TIBERGHIE ADVOCATEN

Lege lata

Wat vindt u van de techniek van het duo-legaat?

Ik ben momenteel vier jaar actief bij het advocatenkantoor Tiberghien, waarbij ik voornamelijk vermogensplanning doe. Bij klanten zal er gekeken worden welke technieken het voordeligste zijn, het duo-legaat wordt redelijk vaak gebruikt. Een duo-legaat laat onder meer toe fiscaal te optimaliseren.

Het wordt vaker gebruikt bij mensen die geen kinderen hebben en broers/zussen of vrienden willen bevoordelen. Deze worden belast aan hogere tarieven erfbelasting, hierdoor werd er gezocht naar alternatieven dan een gewoon legaat en meestal willen ze dan ook met filantropie. Hierdoor kwam men fiscaal optimaal uit bij de techniek van het duo-legaat.

Zelf heb ik op drie jaar tijd een aantal dossiers waarbij deze techniek werd aangeraden. Ik heb het zelf nog geen uitwerking zien hebben, deze testamenten zullen moeten worden herbekeken als de decreetwijziging in werking treedt.

Welke problemen ondervond u aan het concept van het duo-legaat?

Ik heb het zelf niet meegemaakt maar vermoedelijk gaan mensen wel willen onderzoeken hoeveel er exact kan worden toebedeeld aan de vriend, broer/zus en hoeveel er maximaal moet vermaakt worden aan het goede doel om dit concept optimaal te benutten in het voordeel van de vriend of broer/zus.

Wordt de techniek van het duo-legaat in de praktijk ervaren als een techniek van fiscale optimalisatie, waarbij dit het hoofddoel wordt, of zijn er ook personen die een duo-legaat opnemen om ook het goede doel te begunstigen?

Persoonlijk vind ik deze techniek een mooie techniek omdat je drie aspecten kan combineren: namelijk aan filantropie doen, naasten, vrienden of kennissen bevoordelen en de nalatenschap fiscaal optimaliseren.

Wellicht was het goede doel soms bijkomstig, als men het goede doel wil begunstigen dan zal men een gewoon legaat opnemen, zonder daaraan een legaat te koppelen aan een derde, en het hoofddoel het begunstigen op een fiscaal voordelige manier, zo stelde minister Diependaele althans.

Lege ferenda

Wat vindt u van de afschaffing van het zuiver altruïstisch karakter van de duo-legaten?

De techniek van het duo-legaat als zodanig blijft bestaan, het is het belastingvoordeel dat gewijzigd wordt. Je kan er nog gebruik van maken maar het probleem is dan dat het goede doel het legaat wellicht zal verwerpen als het netto te weinig overhoudt.

In de memorie wordt gemotiveerd dat het duo-legaat een beetje voorbijgestreefd is, omdat de meeste mensen zo weinig mogelijk aan het goede doel wil toekennen. Daarnaast zal er civielrechtelijk wel gezocht worden naar alternatieven om bepaalde doelen te behalen.

Brengt een duo-legaat nu niet voornamelijk last mee voor de goede doelen aangezien ze vaak het legaat nu gaan verwerpen? En is een aanpassing van het Burgerlijk Wetboek aangewezen om het duo-legaat in zijn geheel af te schaffen en hieraan tegemoet te komen?

Mensen die een duo-legaat opnemen hebben meestal wel neefjes, broers/zussen, maar men wil deze de afhandeling van de nalatenschap besparen en die lasten worden dan bij het goede doel gelegd. De goede doelen hebben meestal wel ervaring en weten hoe ze hiermee moeten omgaan. Dit is civielrechtelijk ook een beweegreden om dit op die manier te doen.

Je hebt ook een klassiek en een omgekeerd duo-legaat, waarbij je uw naasten/kennissen kan aanstellen als algemeen legataris of het goede doel als algemeen legataris. Het is niet zo dat het civielrechtelijk noodzakelijk is om deze techniek af te schaffen. Daarnaast is het ook een federale materie.

Civielrechtelijk denk ik niet dat de noodzaak er is om het duo-legaat af te schaffen. In het Vlaams gewest wordt deze techniek overigens enkel fiscaalrechtelijk aan banden gelegd, civielrechtelijk is er op federaal niveau niet de noodzaak om het aan banden te leggen. Van de techniek kan nog steeds gebruik worden gemaakt, het is fiscaal enkel niet meer zo voordelig als voorheen. Er zal worden gezocht naar alternatieven voor mensen die naasten, neefjes of vrienden, die worden belast aan de hoge tarieven, te bevoordelen. Voor hen is het moeilijk om iemand op fiscaal gunstige wijze de nalatenschap na te laten. Er is voor een alternatief voorzien in de vorm van een vriendenerfenis maar dat is beperkt tot 15.000 euro, als men een groter legaat vermaakt, dan worden deze legatarissen nog altijd voor het overgrote deel aan de hoge tarieven belast, zodat dit niet geheel een volwaardig alternatief is. Er bestaat een mogelijkheid dat er in de toekomst wordt gewerkt met schenkingen onder levenden maar het doel van een legaat is dat het bij overlijden uitwerking krijgt.

Kan het duo-legaat nog worden toegepast in het voordeel van de naasten/kennissen?

Je moet *in concreto* gaan kijken of het goede doel het duo-legaat zal verwerpen, dus of er netto voldoende voordeel overblijft voor het goede doel om het legaat te aanvaarden en dan kan het nog gebruikt worden. Echter zal dit niet meer vaak het geval zijn omdat de percentages die aan het goede doel worden overgemaakt, het belastingvoordeel dat wordt verkregen in hoofde van de naasten/kennissen in rekening neemt. Het is mogelijk dat het duo-legaat behouden wordt maar dit zal afhangen of er netto voordeel is voor het goede doel.

Wat vindt u van de vermindering van 8,5% naar 0% voor bepaalde goede doelen? En het behoud van 8,5% voor private stichtingen?

Het is zo dat voor bepaalde goede doelen het 0%-tarief zal gelden, dit is een manier om de afschaffing van het duo-legaat op te vangen althans in hoofde van de goede doelen. De vraag is alleen of dit voordeeltarief voldoende zal zijn om mensen ertoe aan te zetten iets na te laten aan een goed doel. Voorheen was er een win-winsituatie waarbij het duo-legaat ook een voordeel opleverde voor familie/kennissen. Dit zal wegvallen.

Voor private stichtingen blijven de legaten aan het tarief van 8,5% onderworpen in het Vlaamse gewest. De 8,5% is nu ook van toepassing. Er kan, legenda ferenda, een onderscheid gemaakt worden tussen de stichtingen met een familiaal karakter en stichtingen met een altruïstisch oogmerk. Bij stichtingen met een familiaal karakter worden de afstammelingen vaak als begunstigde opgenomen en een stukje van het vermogen mag gaan naar een goed doel maar dat hoeft niet. Hierdoor kan men fiscaal voordelig een deel van het vermogen doen toekomen aan familieleden. De stichtingen met een altruïstisch oogmerk, kunnen ook stichtingen van openbaar nut zijn.

Ervaart u problemen aan het nieuw wetsvoorstel? Zo ja, welke?

Ik had opgemerkt dat je voor de vriendenerfenis een authentiek testament nodig hebt om onder deze regeling te vallen, dat is mogelijks een hinderpaal voor bepaalde mensen. Men zal naar de notaris moeten gaan voor een testament, terwijl men ook zelf een testament kan opstellen dat onder bepaalde voorwaarden geldig is. De voorwaarde van het authentiek karakter kan nog weggelaten worden, maar dat valt nog op te volgen.